

Fredagen den
3 juni 1977

Fredagen den 3 juni

Kl. 09.00

Om viss väganslutning till Rävlanda

§ 1 Justerades protokollen för den 25 maj.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

På grund av offentligt uppdrag anhåller jag härmed om förlängd tjänstledighet från mitt riksdagsmandat under tiden den 5 juni–den 3 oktober 1977.

Inga Thorsson

Kammaren biföll denna ansökan.

Herr talmannen anmälde att herr *Ulander* (s) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för fru Thorsson.

§ 3 Om viss väganslutning till Rävlanda

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru *Johanssons* i Uddevalla (s) den 24 maj anmälda fråga, 1976/77:473, och anförde:

Herr talman! Fru Johansson i Uddevalla har frågat mig om jag anser det rimligt att vägverket uppfyller det löfte om utförande av det s. k. Grandalsmotet på vägen Göteborg–Borås inom Göteborgs och Bohus län som enligt uppgift gavs av vägdirektören i Älvsborgs län under den tid då området – dåvarande Björketorps kommun – ingick i Älvsborgs län.

Vid projekteringen av den nya vägen Göteborg–Borås, har det förutsatts att trafikplatser anläggs vid vissa ställen längs vägen, bl. a. vid Grandalen för trafik mellan riksvägen och väg 529 Rävlanda–Hindås. Vid projekteringen av vägen har vidare – i likhet med vad som sker för andra vägprojekt – möjligheterna till etappvis utbyggnad av vägen utretts. Som en möjlighet har därvid redovisats en senare utbyggnad av trafikplatsen vid Grandalen.

I de flerårsplaner för vägbyggandet som vägverket och länsstyrelserna upprättat gemensamt och i samråd med kommunerna anges vilka vägföretag med angiven omfattning som skall utföras för de medel som anvisas för byggande av vägar. I nu gällande flerårsplaner för byggande av riksvägar i Göteborgs och Bohus län och i Älvsborgs län ingår utbyggnad av väg 40 Göteborg–Borås på delen Landvetter–Borås men inte utbyggnad av trafikplatsen vid Grandalen.

Fredagen den
3 juni 1977

*Om bibehållande
av Hällevadsholms
postanstalt*

Under nästa år kommer flerårsplanerna att revideras. Man får då pröva möjligheterna att i planen för byggande av riksvägar i Göteborgs och Bohus län inrymma vägobjektet trafikplats vid Grandalen.

Fru JOHANSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr kommunikationsministern för svaret.

Svaret visar ändå att det fortfarande finns möjlighet att det skall kunna bli en väg för människorna i Rävlanda, som nu har väldigt långt till arbetsplatser m. m. i Göteborg, Mölndal m. fl. orter. Det skulle förkorta vägen 7–8 km för dem som bor i Björketorp om de fick det här motet som de har fått löfte om tidigare. Svaret innebär inte något löfte härom, men jag hoppas att möjligheten ändå finns kvar i bilden.

Såvitt jag vet är det mycket ovanligt att människor som bor i en så pass stor ort, där en riksväg går rakt igenom, inte har möjlighet att ansluta till denna. Någon har sagt att det här är den enda kommunen i Sverige där det är så. Jag vet inte om det är sant, men det måste i varje fall vara ovanligt. Det måste också för dem som bor i orten kännas synnerligen opraktiskt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om bibehållande av Hällevadsholms postanstalt

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru *Johanssons* i Uddevalla (s) den 24 maj anmälda fråga, 1976/77:474, och anförde:

Herr talman! Fru Johansson i Uddevalla har frågat om jag är villig att ompröva indragningen av Hällevadsholms postanstalt.

Postverket har inte dragit in postkontoret i Hällevadsholm – numera Dingle 2 – och har f. n. heller inga planer på att göra en sådan indragning.

Postanordningarna i Hällevadsholm omorganiserades den 1 mars 1973. Dittills hade hushållen i tätbebyggelsen själva hämtat sin post på postkontoret. Vid omorganisationen infördes stadsbrevbäring som innebär att hushållen i tätbebyggelsen får posten utdelad i postlådor vid sina bostäder. För värdeförmedling och vissa andra tjänster har de på vanligt sätt att vända sig till postkontoret i Hällevadsholm. Hushållen utanför tätbebyggelsen betjänas genom lantbrevbäring.

Vid omorganisationen överfördes postutdelningen inom Hällevadsholms adressområde till Dingle som var kommunens huvudort. I den mån lantbrevbäringskunderna inte kan ta emot paket, assurerade eller rekommenderade försändelser samt postförskott kan dessa hämtas vid postkontoret i Dingle. Om kunderna i Hällevadsholms samhälle hellre vill hämta sådana försändelser vid postkontoret i Hällevadsholm kan postverket redan nu ordna detta.

Fredagen den
3 juni 1977

*Om bibehållande
av Hällevadsholms
postanstalt*

Fru JOHANSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag tackar också för det svaret, men det var ju verkligen negativt.

Vad som är mycket viktigt för människorna i Hällevadsholm är att de får ha kvar sin postanstalt som skall heta Hällevadsholm. Det är ett ovanligt stort motstånd mot den här förändringen, som man kanske skulle kalla för indragning. Man har upplevt vad som skett som en indragning och kallar det därför på det sättet. Det finns inte längre ett vanligt postkontor på orten.

Kommunen har uppvaktat i frågan med en skrivelse till departementet sedan en motion i kommunfullmäktige hade antagits enhälligt av samtliga partier. Det brevet, förmodar jag, finns kvar i departementet. När kommunfullmäktige gör en framställning av detta slag visar det enligt min mening hur spritt missnöjet är i kommunen och bland invånarna över att man inte får ha kvar sitt namn på postkontoret, Hällevadsholm. Många skriver fortfarande Hällevadsholm, och breven går också fram med det postnummer som Hällevadsholm förut hade.

Man vill också att posten skall gå ut från Hällevadsholm. Det är givetvis mycket besvärligt för invånarna på orten att få ett brev eller ett paket som skall hämtas på posten. Då får man åka till Dingle, ty man kan ju inte vara hemma och passa brevbäraren när han kommer.

Statsrådet sade sist i sitt svar att om man hellre vill hämta posten i Hällevadsholm, så kan man ordna det. De personer jag har talat med har inte nämnt denna möjlighet. Jag tror inte att de känner till att den möjligheten finns. Om den genomfördes skulle det naturligtvis vara till en hel del hjälp rent praktiskt. Jag skall naturligtvis vidarebefordra denna upplysning i min tur. Det kunde väl också vara lämpligt att information härom står i svaret på det brev från kommunen som man så småningom får från departementet.

Det viktigaste är dock att man får behålla namnet Hällevadsholm. Efter vad jag förstår är det inte meningen från departementets sida att man skall återfå det namnet.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Det var redan år 1973 som denna namnändring gjordes. Det nya namnet har alltså funnits i fyra år. Det är riktigt som fru Johansson i Uddevalla säger att kommunen har hemställt att postkontoret Dingle 2 nu skall återfå namnet Hällevadsholm. Kommunens skrivelse är ställd till regeringen, men framställning är också tidigare gjord till postverket som ännu inte har tagit ställning i frågan. Därför kan regeringen inte nu ta upp ärendet, utan vi har skickat över framställningen till postverket som har att ta ställning till den när verket skall bestämma sig för om man skall göra denna ändring eller inte.

Detta är läget för dagen i det här ärendet. Och det innebär ju att departementet och regeringen saknar varje möjlighet att f. n. vidta någon åtgärd.

Fredagen den
3 juni 1977

*Om ifrågasatt
indragning av SJ:s
trafikområde i
Ystad*

Det var ju bra att upplysningen om att de kunder i Hällevadsholms samhälle som hellre vill hämta sina postförsändelser vid postkontoret Hällevadsholm kan få göra det meddelades här. Enligt fru Johansson i Uddevalla har man tydligen inte haft kännedom om det – men nu har man det alltså, genom detta svar.

Fru JOHANSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag uppmärksammade inte att det var Hällevadsholms samhälle det gällde. Men de som har de verkliga svårigheterna är ju de som har lantbrevbäring, och för dem finns tydligen bara möjligheten att hämta i Dingle. I så fall missuppfattade jag beskedet, och då var det inte så positivt som jag trodde. De som har lantbrevbäring nu har alltså fortfarande samma problem, att de måste till Dingle för att hämta värdepost och annat.

Att förändringen nu gäller i fyra år men att man fortfarande är så angelägen i frågan – det visar ju hur viktig den är för de människor som bor där.

Jag kan nu bara hoppas på ett positivt bemötande från departementets sida när framställningen kommer dit från postverket.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Fru Johansson i Uddevalla behöver inte uppfatta den upplysning som jag lämnade sist i svaret negativt. Det är möjligt även för de postkunder som har lantbrevbäring att hämta postförsändelser i Hällevadsholm.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om ifrågasatt indragning av SJ:s trafikområde i Ystad

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru Sandéhns (s) den 24 maj anmälda fråga, 1976/77:477, och anförde:

Herr talman! Fru Sandéhn har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta med anledning av en eventuell sammanslagning av Malmö, Trelleborgs och Ystads trafikområden med huvudort Malmö.

Chefen för SJ:s trafikdistrikt i Malmö undersöker f. n. distriktets uppdelning på trafikområden. Syftet är att genom en mer rationell uppdelning förenkla SJ:s administration och undvika dubbelarbete. Jag vill framhålla att de ändringar som övervägs inte kommer att försämra trafikstandarden i området.

Det är SJ som har att besluta hur den lokala verksamheten skall vara organiserad. Eftersom en eventuell ny områdesindelning av Malmö trafikdistrikt fortfarande studeras inom SJ och några beslut inte är fattade har jag ingen anledning att vidta några särskilda åtgärder.

Fredagen den
3 juni 1977

*Om utredningen
inom Europarådet
om barns medborgarskap*

Fru SANDÉHN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Orsaken till att jag ställt den är, som jag bl. a. framhållit, oron bland de anställda, som anser att om ledningen av trafikområdet skulle flyttas från Ystad till Malmö så skulle den dagliga arbetsrutinen och arbetsmoralen kunna komma att påverkas i negativ riktning.

Man kan inte bortse från att den stora investering som har gjorts och håller på att göras i hamnen för färjetrafiken måste vara en bidragande orsak till trafikökningen, och här har också trafikledningen i Ystad bidragit.

Godsmängden med färjetrafiken till Polen har ökat avsevärt, och detta innebär att den dagliga kontakt som måste finnas mellan trafikområdets expedition och de polska färjorna inte kan skötas så effektivt och snabbt med en expedition i Malmö som genom en närkontakt med expeditionen i Ystad.

Det skulle också drabba speditioonsfirmorna ganska hårt om nämnda indragning blev en realitet, eftersom de skulle tvingas vända sig till Malmö med lokala problem och på så sätt inte kunna få beslut så snabbt som är önskvärt.

År 1972 skedde en sammanslagning av Ystads och Tomelillas trafikområden med Ystad som huvudort. Denna organisation är väl inarbetad och bör utnyttjas och inte redan nu raseras.

Jag är väl medveten om att det pågår en utredning inom trafikdistriktet i Malmö, men eftersom inte kommunen kommer att beredas tillfälle att yttra sig över eventuella förslag som denna utredning kommer att lägga fram, har jag här på detta sätt velat göra kommunikationsministern uppmärksam på förhållandet. Det skulle bli den fjärde sammanslagningen av trafikområden på kort tid och alla sammanslagningar har genomförts som lokala organisationsförändringar utan stöd i någon långsiktig plan.

Herr talman! Jag skulle därför vilja vädja till kommunikationsministern att av SJ begära en långsiktig och övergripande plan för dess organisation, som även kan bli föremål för offentlig diskussion och prövning innan man gör sådana här sammanslagningar av trafikområden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om utredningen inom Europarådet om barns medborgarskap

Herr statsrådet ULLSTEN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels fru Leijons (s) den 10 maj anmälda fråga. 1976/77:442, dels fröken Anderssons (c) den 12 maj anmälda fråga. 1976/77:453, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Fru Leijon har frågat mig när det pågående arbetet inom Europarådet i fråga om barns medborgarskap kan beräknas vara avslutat.

Fredagen den
3 juni 1977

*Om utredningen
inom Europarådet
om barns medbor-
garskap*

Fröken Andersson har frågat chefen för justitiedepartementet om medborgarskapsfrågans behandling inom Europarådet har kommit så långt, att man inom den närmaste tiden kan vänta sig en ändring av den svenska medborgarskapslagen. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Inom Europarådet har en expertkommitté undersökt möjligheterna att låta barn till gifta föräldrar med olika nationaliteter få rätt till bådaskap. Kommitténs förslag har efter behandling i Europarådets juridiska utskott underställts ministerkommittén för beslut. Frågan har behandlats så sent som vid ställföreträdarkommitténs möte den 23–25 maj i år. Kommittén antog då bl. a. en resolution om medborgarskap för barn som är födda i äktenskap. Resolutionen, som har karaktär av en rekommendation till medlemsstaterna, anger bl. a. följande. Staterna rekommenderas att ge sitt medborgarskap till barnet redan vid födelsen, om antingen fadern eller modern är medborgare i staten i fråga. Som ett alternativ för stater som inte vill gå så långt anges, att man bör underlätta för barnet att senare få den föräldrarnas medborgarskap som barnet inte fick vid födelsen. Resolutionen behandlar också frågor som rör avvecklingen av det ena medborgarskapet när barnet blir myndigt.

Europarådets behandling har alltså avslutats just i dagarna. Frågan kommer inom den närmaste framtiden att tas upp till nya överväganden i regeringskansliet. Jag förutsätter att fortsatta överläggningar med de övriga nordiska länderna kommer att ske i det sammanhanget.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Ullsten för svaret.

Alla här i riksdagen är överens om att den nuvarande medborgarskapslagen bör ändras så att barn får ett svenskt medborgarskap när någon av föräldrarna är svensk. Riksdagen tog principiell ställning för detta den 1 juni 1976, för nästan exakt ett år sedan, och många skulle väl egentligen ha velat göra denna lagändring redan förra året. Men eftersom det här arbetet pågick inom Europarådet och eftersom det är angeläget att medborgarskapsfrågorna kan lösas i samförstånd mellan olika länder nöjde man sig med att deklarerat den principiella inställningen att nuvarande medborgarskapslag är otidsenlig i detta avseende. Jag tror, herr talman, att herr Hugosson i kammardebatten för ett år sedan uttryckte vad många kände i frågan när han sade att det inte får dröja för lång tid mellan det principiella ställningstagandet och det praktiska genomförandet.

Jag är mycket glad över att nu få höra att Europarådets behandling av frågan är avslutad och att man har gett en positiv rekommendation till regeringarna. Om de nordiska överläggningarna, som statsrådet Ullsten säger i sitt svar, tas upp inom den närmaste tiden bör det alltså vara möjligt för regeringen att lägga fram ett förslag på riksdagens bord under hösten, och jag hoppas verkligen att regeringen kommer att göra

det. Detta är ju en fråga där vi, som jag sade förut, alla är överens att det verkligen behövs en ändring.

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! Karin Andersson är förhindrad att ta emot svaret och har bitt mig göra det.

Jag vill först rikta ett tack till statsrådet Ullsten för det positiva svar som har lämnats.

Jag finner att frågan verkligen har fallit framåt. Men jag noterar också att statsrådet säger att kommittén bl. a. antog en resolution om medborgarskap för barn som är födda inom äktenskapet. Detta tyder på en begränsning i kommitténs ställningstagande som jag hoppas kan undanröjas, i varje fall inom nordisk men främst inom svensk lagstiftning.

De orättvisor som finns inbyggda i den nuvarande svenska medborgarskapslagen, främst från jämställdhetssynpunkt, var man medveten om redan när denna lag antogs 1950. Det är ganska egendomligt att den har kunnat bestå under 27 år. Den har bidragit till att skapa otrygga förhållanden för många personer.

Jag hoppas att statsrådet kommer att påskynda behandlingen, först och främst på nordisk nivå men också på svensk, och att behandlingen även skall omfatta barn till sammanboende föräldrar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om den svenska biståndsverksamheten i Etiopien

Herr statsrådet ULLSTEN erhöll ordet för att besvara herr *Börjessons* i Falköping (c) den 16 maj anmälda fråga, 1976/77:460, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig vad regeringen anser om utvecklingen i Etiopien och om den svenska biståndsverksamheten där.

Svenska regeringen har vid flera tillfällen uttryckt sin oro inför utvecklingen i Etiopien. På Röda kors-dagen den 8 maj påtalade utrikesministern det flagranta åsidosättandet av grundläggande mänskliga rättigheter i ett land med vilket vi av tradition haft nära förbindelser och ett omfattande samarbete.

Det svenska biståndet till Etiopien kom tidigt att inriktas på de breda folkgrupperna i det etiopiska samhället. Det omfattade bl. a. skolor, hälsovård och jordbruksutveckling för landsbygdsbefolkningen. Förändringarna i Etiopien år 1974 gav det svenska biståndet nya förutsättningar. Man satsade medvetet på landsbygdsutveckling och inkomstutjämning. Utvecklingen främst under det senaste halvåret har emellertid medfört stora problem för det svenska biståndsprogrammet. Utbetalningar till en del verksamheter har gradvis minskats. Kontrakt har avbrutits på grund av rådande arbets- och säkerhetsförhållanden. Antalet svenska experter

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Om den svenska
biståndsverksamheten
i Etiopien*

Fredagen den
3 juni 1977

*Om den svenska
biståndsverksam-
heten i Etiopien*

och fredskårister har minskat från ca 50 till ca 25 under första halvåret 1977. Under de senaste månaderna har nyrekrytering av personal inte ägt rum och nya svenska insatser förbereds inte heller.

Vi är alla i riksdagen ense om att utvecklingssamarbete skall vara långsiktigt. Hittills har regeringen bedömt det som möjligt att i biståndssamarbetet med Etiopien stödja insatser till förmån för folkflertalet. Regeringen följer noga utvecklingen i landet med tanke på svenska medborgares säkerhet och prövar fortlöpande förutsättningarna för ett utvecklingssamarbete under rådande svåra förhållanden.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Allra först ber jag att få tacka biståndsminister Ullsten för svaret på min fråga.

Den senaste tidens händelser i Etiopien ger anledning till oro. I de många gånger knapphändiga uppgifterna från massmedia förekommer mord och omfattande terrorhandlingar riktade mot civilbefolkningen. T. o. m. barnamord lär ha förekommit. Huvudstaden Addis Abeba håller på att svältas ut på grund av svårigheter med att få fram livsmedel. Hemvändande missionärer, som tvingats lämna landet på grund av olidliga arbetsförhållanden, rapporterar händelser som gör det omöjligt att bedriva ett för dem meningsfullt hjälp- och biståndsarbete.

I effektivt humanitärt arbete inbegriper jag givetvis att de hjälpsändningar av livsförnödenheter som skall distribueras till de hjälpbehövande verkligen når fram. Om så ej sker, finns det all anledning att avbryta hjälpverksamheten helt eller delvis, tills läget har stabiliserats och situationen bättre kan överblickas. Att den uppfattningen delas av regeringen framgår av biståndsminister Ullstens svar på min fråga.

Jag vill gärna ha sagt till biståndsministern att jag för en vecka sedan hade kontakt med ledningen för ett privatfinansierat hjälpprojekt i en lepraby som heter Addis Ketema och som är belägen utanför huvudstaden Addis Abeba. Han framhöll att arbetet bedrivs i normal omfattning och att man är i behov av ekonomiskt stöd men att det inte finns någon som helst anledning att avbryta projektet.

Läget i Etiopien är ytterst labilt – det framgick också av svaret – och detta innebär i och för sig stora svårigheter att bedriva ett meningsfullt biståndsarbete. Enligt massmediauppgifter skulle krisen i Etiopien förvärras för varje dag. Min förhoppning är att förhållandena skall stabiliseras i Etiopien, så att människorna inte skall behöva se framtiden an med ängslan och oro. Det är en förhoppning som säkerligen delas av många, inte minst av dem som har kontakter med etiopiska folket i dess kamp mot fattigdom, förtryck och övrig nöd för en bättre framtid där de mänskliga rättigheterna respekteras.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om fleråriga biståndsavtal

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Om fleråriga
biståndsavtal*

Herr statsrådet ULLSTEN erhöll ordet för att besvara fru *SigurdSENS* (s) den 17 maj anmälda fråga, 1976/77:465, och anförde:

Herr talman! Fru *SigurdSEN* har frågat mig *dels* om jag finner systemet med två- eller treåriga bindande regeringsavtal med mottagarländerna förenligt med utrikesutskottets betänkande i år, *dels* om jag finner detta förfarande förenligt med de uttalanden som tidigare gjorts om ett ökat inflytande för riksdagen över biståndets planering till olika länder.

Genom beslut förra året och i år har riksdagen bemyndigat regeringen att göra finansiella åtaganden gentemot enskilda mottagarländer som motsvarar tre gånger det belopp som riksdagen har godkänt som årsram för landet i fråga, såvida inte annorlunda har beslutats. De två- och treåriga avtal som har träffats och kommer att träffas ligger inom ramen för detta bemyndigande. Frågan berörs i årets budgetproposition där det heter följande:

”Diskussioner pågår om möjligheten att förenkla avtalsförfarandet med vissa länder genom att övergå från ettåriga avtal om biståndets omfattning och huvudsakliga inriktning till avtal som omfattar en period av två eller tre år. En sådan omläggning, som skulle möjliggöra en ökad delegering till SIDA, kan ske inom det av riksdagen fastställda bemyndigandet att göra åtaganden.”

Detta uttalande föranledde inte något uttalande av riksdagen.

Vad beträffar uttalanden som tidigare gjorts om ett ökat inflytande för riksdagen över biståndets planering till olika länder känner jag inte till något uttalande som skulle strida emot det bemyndigande jag har hänvisat till. De uttalanden som gjorts i frågan har snarast lett fram till den beslutsordning som nu tillämpas.

Fru *SIGURDSEN* (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Ullsten för svaret. Det här kan synas vara en helt teknisk fråga, men det är det inte. Det är helt enkelt en fråga om det demokratiska inflytandet över beslutsprocessen. Det gäller riksdagens inflytande och också vilka möjligheter regeringen har att besluta.

Det är klart att ett förfarande med två- eller treåriga bindande avtal är en fördel för byråkraterna, som slipper att förhandla varje år. Man kan tolka det här som att regeringen vill stärka tjänstemannaväldet, men det är kanske det folkpartiet vill. När regeringen nu sluter två- eller treåriga bindande avtal med flera länder gör man det utan att riksdagen har beslutat så. Jag tolkar inte utrikesutskottets uttalande så som herr Ullsten gör. Är det så att riksdagen vill förändra planeringsramen – ja, då måste man bryta ett redan ingånget regeringsavtal. Vi kan anta att det händer något i ett land så att vi tvärt, eller kanske gradvis, vill dra oss ur samarbetet. Då kan vi inte göra det förrän två eller tre år har gått, beroende på hur många år avtalet gäller.

Fredagen den
3 juni 1977

*Om fleråriga
biståndsavtal*

Jag kan peka på fallet Chile. Där var det möjligt att omedelbart avbryta det ettåriga avtalet efter kuppen mot Allende, därför att där fanns det en uppsägningsparagraf – en hänvisning till Allenderegeringens utvecklingsplan. Men i de nu tecknade två- eller treåriga avtalen finns det mig veterligt inga sådana villkorsbestämmelser. Annars är ju den borgerliga regeringen känd för sina villkorsslagar och andra bestämmelser.

Riksdagen har inte, som jag och andra tolkar beslutet, givit regeringen rätt att teckna fleråriga bindande avtal. Det måste väl ändå vara en politisk bedömning, herr Ullsten, bakom avgörandet om det skall slutas ett-, två- eller treåriga avtal med mottagarländerna. Min fråga lyder: Vem är det som gör den politiska bedömningen? Borde inte riksdagen vara den instans som på förslag av regeringen gör en sådan politisk bedömning?

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Fru Sigurdsen nämnde Chile som exempel på svårigheten i detta sammanhang, men det visar snarast att den svårighet som fru Sigurdsen talar om inte finns. Med Chile hade ingåtts ett avtal, men man kunde ändå dra sig ur eftersom man på politisk grund ansåg det vara rimligt.

Över huvud taget har jag svårt att förstå vad det egentligen är som fru Sigurdsen bråkar om. De principer som vi nu diskuterar har helt nyligen godkänts av riksdagen utan invändning från socialdemokratiskt håll. Principerna bygger helt enkelt på att biståndssamarbete skall vara långsiktigt. Därför har regeringen möjlighet att planera inom belopp som motsvarar tre gånger det för resp. budgetår anvisade beloppet för resp. land. Vill regeringen höja eller sänka anslagsramen under en treårsperiod skall det finnas starka skäl för det, och det skall ske under riksdagens medverkan.

Detta om planering. När det sedan gäller avtal finns det, som fru Sigurdsen väl känner till, olika slags avtal: proceduravtal om de allmänna reglerna för samarbetet, årsavtal som innebär att man ställer resurser till förfogande och insatsavtal som innebär utfästelser om svensk medverkan i särskilda projekt. Det är så att årsavtal, som inte heter ettårsavtal utan just årsavtal, i regel har varit ettåriga, men de kan också vara fleråriga. Fru Sigurdsen har själv tidigare medverkat till flerårsavtal, t. ex. med Indien. Vad som sägs i årets budgetproposition är att man ser en del administrativa fördelar med fleråriga utfästelser. Det gäller då naturligtvis länder med vilka man har ett smidigt samarbete och där man har för avsikt att – såvida inte något mycket oförutsett inträffar – vara kvar med svenskt biståndssamarbete.

Ingenting i de här principerna är något nytt. Det som är nytt är möjligen att vi har gjort en del preciseringar, uttalat oss för en del preferenser. Det har skett i årets biståndsbudget, och det har skett med instämmande av en helt cnig riksdag.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Nej – fallet Chile, herr Ullsten, är snarare ett bevis på det jag anför här, därför att det fanns i det avtalet en hänvisning till att biståndet byggde på just Allendes utvecklingsplan. När den inte kunde fullföljas hade vi möjlighet att avbryta samarbetet. Avtalet var alltså villkorat, och mig veterligt finns inte några villkor i de nya avtalen.

De regler som riksdagen har fastställt innebär att man lämnar, som man säger, indikativa planeringsramar. Men det är en helt annan sak att underteckna bindande regeringsavtal. Det är riktigt, herr Ullsten, att det gjordes så när det gällde fallet Indien. Men vi ansåg inte att det var ett lämpligt tillvägagångssätt och har alltså inte gjort på det sättet i något annat fall.

Det stod något mycket kryptiskt i budgetpropositionen som inte var lätt att tolka, och det är därför jag nu ställt min fråga när jag så småningom, bl. a. genom information från behandlingen av det här i SIDA:s styrelse, har fått klart för mig vad regeringen håller på med. Jag vill hänvisa till vad herr Ullsten själv sade i biståndsdebatten i april 1975 då det gällde önskemål från riksdagen att få spela en aktivare roll inom ramen för gällande principer för vår biståndsplanering. Jag menar att det här är ett steg i motsatt riktning. Riksdagen får ett minskat inflytande.

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Nej, fru Sigurdsen, det här innebär inte att riksdagen får ett minskat inflytande. Genom förslag, inte minst från vårt håll, har riksdagens inflytande över biståndsplaneringen i själva verket ökat. Det vi just nu diskuterar är ju ett bevis för detta. Vi har alltså från den nya regeringens sida till riksdagen anmält att vi har för avsikt att i vissa lägen, när förutsättningarna är sådana, ingå flerårsavtal. Det har riksdagen godkänt. Hade riksdagen tyckt annorlunda – om den socialdemokratiska riksdagsgruppen delat fru Sigurdsens uppfattning – hade vi rimligen fått en reservation i utrikesutskottet. Det fick vi alltså inte, och i sak handlar det om att få det här samarbetet att löpa smidigare, att bli långsiktigare och även i någon utsträckning att genom flerårsavtal delegera mer av biståndssamarbetets utformning från regeringen till SIDA.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! I svaret står det att möjligheten att skapa flerårsavtal ligger inom ramen för det bemyndigande som riksdagen har gett. Det är herr Ullstens tolkning av vad som ligger i bemyndigandet från riksdagen. Där har vi alltså olika uppfattning.

Men min första fråga står kvar: Vem gör den politiska bedömningen om det skall tecknas ett-, två- eller treåriga avtal? Borde det inte vara riksdagen som får göra det ställningstagandet innan avtalen undertecknas?

Fredagen den
3 juni 1977

*Om bistånd till
flyktingar från
Shabaprovinsen i
Zaire*

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Det är ju på det viset att riksdagen ger regeringen bemyndigande att planera i samarbete med olika mottagarländer inom givna anslagsramar – också därmed att vara avtalslutande part när det gäller årsavtal. I vissa fall handlar det om att ge SIDA den uppgiften, och SIDA har sedan länge möjlighet att ingå insatsavtal som inte bara gäller ett, två eller tre utan rent av upp till fem år. Det är klart att de avtalen är från olika synpunkter precis lika bindande som avtal där regeringen är avtalslutande part. Hela diskussionen bottnar, såvitt jag förstår, inte alls i att jag misstolkat mina egna och riksdagens uttalanden, utan i att fru Sigurdsen har fått hela saken om bakfoten.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att herr Ullsten och jag har olika uppfattning om vad som ligger i riksdagens bemyndigande. Det kanske blir andra instanser inom riksdagen som får avgöra vem som har rätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om bistånd till flyktingar från Shabaprovinsen i Zaire

Herr statsrådet ULLSTEN erhöll ordet för att besvara fru *Sigurdsens* (s) den 17 maj anmälda fråga, 1976/77:466, och anförde:

Herr talman! Fru Sigurdsen har frågat mig om regeringen är beredd att snarast ställa extra medel till den angolanska regeringens förfogande för att bistå flyktingar från Shaba.

Stora flyktinggrupper har under de senaste veckorna strömmat in i östra Angola från Shabaprovinsen i Zaire. Den angolanska regeringen har uppskattat antalet till ca 40 000 människor. Svårigheterna att försörja denna flyktinggrupp förstärks av att den berörda delen av Angola är mycket fattig och att landsvägsförbindelserna inte kan utnyttjas, då flertalet broar har förstörts.

Angolas regering riktade till FN:s flyktingkommisarie den 20 maj en vädjan om stöd till den utsatta flyktinggruppen. Flyktingkommisarien genomför f. n. på platsen en uppskattning av de omedelbara hjälpbehoven. En rapport härom förväntas inom några dagar.

Vid mitt besök i Angola för en dryg vecka sedan tog den angolanske premiärministern upp frågan med mig. Han vädjade om svenskt stöd med flygtransport av livsmedel till flyktingarna i östra Angola. Diskussioner pågår om en eventuell insats.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Ullsten för svaret på min fråga. Det ger ändå en förhoppning om att mitt önskemål skall tillmötesgås.

Jag har själv kunnat konstatera hur besvärlig situationen är i Angola under mitt en vecka långa besök där i maj. Jag hade möjlighet att besöka inte bara huvudstaden utan också landsbygden. Man har enorma uppbyggnadsproblem. Man har också livsmedelsbrist och brist på konsumtionsvaror över huvud taget. Det framgår bl. a. av de långa matköerna. Transportproblemen är en av de stora svårigheterna, förorsakad av brist både på transportmedel och på erfarna människor.

Dessutom är flyktingproblemet mycket stort. Dels lämnade erfarna portugiser och angolaner landet i samband med befrielsen, dels får Angola en mängd flyktingar från andra länder. Jag fick vid mina samtal med president Neto klart för mig att de stora problemen för Angola är av ekonomisk art, inte de säkerhetspolitiska problemen med FNLA i norr och UNITA och Sydafrika i söder. Som sägs i svaret är det enligt de uppgifter vi har fått ungefär 40 000 flyktingar som har kommit från Shabaprovinsen. Dessa flyktingar kan rapportera om hur man urskillningslöst har bombarderat bostadshus och sjukhus med plan, som är bemannade med utländska piloter.

Vi har i en motion till riksdagen krävt ökat anslag till Angola, men den avslogs av riksdagen. Den 13 maj beslutade regeringen om 31 milj. kr. i katastrofbistånd till olika länder, vilket jag hälsar med tillfredsställelse. Bl. a. fick Moçambique 5 miljoner och Kap Verde 5 miljoner. Jag hoppas också att de diskussioner som pågår inom regeringskansliet skall leda till att också Angola får extra bistånd. Jag tror att både herr Ullsten och jag är förvissade om att även Angola behöver denna extra hjälp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1976/77:21 till utrikesutskottet

§ 11 Föredrogs men bordlades åter
konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:46
finansutskottets betänkanden 1976/77:32 och 33
näringsutskottets betänkande 1976/77:48

§ 12 Den ekonomiska politiken m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1976/77:30 och skatteutskottets betänkande 1976/77:53.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I den socialdemokratiska partimotionen och i reservationen till finansutskottets betänkande över kompletteringspropositionen

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

uttalas stark oro inför risken av ökad arbetslöshet. Det blir nämligen enligt vår mening följden av den politik som regeringen nu har slagit in på. Under den senaste månaden har flera bedömare vitsordat att vi den stundande vintern får allvarligare arbetsmarknadsproblem än på många, många år. Sparbanksföreningens ekonomiska sekretariat nämner siffran 200 arbetslösa. LO:s utredningsavdelning håller för troligt att 150 000 ställs utan arbete, och i dess rapport hävdas bl. a. att sysselsättningen totalt för första gången på tio år borde minska.

För 1977 skulle arbetslösheten genomsnittligt bli drygt 2,5 %, säger LO:s experter. Att märka är att den avser årsgenomsnittet. I LO-rapporten sägs bl. a. följande: "Större delen av sysselsättningsnedgången kommer att inträffa under andra halvåret 1977. I slutet av året finns betydande risk för en mycket hög arbetslöshet."

Ingen oro kan vara större och djupare än den som följer av ovissheten om hur det skall gå med det egna jobbet. Alla löntagare, arbetare såväl som tjänstemän, har i dag anledning att fråga: Vart tog de 400 000 nya anställningstillfällena som Thorbjörn Fälldin gav löfte om under valrörelsen vägen? Om sveket i kärnkraftsfrågan kostade centerledaren en natt av vända och sömnlöshet borde sveket i sysselsättningsfrågan hålla honom vaken för gott!

Vår kritik mot den ekonomiska politiken och de åtgärder som satts in och som aviserats grundar sig på uppfattningen att insatserna är tidsmässigt dåligt anpassade till konjunktorens utveckling och till ambitionen att hålla hög och jämn sysselsättning. Inte heller valet av metoder är väl avvägt. Prisutvecklingen, som regeringen verkar märkligt ointresserad av att ta itu med, bidrar också till att undergräva möjligheterna att hålla sysselsättningen uppe. Resultatet av missbedömningarna är att vi kan se fram mot en vinter med oförsvarbart och omotiverat hög arbetslöshet.

Nyligen har mot protester från socialdemokratiskt håll en 15-procentig investeringsavgift lagts på vissa typer av byggnadsobjekt. Beslut har vidare fattats om uppskov på obestämd tid av en rad statliga byggnadsinvesteringar. Momsen slår givetvis också mot bostadsbyggandet. – Så långt åtstramningspaketet.

Men regeringen nöjer sig inte med dessa slag mot anläggnings- och byggnadsbranschen och dess anställda. Man har också försenat eller stoppat utbyggnaden av vatten- och kärnkraft. Därtill kommer att man satt bostadsproduktionen på sparlåga. Det är ingenting annat än en from förhoppning eller, om man så vill, verklighetsflykt när det på regeringshåll talas om att igångsättningen av nya lägenheter skulle bli ca 58 000 eller något mindre för 1977. Under de fyra första månaderna i år minskade antalet påbörjade lägenheter med 19 %. Att döma av de preliminära lånebeslut som avser andra kvartalet blir nedgången under tiden april-juni av storleksordningen 30 %. Sent – alltför sent! – har regeringen förstått varthän utvecklingen pekar. Nedgången hotar att bli så kraftig att man inte når ens det beskedliga mål som regeringen har satt sig före.

När man samlade sig till motåtgärder genom att förordna om vissa

förbättringar i lånevillkoren blev satsningen dess värre bara halvhjärtad. Det är detta som ger anledning påstå att regeringen satt bostadsbyggandet på sparlåga.

Ingenting tyder på att byggandet skulle återhämta sig under andra halvåret. Igångsättningen 1977 kommer snarare att bli under än över 50 000 lägenheter. Sakkunniga bedömare inom branschen befarar att årets bostadsproduktion dalar ned till 40 000 lägenheter. Vi är alltså nere i ett byggande av den omfattning vi hade under Koreakrisens år. Produktionen svarar mot två tredjedelar av vad bl. a. långtidsutredningen bedömde som behövligt. Vet man då att bostadsbyggandet svarar för en tredjedel av de totala byggnadsinvesteringarna, förstår envar hur hårt också den aktuella bostadspolitiken slår mot sysselsättningen i byggbranschen och i nästa led mot bl. a. byggnadsämnesindustrin.

Samtidigt med att vi löper risk att få sysselsättningskris drar regeringen också på oss en bostadsförsörjningskris. Varför formar då regeringen en så restriktiv linje att såväl sysselsättning som produktion hotas i den här delsektorn av ekonomin? Ja, man menar att det råder överhettning på byggarbetsmarknaden, och så föreställer man sig att resurser kan föras över till andra sektorer. Men bristen på byggarbetskraft och därav följande överhettningsproblem är lokaliserad till ett fåtal orter. Att angripa lokal obalans med generella metoder är ett missgrepp. Låt mig också påminna om att industrins bygginvesteringar är på väg nedåt innevarande år – man räknar med minus 10 %. För handeln gäller detsamma. Där fanns trenden redan när investeringsavgiften infördes. Mycket talar slutligen för att investeringsbenägenheten hos kommunerna överskattas av regeringen.

Summan av denna korta genomgång blir därför att regeringens resursekvation inte går ihop. Vi har haft en kontinuerlig minskning av det totala byggandet sedan 1972. År 1973 hade vi -2,5 %, 1974 -4 %, 1975 +0, och 1976 -4 %. För 1977 räknar regeringen med en ökning på 1 %. Det är i och för sig alltför optimistiskt. Men denna 1-procentiga ökning skulle vi, om man får tro regeringen, inte orka med. Därav hela serien av dämpande åtgärder och senfärdighet att stimulera de sektorer där det är på väg att gå snett.

Med sin illa avpassade åtstramningspolitik och nedskärningar på bostadsbyggandets, bygginvesteringarnas och energiförsörjningens område bäddar regeringen dessutom illa för en framförliggande uppgångsperiod i byggandet. Men när en sådan kommer – låt oss anta att det sker inom ett par år, för regeringen kommer att pressas till åtgärder i den riktningen – har vi sannolikt förlorat ytterligare något 10 000-tal kvalificerade byggnadsarbetare från byggfacken utöver de mellan de 40 000 och 50 000 som hittills under 1970-talet givit sig iväg från denna krympande och otrugga bransch.

Men av den reviderade finansplanen, s. 16, att döma torde denna utveckling vara avsedd och ett resultat av regeringspolitikens rätta innebörd. Där står: "Det är nödvändigt att de inhemska anspråken på pro-

duktionsresurserna inom byggnadssektorn begränsas och att den snabba kostnadsutvecklingen i denna sektor dämpas. Byggnadspriserna steg med inte mindre än 16 % under 1976. Genom att hålla tillbaka investeringarna i byggnader och anläggningar underlättar man dessutom kreditmarknadens uppgifter att prioritera industriinvesteringarna." Om någon mot all förmodan ställer sig tveksam till denna tolkning av den reviderade finansplanen, så läs bara vidare. På s. 24 behandlas kreditpolitiken och kapitalmarknaden, och där står bl. a. följande: "På kapitalmarknaden är politiken inriktad på att bereda ytterligare något ökat utrymme för långsiktig industrifinansiering, varvid särskild hänsyn skall tas till företag som inte har tillgång till de internationella kapitalmarknaderna. Inom ramen för den allmänna målsättningen att främja den konkurrensutsatta sektorns utbyggnad bör även jord- och skogsbrukets nyinvesteringsbehov tillgodoses."

Regeringen har sålunda prioriterat industrin och jord- och skogsbrukets finansieringar på byggnadsindustrins bekostnad. Det är inte bara löntagarna inom denna bransch som är särskilt oroade för den minskade sysselsättning som regeringspolitiken medför och som leder till ökad arbetslöshet. Beställare och företagare inom såväl byggnads- som byggmaterialindustrin ställer sig frågande till denna omotiverade och styvmoderliga behandling av byggandet.

Herr talman! Alternativet till regeringspolitiken – en politik för arbete och åt alla och garanterad trygghet i anställningen – redovisas i reservationerna, till vilka jag yrkar bifall.

Herr KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen särskild åtrå att starta en längre debatt under den andra dagen av denna finansdebatt. Men jag kan inte underlåta att säga några ord, eftersom jag tycker att Knut Johanssons anförande andades att det skulle vara en medveten strävan från regeringens sida att skapa arbetslöshet, främst inom byggsektorn. Knut Johansson borde medge, vilket framgår av den hittills förda politiken, att denna regering har gjort mycket stora insatser under den mycket besvärliga vintern för att hålla sysselsättningen uppe.

Det verkar som om det gamla ordspråket med innebörden, att när jag själv super är det rätt men när andra gör det är det fel, besannades. Åtgärden med investeringsavgift på icke prioriterade byggnader är exakt samma typ av åtgärd som den socialdemokratiska regeringen i ett visst skede praktiserade. Man vill alltså prioritera investeringar som man anser mer angelägna.

Vad vidare gäller byggandet av bostäder är nedgången inte en ny företeelse sedan den här regeringen trädde till. Vi hade ju en mycket markant nedgång i detta byggande också under den socialdemokratiska regeringens tid. Det är möjligt att herr Johansson observerade detta – jag vill inte påstå annat; han har ju bevakat den sektorn. Nedgången skedde dock med den socialdemokratiska regeringens tysta medgivande och trots

i så fall herr Johanssons protester.

Det har ju sagts övergripande från regeringens sida att man kommer att följa denna utveckling och att man kommer att prioritera sysselsättningen. Man kommer att ge dispens från investeringsavgiften på de områden där det lokalt finns gott om arbetskraft.

Slutligen vill jag säga att självfallet ger också utbyggnaden inom industrin tillfälle till arbete för byggarbetarna.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, herr Kristiansson, inte sagt att regeringen medvetet har strävat efter den här utvecklingen med ökad arbetslöshet. Jag har pekat på grunderna för dess politik, citerat vad som står i finansplanen och även redovisat de konsekvenser som vi nu statistiskt kan avläsa i fråga om såväl arbetslöshet som minskat bostadsbyggande. Sedan får väl var och en dra sina slutsatser. Jag har dragit min slutsats – att regeringen med detta icke har värnat om vare sig bostadsförsörjning eller sysselsättning.

Vad gäller de oprioriterade byggena och den särskilda avgiften på dem, så är det rätt att detta har skett tidigare, men i en helt annan situation än den nuvarande. Det var då bl. a. mycket stort bostadsbyggande och full sysselsättning på andra områden. Det är skillnaden, herr Kristiansson.

I fråga om nedgången i bostadsbyggande är det också rätt att en sådan nedgång skedde under den förra regeringens tid. När miljonprogrammet var färdigt var man, såvitt jag uppfattade riksdagens beslut 1974, ganska ense om en årsproduktion på 70 000–75 000 lägenheter. Men det är skillnad på detta, herr Kristiansson, och den nuvarande situationen med stor risk att för detta år komma ned till bara 40 000 lägenheter.

Herr KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är en gammal sanning att man kan dra olika slutsatser av samma utgångsmaterial beroende dels på vart man vill komma, dels på huruvida man tror människor – det gäller också regeringar – om gott eller ont.

I det här fallet har väl herr Knut Johansson ingen tilltro till regeringens ambitioner. Men i det sammanhanget tycker jag ändå att herr Johansson bör se till de gärningar och de insatser som har gjorts. Av dem bör han kunna dra den slutsatsen att regeringen kommer att följa utvecklingen med uppmärksamhet och som en följd därav även sätta in de åtgärder som är möjliga och nödvändiga för att hävda sysselsättningen.

Jag tycker nog ändå att herr Johansson borde förstå att det skulle vara ett fullständigt självmord för regeringen – och ingen människa går väl rakt in i detta, inte heller en regering – om man inte gör vad som är möjligt för att värna sysselsättningen. Det tycker jag bör ge herr Johansson anledning att se litet lugnare på framtiden än han gör.

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Helt naturligt skall varje regering, även den nuvarande, bedömas efter sina gärningar – men vi har heller inte gjort något annat. Jag har åberopat regeringens egna uttalanden och redovisat den statistiska utveckling som detta har lett till. Ingenting annat. Om herr Kristiansson menar att ett försök att råda bot på den ökade arbetslösheten och det minskade bostadsbyggandet skulle vara något av ett självmord för den regering som ger sig på det, så är det konsekvenser som jag inte har dragit. Det får stå för herr Kristianssons uppfattning.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! För någon månad sedan läste jag i Aftonbladet om företagens vinstutveckling under 1976. De 15 största vinstgivande företagen har tillsammans redovisat vinster på nära 10 miljarder kronor, och dessa företags kapital har förräntats med inte mindre än 12 %. De 35 största företagen i Sverige har samma år haft en genomsnittlig vinst på inte mindre än 19 %.

Bland de svenska exportföretagen gjorde exempelvis Nicolins ASEA stora förtjänster. Vinsten steg från 489 till 607 milj. kr., dvs. med 24 %, och räntabiliteten ökade med 14 %. Vinsten per anställd steg från 110 000 till 140 000 kr. Herr Nicolins uttalande om företagens sviktande lönsamhet rimmar alltså illa med företagens verkliga vinstutveckling.

I Aftonbladet för den 1 juni läste jag också att arbetarna i Metall kommer att få 200 kr. mindre i månaden till följd av regeringens ekonomiska politik, och den standardförsämringen kommer Metalls medlemmar att få dela med tusentals andra människor. Regeringens politik leder till försämringar för de flesta människor, samtidigt som företagen kan fortsätta att utveckla sina vinster.

Sedan de borgerliga partierna bildat regering har reaktionen gått till attack på politikens alla områden, men främst märks det i den ekonomiska politiken. Storfinansens och dess företrädare i den borgerliga regeringen sänker arbetarnas och tjänstemännens reallöner, samtidigt som lönarbetarna får betala för effekterna av devalveringen, momshöjningen och prishöjningarna. Bara under tre månader har matpriserna ökat med över 6 %, och i år kommer de att höjas med mellan 12 och 15 %. Och värre än någonsin kommer som vanligt barnfamiljer, låginkomsttagare och inkomsttagare i normala lönelägen att drabbas av denna politik.

Hur skall lönarbetarna kunna betala en prisstegring på mellan 12 och 15 %? Hyrorna har sedan årsskiftet ökat 14 %. Hur skall lönarbetarna kunna betala de hyreshöjningarna? För allt fler människor går ekonomin inte ihop, trots att det blir allt vanligare att kvinnorna bidrar till familjernas försörjning. Allt fler människor tvingas också att lita till samhällets hjälp, bl. a. i form av bostadsbidrag. För att klara hyror på 1 000 kr. för en trea måste allt fler hushåll få bostadsbidrag. Bostadsbidragen kommer aldrig att kunna lösa problemet med höga hyror i vilken form de än utgår. Med nuvarande bostadspolitik hamnar ju dessa bidrag hos

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

dem som spekulerar i människors behov av bostad. I realiteten blir bostadsbidragen en garanti för att byggkapitalet, markkapitalet och bankkapitalet skall kunna öka sina profiler. Bostadsbidragen gör det också möjligt för dessa kapitalägare att ta ut orimligt höga hyror.

Men bostadsbidragen är helt nödvändiga för många familjer så länge som ingen grundläggande förändring av bostadspolitiken sker.

De synpunkter som förs fram i reservationen 11 är riktiga, och vänsterpartiet kommunisterna kommer att rösta för denna reservation. Vänsterpartiet kommunisterna menar dessutom att bostadstilläggen måste anpassas till den verkliga hyresnivån och att kommunerna borde vara skyldiga att dels ompröva bidraget när hyran stiger under ett år, dels höja taket för den hyresnivå som nu är satt för att bidrag skall kunna utgå. För att i någon mån kompensera barnfamiljerna för regeringens ekonomiska politik är det också nödvändigt att indexreglera barnbidragen. Regeringen bör få i uppdrag att komma med förslag till lagändring i denna fråga.

Men vem är det som betalar bostadsbidragen, socialhjälpen och barnbidragen och de flesta andra samhällsliga verksamheter i landet? Med tanke på företagens vinster och kapitalkoncentration tycker man att det borde vara företagen som stod för en stor del av betalningen. Men så är det faktiskt inte. Till största delen finansieras dessa stödformer av lönarbetarna själva. Det är alltså lönarbetarna som får betala t. ex. för en felaktigt förd bostadspolitik och för en felaktigt förd sysselsättningspolitik i många omgångar. Företagen däremot slipper lindrigt undan när det gäller att betala skatt.

Lönarbetarna betalade för något år sedan in över 100 miljarder kronor i skatt. Företagen, herr talman, betalade in 4 miljarder i skatt. Och samtidigt som företagen bara betalade in 4 miljarder fick de tillbaka inte mindre än 11 miljarder i form av gåvor och subventioner. Dessutom skall vi komma ihåg vinstutvecklingen för många företag.

Det svenska skattesystemet är djupt orättvist. Den felaktiga skattepolitiken drabbar främst barnfamiljer och låginkomsttagare, precis som regeringens prishöjarpolitik hårdast drabbar dessa grupper – medan bolagen får möjlighet att lagligt smita undan bl. a. genom avdragssystemet.

Den svenska beskattningen av kapital är också alldeles för låg. 1949 utgjorde den 4 % av den totala direkta skatten. 1975 var kapitalbeskattningen nere på 1,5 %. Bolagsskatten minskade under samma tid från 16 % till 2 % av den totala skatten. Det är viktigt att ha skattepolitiken i åminnelse när man diskuterar den ekonomiska politiken, för den visar vilken fördelningspolitik det är som förs.

I stället för att verka för en vettig ekonomisk fördelningspolitik i samhället så lägger den borgerliga regeringen på olika sätt över betalningsansvaret för det svenska samhället på lönarbetarna.

Ett uttryck för det är höjningen av mervärdesskatten, som hårdast drabbar de sämst ställda i samhället. Ett annat uttryck för regeringens prishöjarpolitik är att man släppt prisstoppet. Ytterligare ett uttryck för re-

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

geringens strävan att lägga på lönarbetarna extra avgifter är beslutet att höja läkemedelspriset från 20 till 25 kr.

Herr talman! Den svenska ekonomin styrs inte av några som helst samhällsmål. Den svenska ekonomin är ett såll. För att klara akuta kriser har man genom beslut, som fått karaktären av brandkårsutryckningar, åstadkommit ett lappverk. Men de grundläggande felen i den svenska ekonomin angriper man aldrig.

Den svenska ekonomin styrs av ägarna till kapitalet. De som äger produktionsmedlen bestämmer inte bara vad som skall produceras utan också om det över huvud taget skall produceras någonting.

Vi skall inte glömma bort att det i dag finns en halv miljon arbetslösa i Sverige. I de allra flesta fall beror arbetslösheten på felaktig planering för sysselsättningen och på företagens suveräna bestämmanderätt över människors och bygders liv.

Både den gamla regeringen och förstås i än högre grad den nuvarande regeringen har fört och för en politik som innebär en anmärkningsvärd inkomstfördelning till kapitalägarnas förmån. Löneandelen av produktionsvärdet har minskat kraftigt, och vinstandelen har ökat i motsvarande grad. Företagen och kapitalägarna tar hand om en större del av de samlade förmögenheterna än förut, samtidigt som lönarbetarnas andel blivit mindre. Den borgerliga regeringen understöder och driver på denna process.

Hela förslaget till reviderad budget är uttryck för en borgerlig klasspolitik. Det talas så mycket om åtstramning. Det är intressant att se för vem man stramar åt och för vilka man inte stramar åt. Förmåner ges åt kapitalägarna, medan regeringen bidrar till en sänkning av arbetarnas och tjänstemännens levnadsstandard. Det är så, herr talman, som åtstramningen ser ut.

Det behövs en helt annan ekonomisk politik, som utgår från folkets intresse och folkets behov, en långsiktig ekonomisk politik där sysselsättningen och företagsetableringen kan planeras och styras och där produktionen inriktas på nyttiga varor.

Men det behöver också vidtas omedelbara åtgärder. Nödvändiga åtgärder är bl. a. att beslutet om höjning av mervärdeskatten upphävs, att momsens på livsmedel slopas, att barnbidragen indexregleras och bostadsbidragen räknas upp samt att hyresstopp och prisstopp på alla dagligvaror införs. Ett genomförande av dessa krav skulle förbättra de lönarbetandes ekonomiska situation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s motion nr 1652, och jag yrkar dessutom bifall till mitt särskilda yrkande att riksdagen med anledning av denna motion hos regeringen begär förslag till lagändring med innebörd att barnbidragen skall vara indexreglerade.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! Den svenska ekonomin kämpar med två svåra belastningar. Den första är svårigheten att hålla ett kostnadsläge som gör det möjligt för vårt land att konkurrera på världsmarknaden och även på

den inhemska marknaden. Den andra är att komma till rätta med de svårigheter som uppstått på grund av den förra regeringens lättfärdiga och oansvariga politik. Socialdemokratisk ekonomisk politik har under många år systematiskt byggt upp den svåra ekonomiska situation som vårt land har hamnat i nu.

När herr Sträng talade i går får man observera att han inte i något fall talade om grunden till det svenska välståndet, dvs. produktionen. Han talade endast om vissa överflyttningar av olika skatter och andra saker, men hade sade inte någonting om de svenska investeringarna, som är grunden för att vi skall kunna skapa ett välstånd.

Om man går så långt tillbaka som 17 år och tittar på 1960-talets investeringar, finner man att den svenska industrins investeringar ökade med 15 %. I länder som Italien och Frankrike ökade de med 50 % och i Förenta staterna med 100 %.

Detta måste ju resultera i att det inte blir någon förbättrad produktion i vårt land, och där har vi nyckeln till de stora svårigheter som finns nu.

När man talade om det vikande intresset för investeringar inom företagen brukade förre finansministern Gunnar Sträng säga att det visserligen var beklagligt att industrins investeringar ökade så litet men att det ju ändå var så att de allmänna investeringarna ökade och att totaliteten då blev någorlunda hygglig. Ja, det är klart att man kan räkna på det sättet, men de allmänna investeringarna, som i och för sig är bra, ger inte någon produktion som kan säljas på någon världsmarknad och inte heller köpas av hemmamarknaden.

Det har påpekats av OECD att man där under en följd av år varit oroad över den svenska ekonomin. Observera att den nuvarande regeringen har funnits i knappt nio månader, men att man i OECD varit oroad under en följd av år. När man då hör socialdemokraternas "Hurra, vad vi är bra" ständigt i debatten kan man undra om de inte läser vad OECD säger eller medvetet fördöljer vad denna organisation sagt.

Om man lever i förskott, som man gjort från socialdemokraternas sida i politiken för att därmed vinna väljarnas bevägenhet, hamnar man så småningom i en sådan situation som den vi nu har.

Det kan vara lämpligt att när vi har den sista ekonomiska debatten för det här riksmötet se på frågan: Hur var det vid övertagandet av ansvaret för den nuvarande regeringen? Ja, det fanns utlandslån på mellan 20 och 25 miljarder. Det hade inte förekommit tidigare. Statsskulden var 22 770 000 000 kr. år 1960. Den hade 1976 ökat till 81 000 000 000 kr. Underbalanseringen av budgeten, som förekommit åtskilliga år, har i den senaste budgeten som den socialdemokratiska regeringen lade fram beräknats till 14 395 000 000 kr. – så mycket saknas det alltså i den budget som den socialdemokratiska regeringen lade fram.

Inflationen kan man räkna på olika sätt. Ser vi på tiden ända från det socialdemokraterna ensam tillträdde regeringsansvaret i vårt land, dvs. 1946, kan vi konstatera att den svenska kronan i dag är värd ungefär

en fjärdedel av vad den var värd då. Det är den största inflation som förekommit i något land under den här tiden.

Ser vi på kostnadsläget så möter det svåra problem vi har med att sälja våra produkter på världsmarknaden. Enligt beräkningar som gjorts inom OECD-sekretariatet förbättrades med hänsyn tagen till växelkursförändringarna Sveriges relativa kostnadsläge jämfört med de viktigaste konkurrentländerna med 8 % mellan 1970 och 1974, och det försämrades med drygt 20 % mellan 1974 och 1976. För hela perioden 1970–1976 försämrades kostnadsläget enligt de här kalkylerna med 12 %. Det innebär alltså svårigheter för oss att sälja på världsmarknaden.

Den nuvarande regeringen har i alla fall lyckats under den tid den existerat med en mycket viktig sak. Trots alla kverulerande och nedläggande omdömen som fällts inte minst under den här debatten och den vanmaktens jämmerlåt som herr Palme presterade i går är det i alla fall ett faktum att sysselsättningen har kunnat upprätthållas, med stora svårigheter. Vi har trots allt inte högre än 1,5 % arbetslöshet.

När man resonerar om centerns målsättning 400 000 nya jobb i början av 1980-talet vänder man till det och säger att de jobben är utlovade. Vi har konstaterat att det behövs 400 000 jobb för att få arbete åt alla. Vad är den socialdemokratiska målsättningen? Det har vi aldrig fått veta. Tala om för oss här i dag i de sista minuterna av riksdagen vilken er målsättning är i fråga om sysselsättningen!

Sedan till frågan om utlandslånen. Vad lånade man pengar till? Herr Sträng sade i går med visst skryt att den förra regeringen inte lånade mer än ca 200 miljoner, medan den nuvarande har kommit upp i 4 miljarder. Ja, men hur var det med den upplåning som denna regering fick ta emot, dvs. mellan 20 och 25 miljarder kronor? Vad gjordes den upplåningen till? Var det för att förbättra den svenska industrin och ge den starkare konkurrenskraft? Nej, så var det inte. Jag har tidigare påvisat att investeringsverksamheten var mycket svag. Upplåningen var således inte till för att förbättra den sidan av produktionen, utan den gjordes för konsumtion av olika slag. Man förde alltså en politik som innebar att vi levde i förskott. Det är fakta som socialdemokraterna inte kan komma ifrån, vad de än säger om den politik som de förde tidigare.

Varför drev man fram att företagen skulle låna utomlands? Det var ju huvudsakligen företagen som lånade, och jag kan tänka mig att man säger att det var deras fel och inte statens. Det är bara att observera hur stor statens upplåning var under den tiden. För ett antal år sedan sade den dåvarande finansministern Gunnar Sträng att man skulle försöka totalbalansera budgeten och därmed undvika att staten tog i anspråk för stor del av kreditmarknaden. Det var mycket sunt och bra, men vad gjorde man sedan? Jo, då kom man fram till statsskulder som var 22 miljarder 1960 och 81 miljarder 1976. På det sättet behandlade man den svenska kreditmarknaden, dvs. staten lånade upp mer och mer och tog därmed undan möjligheterna för företagen att låna. Man tog alltså bort kreditmöjligheterna för företagen och på det sättet tvingade man ut dem

på utlandsmarknaden. Det är en verkligt inkompetent ekonomisk politik som den socialdemokratiska regeringen har fört under bra många år och har byggt upp till det nuvarande tillståndet.

Man har också lånat på grund av underbalansering i budgeten och den har varit underbalanserad under en lång följd av år. Det har varit goda och mindre goda konjunkturer, men hela tiden har man underbalanserat budgeten och gått ut och lånat pengar. Detta år slår man alla rekord – den socialdemokratiska budgeten innebär ett underskott på 14 miljarder under det budgetår som nu snart är slut. Herr Sträng ville inte vidkännas annat än att han hade föreslagit 11 miljarder. Det är i och för sig välkänt att den förre finansministern ständigt gjorde felräkningar på miljarder, så skillnaden är inte anmärkningsvärd.

Så talade den förre finansministern Gunnar Sträng om att man hade ökat på underskottet på olika sätt. Vi känner till den där gamla beräkningsmetoden som han brukar använda; man slår ihop olika saker, t. ex. enskilda motioner – som vänsterpartiet kommunisterna har väckt, och de kan alltid ta fram pengar, dvs. från försvaret, och därmed har man fått ihop höga summor – enskilda uppslag och därtill också utredningsförslag. Detta tog man med för att se vad det skulle komma att kosta om det genomfördes. T. ex. när centern för många år sedan började kämpa för att sänka pensionsåldern till 65 år. Vi föreslog att frågan skulle utredas. Helt glatt räknade den dåvarande finansministern ut att det skulle kosta så och så mycket, lade sedan till det och sade att oppositionen har föreslagit mycket stora utgifter, mer än vad regeringen har föreslagit.

Det är också att observera att den som drar upp riktlinjerna för en budget i mycket hög utsträckning kommer att prägla arbetet. Har man föreslagit en rad förbättringar i den finansplan som har lagts fram är det inte så enkelt för oppositionen att säga att det har vi inte råd med, det måste vi ta bort – även om socialdemokraterna så innerligt gärna hade önskat att vi hade gjort det.

På det sättet har det gått till. Skulden ligger alltså hos den förra regeringen, som drog upp sådana riktlinjer för den nuvarande budgeten.

Inflationen har diskuterats mycket i denna debatt, särskilt av herr Feldt. Jag har tidigare påvisat att man från 1946 och fram till att socialdemokraterna lämnade regeringen rutschat ned den svenska kronan från 100 öre till ungefär 25 öre.

Nu är socialdemokraterna emot höjningen av momsen. De har själva infört momsen. Även när momsen infördes gällde väl argumenten att det är de sämst ställda inkomsttagarna som får lida mest av momsen. Existerade inte det argumentet när man höjde momsen till 17,65 %? Momsen har höjts sju gånger under de senaste tio åren. Fanns vid dessa tillfällen inte argumentet att det är de lägsta inkomsttagarna som drabbas hårdast?

I den allmänna villrådighet som kännetecknar den nuvarande oppositionen – i synnerhet socialdemokraterna, kommunisterna kör ju alltid samma skiva – är det enda alternativ man har en höjning av arbets-

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

givaravgiften och ett införande av priskontroll. Så tomhänt står nu oppositionen inför detta riksmötes avslutande!

Om man då vill att löneskatten, dvs. arbetsgivaravgiften, skall höjas, måste man samtidigt observera att den drabbar landsting och kommuner mycket hårt. Detta medför att de måste ta ut högre skatter. Landstings- och kommunalskatten är proportionell, varför de lägre inkomsttagarna får betala relativt sett mycket mer.

Företagen måste naturligtvis på något sätt skaffa sig kompensation för den ökade arbetsgivaravgiften. Hur skall de företag som redan nu har stora svårigheter kunna kompensera sig för en höjning av arbetsgivaravgiften? De kommer naturligtvis att försöka göra det genom en höjning av priserna. Genom att föra en sådan politik har herr Feldt och andra alltså drivit på inflationen.

Herr Sträng rådde regeringen: Höj inte momsens! Jag vill säga till regeringen: Följ inte det rådet! Det är ett dåligt råd. Får man goda råd skall man följa dem, men inte sådana råd som herr Sträng gav.

Vi har nu ett stort behov av att öka produktionen. Vad får vi då för råd från socialdemokratiskt håll? Socialdemokraternas råd är: Höj arbetsgivaravgiften och höj löneskatten! Men följer vi det rådet, kan vi få ett resultat som går rakt emot det avsedda, dvs. man dämpar produktionen i stället. Var det detta ni önskade?

Så snedvridna och så misslyckade är de socialdemokratiska råden om hur den ekonomiska politiken i landet skall föras!

En höjning av momsens kan ändå verka konsumtionsbegränsande. Framför allt när det gäller de importerade varorna är det ju det resultatet vi vill uppnå. Det är också skälet till att vi håller ett högt diskonto. Vi kan inte leva över våra tillgångar, utan vi måste framför allt se till att handelsbalansen kommer i ordning igen. I annat fall hamnar vårt land i ett allt sämre ekonomiskt läge.

Med hänsyn till den misslyckade ekonomiska politik som den förra regeringen förde bör man vara mycket aktsam innan man från det hållet tar några råd om hur den ekonomiska politiken i vårt land skall föras. Jag tycker att det vore klädsammare om oppositionen höll inne med de ohemula beskyllningar som den nu riktar mot regeringen.

Herr Sträng sade att de tidigare momshöjningarna kombinerades med sänkningar av den direkta skatten. Ja, det är riktigt. Man sänkte den skatt som är progressiv, dvs. statsskatten. På det sättet hjälpte man också de högre inkomsttagarna att få lägre skatt. Men momshöjningen drabbade även kommunerna, som därför tvingades att höja sin skatt. Eftersom kommunalskatten är proportionell, sänkte man alltså skatten för de högre inkomsttagarna och lade ökade bördor på dem som hade lägre inkomster.

Herr Palme och herr Feldt framförde givetvis kritik i sina anföranden i går. Det är ganska förvånande att herr Feldt tar till så hårda ord som han gjorde, eftersom han själv varit ledamot i en regering som så ömkligt misslyckats med sin ekonomiska politik. Han sade att devalveringen inte skulle få någon effekt. Men den sexprocentiga devalveringen var ju ingen

egentlig devalvering utan innebar endast ett återställande av vad som skett tidigare.

Herr Palme talade om att den nuvarande regeringen är djupt splittrad. Var det hans högljudda suck över att oppositionen, nu när riksdagen är slut, kan konstatera att den icke i en enda fråga har lyckats splittra de tre regeringspartierna? Stora förhoppningar ställdes när vi diskuterade IDB i förrgår, men inte heller då lyckades det, utan regeringsunderlaget i riksdagen höll också i det sammanhanget. Det var väl detta som bekymrade herr Palme så oändligt mycket. Trots alla svårigheter och alla attacker som gjorts har oppositionen alltid nödgats notera att den förlorat. När herr Palme sitter och trycker på sin nej-knapp, har han varje gång fått se att han misslyckats. Han har inte fått någon majoritet för sitt nej-sägande.

Det är naturligtvis ett besvikelsens år för socialdemokraterna. Ingenting av det som vräktes ut i valrörelsen har gått i uppfyllelse: att de borgerliga partierna inte ens skulle kunna bilda en regering, att vi skulle vara oeniga osv. Vid alla voteringar i riksdagen har regeringspartierna hållit ihop. De sociala förmånerna skulle försämrats efter ett regeringsskifte, hette det, men de har tvärtom förbättrats.

Alla dessa beskyllningar som riktades mot de nuvarande regeringspartierna har inte alls besannats, och då kan man ju förstå de överdrivet starka uttryck som socialdemokraterna använt i denna debatt. De är så oerhört besvikna över att inte någonting av vad de förutspådde i valrörelsen slagit in.

Socialdemokraterna skapade dagens avbetalnings-Sverige genom att helt glatt dela ut förmåner, för vilka man betalade bara det minsta möjliga i handpenning utan att veta vad man skulle betala återstoden med. Nu måste detta rättas till. Vi måste, som statsministern sade, bringa i överensstämmelse det vi förbrukar och det vi producerar. Många företags existens har hotats, men de har inte lagts ned, och jag konstaterar att socialdemokratisk opposition innebär att man på något sätt skall opponera i varenda fråga, trots att det inte finns någon saklig grund.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var herr förste vice talmannens påstående att den nuvarande regeringen har lyckats rätta sysselsättningen som gjorde att jag vill gå upp i en replik.

Detta har varken den nuvarande eller den förra regeringen kunnat göra. Det finns en halv miljon arbetslösa i landet i dag, för jag anser att man förutom de direkt arbetslösa måste räkna in dem som deltar i AMS-utbildning, dem som har arkivarbeten, dem som sysselsätts i beredskapsarbeten och alla dem som är förtidspensionerade. I dag är enbart de förtidspensionerade över 300 000, och sammantaget uppgår antalet arbetslösa till 7 % av den totala arbetsstyrkan i landet. Det är helt andra siffror än de 1,5 % som Torsten Bengtson presenterat här.

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

För att klara sysselsättningen till mitten av 1980-talet skulle vi behöva skaffa fram 700 000 nya jobb. För att få fram dessa 700 000 nya jobb behövs det en helt annan sysselsättningspolitik än den nuvarande. Den borgerliga sysselsättningspolitiken går ju bara ut på att hålla arbetslösheten någorlunda nere medan man väntar på bättre konjunkturer. Man förlitar sig helt på det ekonomiska system vi har i dag, det kapitalistiska systemet.

Vi vet att huvudinnehållet i kapitalismen inte är att ge människor ett meningsfullt arbete, utan det är att kapitalägarna skall tillskansa sig så stora profiter som möjligt. En alternativ sysselsättningspolitik, menar vpk, måste vara offensiv. Man måste göra direkta ingrepp i ekonomin för att det skall vara möjligt att förbättra sysselsättningen. Det är inte den nuvarande regeringen beredd att göra, och det var inte heller den gamla regeringen beredd att göra för att minska arbetslösheten.

Vi menar att man måste skapa möjligheter till etableringskontroll över företagen. Vi menar att man måste använda AP-fondernas medel för att bygga ut statliga industrier under lönarbetarnas kontroll. Vi menar också att man måste vidta förstatligandeåtgärder på en mängd områden för att garantera sysselsättningen.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är glädjande att konstatera att vpk ansluter sig till centerns målsättning i fråga om sysselsättningen. Jag har inte tidigare hört det så direkt ut sagt. Fru Lantz nämnde målsättningen 700 000 nya jobb i mitten på 1990-talet. Sträcker man ut det antalet över hela tidsperioden hamnar man just på centerns linje, 400 000 i början på 1980-talet. Det är utmärkt att man nu i varje fall från den sidan måste erkänna att vi har rätt i fråga om vår målsättning.

Det är klart att man kan räkna på olika sätt. Gör man som fru Lantz uppskattningar av olika slag blir det naturligtvis i hög grad fråga om gissningar. Om man, som fru Lantz gör, räknar dem som genomgår arbetsmarknadsutbildning o. d. såsom arbetslösa, vilket jag inte anser att de är eftersom att de arbetar, får man andra siffror. Om man inte tar med den gruppen blir det 4,9 % som är arbetslösa. Vi i centern är vänner av arbetsmarknadsutbildning och tycker att vi skall bedriva den politiken i fortsättningen för att göra det möjligt för dessa människor att komma i arbete. Det var fakta – uppskattningar kan göras hur man önskar.

Det är ingen idé att vi går in på olika systems effektivitet. Jag har ständigt hävdats att det kommunistiska systemet skulle sänka hela svenska folkets levnadsstandard om det genomfördes, därför att det är ett ineffektivt system. Det finns ingen arbetslöshet i kommunistiska länder, men man har ineffektivt arbete. Det visar resultaten – hälften så stora skördar av vete per hektar som i Sverige osv. Vi kan mycket lätt, fru Lantz, lösa arbetslösheten i vårt land genom att skicka 500 personer till de största företagen och 100 till de mindre och säga: Nu kommer så och så många i morgon, ge dem arbete! Då svarar företagen: Vi behöver

dem inte. – Det kvittar, ni skall betala dem i alla fall. Och då har de arbete. Det är just så som det kommunistiska systemet verkar. Det medför ineffektivitet, så att man får lägre levnadsstandard. Det visar sig också genom att de kommunistiska länderna icke på något sätt kan hävda sig i världskonkurrensen – de har mycket svårt för att sälja sina varor.

Det skulle ta alltför lång tid att närmare gå in på det resonemanget. Jag ville ändå påpeka att fru Lantz och jag står för vitt skilda system. Jag menar att effektiviteten är någonting att fästa vikt vid, men det gör man inte i system där staten har huvudansvaret.

Jag gläder mig åt att vpk nu helt har anslutit sig till centerlinjen i fråga om de 400 000 jobben.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen att jag måste göra Torsten Bengtson besviknen. Han hörde litet fel. Jag sade att det behövde tillskapas 700 000 nya jobb till mitten av 1980-talet. Det är alltså dubbelt så många som centern föreslår.

Centern eller den borgerliga regeringen kommer aldrig att kunna förverkliga ens de 400 000 nya jobben. För att kunna tillskapa 400 000 nya jobb krävs det nämligen åtskilliga ingripanden i den ekonomiska politiken. Det krävs att man förändrar maktstrukturen i det svenska samhället, och det är inte den borgerliga regeringen på något vis beredd att göra. Med det samhällssystem som vi har kommer man inte att kunna lösa sysselsättningsproblemen eller den ekonomiska politikens kriser, därför att det här samhällssystemet bygger på att skapa kriser i sig självt. Vi vet vilka det är som får betala för kriserna – det är lönarbetarna. Och regeringen driver på i en fördelningspolitik som gör att det är lönarbetarna som får betala allt större andelar av det svenska samhällets kostnader.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! Jag vill börja med att erinra om några ord i regeringsförklaringen den 8 oktober i fjol. "Reformpolitiken på skolans område förs vidare." Och litet senare heter det: "Små skolenheter och mindre klasser eftersträvas."

De som under senare år, inte minst från borgerligt håll, trott sig kunna lösa olika problem genom minskade klasstorlekar fick kanske den uppfattningen att nu skulle deras önskemål uppfyllas. Vidare står det i detta nu så beryktade dokument: "Flera platser inrättas i vårdutbildningen för att möta behovet av personal i vården."

Men som i så mycket annat nådde detta budskap inte ända fram. För att lösa dessa önskemål måste nämligen tillräckliga möjligheter skapas att få lokaler. Men redan i budgetpropositionen i januari skars skolöverstyrelsens realistiska förslag till investeringsram på 750 miljoner för nästa budgetår ned till 660 miljoner med ett statsbidrag på 232 milj. kr.

Ett enhälligt utbildningsutskott bedömde vid behandlingen av detta

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

förslag det som angeläget att investeringsramarna blir värdebeständiga, vilket är en förutsättning för att en flerårsplan skall kunna genomföras. Det pågår stora befolkningsomflyttningar inom och mellan kommunerna, och därför ökar lokalbehovet för framför allt grundskolans högstadium och gymnasieskolan. För att spara tid hänvisar jag till utbildningsutskottets betänkande nr 18 i år. Jag vill endast erinra om att i skolöverstyrelsens anslagsframställning visas att den föreslagna investeringsramen har ett ekonomiskt värde som motsvarar endast omkring en tredjedel av investeringsramens ekonomiska värde för tio år sedan. Utbildningsutskottet beslöt därför enhälligt att uttala som sin mening att den reguljära investeringsramen, dvs. den som inte ges av arbetsmarknadspolitiska skäl, måste anpassas till det av SÖ redovisade behovet.

Vidare föreslog utskottet, fortfarande enhälligt, att riksdagen måtte bemyndiga regeringen att öka investeringsvolymen i enlighet med detta. Riksdagen beslöt, likaså enhälligt, att bifalla utskottets förslag. Detta skedde den 23 mars.

Trots denna viljeyttring från en enhällig riksdag går regeringen en rakt motsatt väg och i kompletteringspropositionen föreslås i stället en minskning av investeringsvolymen med 60 miljoner och en minskning av statsbidraget med 10 miljoner.

Mot bakgrund av den rådande situationen på skolbyggnadsområdet och mot bakgrund av det fattade riksdagsbeslutet är det minsta man kan säga att det var ett både överraskande och negativt förslag. Men allra mest överraskande är att utbildningsutskottets borgerliga majoritet nu underkänner sin egen bedömning i mars månad. Efter två månader gör man helt om och tillstyrker i all underdånighet regeringens nya förslag, trots att majoriteten säger sig vara medveten om behovet av ytterligare skolbyggande de närmaste åren. Det är frestande att citera Karl Gerhard och säga att kommuner som är i stort behov av nya skollokaler har all utskottsmajoritetens "sympati men har ingenting att ta den i" – detta inte minst efter att ha läst finansutskottets majoritetsskrivning, där man inte ens har med det fromma medvetandet hos de borgerliga i utbildningsutskottet om behovet av ytterligare skolbyggande. Skall detta kanske tolkas som att de borgerliga i finansutskottet om möjligt är ännu mer negativt inställda än de borgerliga i utbildningsutskottet?

Många skolstyrelser känner i dag oro för framtiden. Kommunernas långtidsplaner sätts ur spel. Oron var stor redan efter budgetpropositionens förslag, och oron är självklart nu ännu större. För att ta ett par exempel vill jag nämna att i Malmöhus län kommer angelägna behov på vårdsidan att skjutas på framtiden såväl i Malmö som i Helsingborg.

Grundskolans högstadium kommer också i många kommuner att stå inför praktiskt taget olösliga problem. Ett exempel: Enligt regeringsorganet Sydsvenska Dagbladet, Malmö, i lördags knakar skolväsendet i Vellinge kommun i sina fogar. Anledningen är lokalbrist. Det är ju en expanderande kommun, och bristen på skollokaler bedöms nu så allvarlig att skolledningen utarbetat en katastrofplan, som behandlades vid skol-

styrelsens senaste sammanträde. Jag skall inte ta upp tiden med att räkna upp fler exempel, men jag har med mig en lista på många andra kommuner, som jag skulle kunna räkna upp och som är i stort sett i samma situation. Ambitionerna att genomföra SIA-reformen kan också i många kommuner stoppas genom bristen på lokaler.

Socialdemokraterna i utbildningsutskottet har därför i en motion föreslagit att riksdagen skall stå fast vid sitt beslut av den 23 mars. Det finns ingen anledning att nu inta någon annan ståndpunkt. I samband med utskottets yttrande till finansutskottet har vi därför anmält en avvikande mening, där vi föreslår bifall till denna motion och avslag på regeringens förslag om minskning av investeringsramen. Ett ytterligare stöd för uppfattningen att riksdagen bör stå fast vid sitt beslut fick jag f. ö. förra onsdagen då jag lyssnade på den värderade vice ordföranden i socialförsäkringsutskottet, centerpartisten herr Carlsson i Vikmanshyttan, i dechargede-batten, där han påpekade att det inte är praxis att fatta beslut i samma ärende två gånger under samma riksmöte. Jag instämmer och hoppas att herr Carlsson i Vikmanshyttan är konsekvent vid dagens votering.

Socialdemokraterna i finansutskottet har i reservationen 12 yrkat bifall till vår avvikande mening och tillstyrkt motionen. Ett bifall till reservationen innebär att den tidigare beslutade medelsanvisningen inte ändras och att bemyndigandet till regeringen att anpassa investeringsramen till det av skolöverstyrelsen redovisade behovet, 750 miljoner, ligger fast.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen 12 vid finansutskottets betänkande nr 30.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att helt kort beröra frågan angående om- och nybyggnad för Stockholms universitet ute i Frescati. Detta projekt, det s. k. Allhus/Lantis-projektet, togs upp i propositionen 79 av den 3 mars 1977 under investeringar för utbildning och forskning. Där angavs byggstart till februari 1978. Nu har emellertid regeringen i sin kompletteringsproposition av den 21 april 1977 föreslagit att byggstarten skall senareläggas.

Detta har vi, några socialdemokrater från Stockholmstrakten, reagerat mot i motionen 1651. Motionen har följts upp med en avvikande mening i utbildningsutskottets yttrande till finansutskottets betänkande nr 30, som vi nu debatterar. Denna avvikande mening skulle med en annan, och enligt min uppfattning rimligare, ärendefördelning i så fall ha blivit en reservation i ett betänkande från utbildningsutskottet.

Den planerade om- och nybyggnaden i Frescati innefattar lokaler för matservering, godsmottagning, bokhandel, studentkärslokaler, post, bank, resebyrå och information. Kostnaderna har beräknats till 26,7 milj. kr., varav 7 milj. kr. skulle falla på budgetåret 1977/78. Samtliga de lokaler som ingår i projektet är naturligtvis i högsta grad nödvändiga och önskvärda. De funktioner för vilka lokalerna byggs inryms nämligen

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

f. n. i provisorier, i de flesta fall mycket dåliga provisorier.

Som särskilt angelägen måste man framhålla en förbättring av matserveringslokalerna. Ute i Frescati arbetar som fast anställda ca 2 000 personer. Dagligen vistas dessutom där ute 8 000–10 000 personer som studerar, dvs. också arbetar, där. I dag finns i Frescati endast en provisorisk restaurang, som kan ta emot maximalt 1 500 lunchgäster. I övrigt är människor hänvisade till några kaféer i området eller får åka in till centrala Stockholm. På en arbetsplats med 10 000–12 000 människor – alltså en av de större i hela Stockholm – finns således kapacitet för endast 1 500 personer. Dessutom är provisoriet ytterst dåligt, med hög bullernivå och ett betydande fönster- och golvdrag som utmärkande egenskaper. Både de anställda i restaurangen och gästerna besväras av detta.

Det är självfallet förhållanden av det här slaget som har gjort att samarbetsnämnden för lokal- och utrustningsprogramkommittéerna, den s. k. Lupnämnden, årligen ända sedan budgetåret 1972/73 satt Frescatiprojektet främst av samtliga planerade byggen inom universitets- och högskolesektorn. Ett senareläggande av byggstarten för Frescatiprojektet skulle medföra allvarliga problem. I vissa lägen kan ett senareläggande t. o. m. medföra risk för stängning av den provisoriska restaurangen utan att det i så fall finns någon som helst reserv för den. F. ö. är provisoriet, vad beträffar vissa viktiga detaljer, i det tillståndet att ett uppskov med byggstart medför behov av omfattande reparationer. Det blir då sannolikt till kostnader som väsentligt överstiger normala underhållskostnader.

Om detta senareläggande av byggstarten vid Frescati är bra för statsfinanserna – vilket man kan ha delade meningar om – är det i varje fall inte särskilt sunt från samhällsekonomisk synpunkt. Att använda reala resurser, såsom material och arbetande människor, för reparationer av skraltiga provisorier i stället för att använda dem på långsiktiga rejäla objekt har aldrig visat sig särskilt framsynt.

Utbildningsutskottet skriver i sitt yttrande till finansutskottet välvilligt om vår motion. Utskottsmajoriteten säger dels att den är ense med oss om att ifrågasvarande byggnadsobjekt inom Frescatiområdet bör genomföras så snart som möjligt, dels att det med tanke på såväl de studerande som de anställda är angeläget att det snart kan förverkligas.

Huruvida man skall tolka finansutskottets ytterst knapphändiga skrivningar om denna motion – och f. ö. om en del andra motioner också – som ett instämmande i utbildningsutskottets formuleringar eller inte är tveksamt. Om man kan göra så, är det bra. Det tyder då åtminstone på en viss problemmedvetenhet. Om inte, så är det desto värre för alla de anställda och studerande som har sin dagliga syssla förlagd till Frescatiområdet.

Mot denna bakgrund, herr talman, ber jag att i anslutning till motionen 1976/77:1651 av fru Gradin m. fl. få framställa följande yrkande under punkten B mom. 5 i finansutskottets betänkande nr 30:

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1651 som sin me-

ning ger regeringen till känna att om- och nybyggnaden inom Frescatiområdet bör fullföljas enligt tidsplanen i propositionen 1976/77:79.

I detta anförande instämde herrar Hellström, Palm och Wictorsson samt fru Lewén-Eliasson (samtliga s).

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Det är kanske nödvändigt att jag i det svaromål mot de senaste talarna som jag tänker gå in i ändå gör en allmän bakgrundsskiss över den ekonomiska situation som råder.

Vi skall ju ännu en månad leva med den socialdemokratiska regeringens budget. Den grundläggande tanken i denna var att vi skulle möta en högkonjunktur hösten 1976. Den ekonomiska politiken inriktades för detta.

Nu vet vi hur det gått med konjunkturutvecklingen. I dag finns emellertid klara tecken på en ökad efterfrågan i vår omvärld, men det är osäkert om denna efterfrågan når oss och kan främja produktion och sysselsättning i Sverige. Om vi inte aktivt söker komma med på tåget kommer det sannolikt att gå ifrån oss.

Den ekonomiska politiken måste därför inriktas på att ge vårt land en starkare konkurrensställning både på exportmarknaderna och på hemmamarknaden. De senaste årens snabba kostnadsutveckling måste då brytas. Det har klart visat sig att den förra regeringens stora tillit till att världskonjunkturen skulle hjälpa oss varit för optimistisk. Vi måste alltså ta krafttag själva för att nå fram till målet.

Den starka lagerproduktionen har skett i väntan på bättre tider, men vi har inte kunnat avsätta våra produkter. Redan i början av 1976 kunde vi konstatera att vi fått en vikande andel av världshandeln. År 1975 tappade vi 8,5 % av exportmarknadsandelarna, 1976 var siffran 17 %, alltså fördubblad. Detta har självfallet starkt bidragit till ett stegrat underskott i handelsbalansen. Sverige har blivit fattigare genom de minskade marknadsandelarna – den saken är alldeles uppenbar.

Om vi inte får en anpassning av ekonomin till vad den internationella situationen kräver hotas sysselsättningen. Här ligger det grundläggande och centrala. Trots alla rubriker i tidningar och alla bekymmer som regeringen fått ta itu med har den faktiska utvecklingen ändå varit ganska hygglig hittills när det gäller sysselsättningen. Vi har för en liten stund sedan också hört detta sägas här, när Torsten Bengtson och Inga Lantz diskuterade. I meddelanden från utredningsenheten på AMS i början av maj sammanfattas läget så här:

”Sammanfattningsvis är arbetsmarknadsläget stabilt. Arbetslösheten är, särskilt vid internationella jämförelser, mycket låg och sysselsättningen kvarstår på en historiskt sett hög nivå.”

Även om vi klarat sysselsättningen hyggligt finns det bekymmersamma inslag i ekonomin. Vi har under 70-talet haft en betydande inflation. 1973 var den ca 7 %. Åren 1974–1976 var inflationen ca 10 %. Och i

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

år blir den sannolikt kvar i samma storleksordning. Men om vi effektivt skall kunna bekämpa inflationen måste vi ha stabilitet och balans i ekonomin. Detta är avgörande för en social trygghetspolitik. Om realräntenivån genom hög inflation minskar, så minskar också möjligheterna att upprätthålla den sociala standarden på t. ex. pensionsidan. Detta får självfallet inte ske.

Vi kommer i vår tid mer och mer in i den egentligen rätt självklara situationen att företagsledning och fackledning har samma gemensamma intresse av god vinst och ekonomisk bärighet i företagen. Detta önskemål måste dock relateras till vad konsumenterna är villiga att betala och kan betala. Det gäller på såväl den inhemska marknaden som exportmarknaderna.

Samma förhållande uppstår i fråga om kravet på god service exempelvis inom vårdnadssektorn och på undervisningsområdet. Konsumenterna, t. ex. eleverna, måste ges så goda undervisningsmöjligheter som vi kan få råd med. Detta innebär att vår produktion, som vi alla lever av, måste göras lönsam. Med erfarenhet av 1970-talets utveckling måste den uppenbart bli lönsammare, eftersom vi under 1970-talet fått en bristande balans i ekonomin.

Vad det nu gäller är att klara ut den situationen att konsumtionsökningen varit starkare än produktionsökningen. Det gäller då att ge utrymme för industrins investeringar för att därigenom få ett tillskott i produktionen och en nödvändig expansion av sysselsättningen. Och det gäller att föra en fast och stram ekonomisk politik. Det är nödvändigt med återhållsamhet och besparingar om vi skall kunna nå balans i ekonomin. Det är mot denna bakgrund regeringens förslag i kompletteringspropositionen skall ses.

Utbildningsutskottet godtar i huvudsak de förslag till besparingar och uppskjutande av byggnation som framlagts av utbildningsministern. Men det finns två punkter, om vilka vi gett regeringen vår uppfattning till känna. Utskottet menar att en ny idrottshall vid gymnastik- och idrotts-högskolan bör prioriteras främst av de ifrågavarande byggnadsprojekten. Tillgång till en idrottshall är en viktig förutsättning för undervisning vid GIH, och byggstart bör därför ske, som utskottet säger, så snart som möjligt enligt den i propositionen anvisade tidsplanen.

Jag vill gärna säga detta, ty det måste ses mot bakgrund av det som herr Lars Gustafsson talade för, nämligen ombyggnaden av restaurangen i Frescati. Från utbildningsutskottet har vi bedömt och prioriterat de olika byggnadsprojekten. Klart och tydligt framgår att vi är angelägna om att Frescatiprojektet kan komma i gång så fort som möjligt. Jag noterade med en viss tillfredsställelse att Lars Gustafsson ansåg att utskottet gjort en välvillig skrivning om byggnadsprojektet.

De här problemen har uppstått varken i fjol eller i förfjol. Jag minns när utbildningsutskottet var på besök i Frescatiområdet för flera år sedan. Problemen då var likartade dem i dag, och man önskade en om- och tillbyggnad av restaurangen. Jag tycker det är märkligt att denna ut-

byggnad inte tidigare kommit till stånd – den har ju varit aktuell länge. Men man kan väl knappast lasta de ansvariga inom utbildningsdepartementet för det.

I vad gäller Hans Jönssons resonemang kring reservationen om de minskade byggnadsramarna för skolbyggnader är jag den förste att beklaga att situationen är sådan att vi måste dra ned på dessa ramar. Vi säger att behovet av ytterligare skolbyggnader det närmaste året är stort men att utskottet i nuvarande budgetläge är berett att senarelägga vissa projekt. Utskottsmajoriteten har i den kärva ekonomiska situation som råder ansett sig tvungen att godta denna besparing på 10 milj. kr.

Att det är en eftersläpning vad beträffar skolbyggnadsramen är inget nytt. Det har varit en eftersläpning under alla de år som jag tillsammans med Hans Jönsson m. fl. har suttit i utbildningsutskottet. Vissa år har det saknats hundratals miljoner kronor. Denna eftersläpning är alltså ingen nyhet. Nyheten är bara den, Hans Jönsson, att det kärva ekonomiska läget har gjort att regeringen måste skära ned ytterligare 10 milj. kr. på denna skolbyggnadsram.

En annan intressant sak i utbildningsutskottets till finansutskottet fogade yttrande är att skolöverstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att utreda och komma med förslag om en allmän övergång till särskild samordnad gymnasieskola för gymnasierregioner med mindre än 500 16-åringar. Utbildningsutskottet förutsätter att detta inte leder till försämrade utbildningsmöjligheter i berörda gymnasierregioner. Förslag om kompletterad timplan samt om vilka gymnasierregioner som skall beröras av omläggningen bör redovisas för riksdagen före beslut. Vi inom utbildningsutskottet ansåg det angeläget att få ta del av denna översyn före ett definitivt beslut.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört om nödvändigheten av att föra en stramare ekonomisk politik, som samtidigt ger möjligheter till ökad produktion och därmed underlag för samhällsgagnande åtgärder av olika art, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker herr Larssons i Staffanstorp förklaringar om regeringens handlande och utskottsmajoritetens ändrade ställningstagande var högst krystade. Jag kan förstå att det sannerligen inte är lätt att försvara dem. Jag måste ändå fråga herr Larsson i Staffanstorp vilka omständigheter under den korta tiden från början av mars månad till början av maj månad som fört med sig detta ändrade ställningstagande i denna för skolväsendet så viktiga fråga.

Vad som skapar ytterligare oro nu är det förhållandet att utbildningsdepartementet har gett SÖ kompletterande anvisningar för anslagsframtällningar de kommande två budgetåren 1978/79 och 1979/80. I dessa framställningar bör även ingå SÖ:s bedömningar av de långsiktiga effekterna av följande fyra investeringsnivåer:

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1. 400 milj. kr.

2. Minus 10 % av nästa års investeringsram enligt regeringens förslag i kompletteringspropositionen. Det blir 540 milj. kr., alltså en minskning med 60 milj. kr.

3. En oförändrad investeringsram i enlighet med kompletteringspropositionen, alltså 600 milj. kr.

4. Plus 10 %, alltså 660 milj. kr. – detsamma som riksdagen redan i år har beslutat.

Något femte alternativ finns tyvärr inte, motsvarande vad riksdagen begärde den 23 mars.

Detta inger bestämda farhågor för att byggandet även under de kommande åren skall bedrivas på sparlåga, och man frågar sig onekligen vad effekterna kommer att bli. Jag vill beklaga att Thorsten Larsson med sitt föregående i skolfrågorna vill vara försvarsadvokat för denna högerpolitik.

Sedan skyller herr Larsson på de föregående åren, och jag tycker att han då använder en minst sagt underlig logik. Om han anser att den föregående regeringen varit för återhållsam med anslag till skolbyggandet, så borde han ju vara konsekvent och yrka på högre anslag. I stället försvaret han här en minskning av anslagen.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Thorsten Larsson sade att problemen för Frescati naturligtvis inte har uppstått vare sig i fjol eller i förfjol. Nej, det kan jag instämma i. Jag sade också i mitt anförande att Lup-nämnden ända sedan budgetåret 1972/73 har satt Frescatiprojektet främst bland samtliga planerade byggen inom hela universitets- och högskolesektorn. Jag har alltså inte påstått att problemen här har uppstått på ett sent stadium.

Sedan säger herr Larsson att det är märkligt att man inte har lyckats få fram detta projekt tidigare. Ja, det kan jag också instämma i – det är märkligt att man inte har klarat detta tidigare. Och det är ett skäl till att jag nu tillsammans med några andra vill göra en ytterligare markering.

Man kan naturligtvis alltid spekulera över vad det är som gör att det uppstår sådana här märkligheter – hur man rangordnar olika projekt. Utan att ett enda ögonblick vara motståndare till GIH-projektet – vi har nu i utskottet enats om att göra en välvillig skrivning om det – vill jag säga: Vad beror det på att det nu placerades före Lup-nämndens mångåriga prioriteringar? Ja, det beror naturligtvis på att man lyckades få politisk enighet om just det projektet, därför att det förelåg motioner från fyra partier. Det är ju sådana faktorer som ibland spelar in när man rangordnar, och det är det som hör till det märkliga i dylika sammanhang.

Jag har inte ett enda ögonblick lastat den nuvarande regimen i utbildningsdepartementet för detta förhållande; det framgick av mitt anförande. Jag gjorde det medvetet inte alls polemiskt, för jag tror inte

att man vinner på att polemisera i den här frågan. Det är många som i detta sammanhang har anledning att fundera över varför inte Frescatiprojektet har kommit fram. Det kanske vi kan ta upp en kommande gång, och då hoppas jag att det kan bli större enighet om Frescatiprojektet.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får börja med Lars Gustafsson, så noterar jag än en gång att vi väl är ganska överens om vad vi här bör sikta till. Utskottet har också betonat att vi snarast möjligt bör genomföra detta. Jag föreställer mig också att den skrivning som vi gemensamt åstadkommit i utbildningsutskottet gjorde att det inte blev fler som anslöt sig till den avvikande meningen än herr Lars Gustafsson själv. Han är ju också motionär i detta sammanhang.

Men jag har inte heller någon anledning att här polemisera på något sätt. Jag kan bara konstatera att vi måste anstränga oss för att få i gång de här projekten allteftersom vi kan prioritera dem.

Däremot är jag litet förvånad över Hans Jönssons argumentering, när han talar om att kommunerna har haft så väldigt svårt just nu. Som jag påvisade här tidigare har kommunerna under en ganska lång följd av år haft lika stora problem som de just nu har. Vad som hänt nu, Hans Jönsson, är att det ekonomiska läget har skärpts ytterligare. Det har ju debatten här i kammaren, som nu har pågått i två dagar, tydligt visat. Vi upplever nu att den ekonomiska situationen i detta land har försämrats under hela 1970-talet och nu är sådan att vi måste ta oss samman och försöka hitta besparingsmöjligheter. Men naturligtvis måste vi också arbeta på att få fram det som bedöms vara mest angeläget.

Sedan tycker jag att Hans Jönsson inte skall vara ledsen över propositionens skrivning. Statsrådet säger ju att hon har för avsikt att prioritera skolbyggnadsprojekten inte bara inom länen – som vi har gjort hittills – utan också länen emellan. Herr Jönsson hade i våras en motion med ungefär samma yrkande. Den blev visserligen avstyrkt av ett enhälligt utskott, men jag föreställer mig att herr Jönsson kan hysa ett visst hopp om att hans motionsyrkande blir mera aktuellt när det prioriteringsförslag börjar verkställas som statsrådet här har skrivit om.

Herr JÖNSSON i Arlov (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för att herr Larsson i Staffanstorp nu är mera positivt inställd till min motion än han var i våras. Men hur det går ihop med utskottsmajoritetens bedömning nu är för mig en gåta.

I samband med en enkel fråga ställde jag till statsrådet Mogård en följdfråga, som jag emellertid inte fick svar på. Därför vill jag nu gärna ställa samma fråga till herr Larsson i Staffanstorp. Eftersom frågan gäller det län där vi båda bor tror jag att herr Larsson är intresserad, och jag hoppas därför på ett svar. Frågan är alltså: Vilka besked tycker herr Larsson att vi skall ge skolstyrelsen i t. ex. Höganäs, som skall svara för 36 klasser på högstadiet i en skola byggd för 21 klasser? Eller vad skall

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

vi ge för besked till skolstyrelsen i Svedala, där motsvarande tal är 29 och 15 – eller till Vellinge, som jag nämnde i mitt tidigare anförande, där samma tal är 39 och 30 och där antalet klasser fram till läsåret 1979/80 växer till 46?

Jag avvaktar med stort intresse Thorsten Larssons svar, och det tror jag att också skolstyrelserna, föräldrarna, lärarna och eleverna gör.

För att sedan ingen skall tro att jag här gör en överdriven svartmålning vill jag hänvisa till en artikel i tidningen Skolledaren, som gjort en intervju med undervisningsrådet Ingemar Mattsson i skolöverstyrelsen. I slutet av den artikeln, som skrevs strax efter det att budgetpropositionen hade lagts fram, säger undervisningsrådet Mattsson att förslaget gör att vi nu måste allvarligt överväga olika katastrofalternativ. Det kommer att bli ett mycket stort bekymmer för många kommuner, som har kommit relativt långt med planeringen av olika projekt. Vår lista, säger han vidare, som kom ut i början av april, blir sannolikt en chock för många kommuner som inte kommer att få några statsbidrag.

Här skall observeras att denna intervju gjordes före kompletteringspropositionens avlämnande. Den chock som undervisningsrådet talar om måste nu komma att drabba ännu fler kommuner.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill svara så här på Hans Jönssons fråga: När Hans Jönsson nu räknar upp ett antal skolor som står inför en katastrofsituation är det beklagligt att inte den gamla socialdemokratiska regeringen gjorde något åt den, eftersom herr Jönsson ju redan tidigare har insett situationens allvar. Jag är säker på att denna katastrofsituation inte har uppstått i år.

Däremot tror jag att situationen kan lätta, om den ekonomiska politiken med den nya regeringens intentioner blir mera framgångsrik för landet. Och som jag nämnde tidigare kan svårigheterna lätta också genom den prioritering som vi skall göra ett försök med över hela landet för att tillgodose de mest angelägna behoven. Det är nämligen alldeles uppenbart att vi i nuvarande läge måste prioritera.

Herr talmannen anmälde att herr Jönsson i Arlööv anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Regeringens tvära lappkast när det gäller den ekonomiska politiken är svåra att hänga med i. Det är ingen säkerhet längre att enhälliga beslut i den här kammaren ena månaden gäller också den andra månaden. Nedskärningen av skolbyggnadsramarna är ett utmärkt exempel på detta, vilket väl vitsordats av bl. a. herr Jönsson i Arlööv. Jag skall därför inte upprepa detta, utan i stället ge kammaren en inblick i vad dylika oväntade regeringsförslag har för effekt ute i landet.

Mitt eget hemlän utgör ett talande exempel på vart det bär hän, när

en reaktionär ekonomisk politik modell Bohman får leda landets öden. All bostads- och skolplanering slås sönder och samman. Samtidigt med att budgetministern sitter och förhandlar med representanter för kommunerna i landet om ökade bidrag till kommunal verksamhet för att undvika ojämnt drabbande höjda kommunalskatter, så lägger regeringen ett förslag som skär ned statsbidragen till skolbyggnaderna. Hur inkonsekvent får en regering egentligen vara?

Med utgångspunkt i kompletteringspropositionen får SÖ börja ett nytt arbete med att pruta skolbyggnadsbidragen till kommunerna. Det måste kännas bittert för SÖ-tjänstemännen att tvingas till detta, när de vet att riksdagen redan inte bara beslutat om de 660 miljonerna utan också bemyndigat regeringen att gå upp till SÖ:s ursprungliga äskande, nämligen 750 miljoner. I stället för att glädja kommunerna med en fördelning av dessa 750 miljoner måste man pruta 60 miljoner på tilldelning enligt riksdagens fattade beslut. Och här kommer kommunernas dilemma.

Gävleborgs län har råkat ut för en nedskärning på större delen av sin byggnadskvot, dvs. att av den planering som gjorts i länet försvinner alla skolbyggen med tidigare klartecken.

Jag och mina länskamrater har många gånger från den här talarstolen pekat på den låga sysselsättningsfrekvensen i Gävleborg har jämfört med andra län. Den bedömningen gäller också i dag. Trots detta drabbas sysselsättningen i länet ytterligare, när byggnadsjobb på detta oväntade sätt rycks undan av en regering som utlovat ett antal jobb – jag behöver här inte närmare precisera centerns löfte, som numera kallas målsättning.

Vilken blir nu effekten av skolbyggnadsstoppet? Ja, i förrgår strejkade och demonstrerade låg- och mellanstadieeleverna med föräldrar i Norrsundet, som är en av länets drabbade orter. Sedan år 1969 har Gävle kommun planerat för en ny skola på denna industriort. Tre gamla skolor, byggda 1895, 1897 och 1931, skall ersättas, eftersom de inte fyller tidens krav. De är i mycket dåligt skick. Jag har personligen som skolledare i kommunen vid flera tillfällen på tjänsteuppdrag redan för några år sedan kunnat iakttaga de brister som den borgerliga tidningen i Gävle i går så målande beskrev. Elevernas situation är direkt bedrövlig, och kraven på en god arbetsmiljö för lärarna kan inte uppfyllas. Jag förstår besvikelsen i bygden, och jag förstår också att länets borgerliga riksdagsmän inte kan ha särskilt stor förståelse för besvärigheterna. De har knappast sett skolorna ens utvändigt.

Hela samhället har engagerat sig i skolans planering. För kort tid sedan uppvaktade Kopparfors AB kommunen och framförde synpunkter på hur angeläget det är att skolan kommer till stånd. Företaget räknar med att av sina fyra enheter satsa på just Norrsundet. Men hur skall industrin kunna expandera, om inte skola och bostäder kan byggas? Det går inte att bygga fler bostäder, då de gamla skolorna inte klarar fler elever.

På samma sätt uppstår problem med gymnasieskolan i kommunen. I år kunde t. ex. 340 elever inte komma in på sitt förstahandsval. Främst är bristen på platser till de yrkesförberedande linjerna kraftigt. Det gör

ju problemet dubbelt större, eftersom ungdomsarbetslösheten därmed ökar.

Exemplen är flera. Andra kommuner med likartade problem är Hofors och Söderhamn, vilka båda uppvakttat SÖ, som givetvis bara kunnat hänvisa till regeringens ingripande. Nu har länskolnämnden och kommunerna fått tid hos statsrådet Mogård, som givetvis har möjligheter att vidta åtgärder för att förhindra en skolbyggnadskris i Gävleborg och andra län.

Hemma i Gävleborg har regeringens förslag om nedskärning vållat en våldsamt debatt med engagemang från de mest oväntade intressenter. Tyvärr har, som sagt, detta engagemang för länets skolfrågor inte gällt länets borgerliga riksdagsledamöter. Dessa borde ha haft närmare än någon annan här i kammaren utanför regeringen verkande person till att påverka regeringen. I stället gör de tre som kommer från Gävle kommun ett uttalande som i korthet går ut på två saker.

Det ena är att försöka göra det socialdemokratiska kommunalrådet för skolväsendet till syndabock för att inte ha slagit larm. Alla som vet att SÖ:s beslut om fördelning av byggnadskvot först går till länskolnämnden, som i sin tur ger kommunerna besked, vet också att närmast ansvarig då blir länskolnämndens ordförande. Men han är av någon anledning borgerlig i det röda Gävleborg – ett exempel på den gamla regeringens känsla för att rättvist fördela uppdragen – så det passade väl inte in i bilden.

Den andra delen i uttalandet ger Gävle kommun rådet att bygga utan statsbidrag, dvs. att satsa 1–2 miljoner av kommunala skattepengar. Man skall då hålla i minnet vad jag tidigare sade, nämligen att samtidigt med detta uttalande pågår förhandlingar om ökade statsbidrag för att hålla kommunalskatten nere. Någon anvisning om varifrån pengarna skall tas ger inte uttalandet, men så sent som i tisdags kväll åstadkom den borgerliga sidan i Gävle kommunfullmäktige det sedvanliga gnället över höjda skatter under KELP-perioden. Hur realistisk får en borgerlig riksdagsman egentligen vara?

Det är uppenbart att länets borgerliga riksdagsmän inte vet något om hur en kommun får medel till skolor. Även om kommunen plockar fram 1–2 miljoner av skattemedel för att bygga utan statsbidrag, så är det regeringen som skall godkänna en sådan ekonomisering, då kommunen vill ha statliga lån som löper på mer än fem år. Andra lån blir för dyra. Dessa tre vise mäns sätt att se på skolbyggnadsfrågan visar ju bara vad borgerliga politiker alltid hävdar, nämligen att marknadskrafterna skall verka. I det här fallet får detta till följd att rika kommuner med gott skatteunderlag kan bygga skolor utan statsbidrag, medan fattiga kommuner blir utan skolor.

Det kan väl ändå inte vara på det viset utjämning skall ske i det här landet i fortsättningen när det gäller utbildningen? Hur går det då med SIA-skolan? Några utrymmen för fritidsaktiviteter i Norrsundets skolor finns inte, och åtminstone den delen borde väl smärta herr Björk

i Gävle djupt mot bakgrund av hans engagemang i statens ungdomsråd.

F. ö. hänvisar de tre till att regeringen skurit ned anslaget med ca 10 % på grund av det svåra ekonomiska läge Sverige befinner sig i. Samtidigt ger de Gävle kommun rådet att bygga med egna skattemedel. Vad är detta för gallimatias? Räknas inte de kommunala skattemedlen till samhällsekonomin med borgarnas sätt att handskas med ekonomi? Skulle kommunerna börja sabotera regeringens försök att spara? De här råden kan bara tas för vad de är: ett sätt att ta sig ur ansvaret och att till varje pris stötta regeringens ryckiga politik.

Några insatser i skolbyggnadsfrågan kan man uppenbarligen inte vänta från detta håll, för så vitt inte länets borgerliga riksdagsmän ställer upp på den socialdemokratiska reservationen till förmån för oförändrad skolbyggnadsram i enlighet med riksdagens nyligen enhälligt fattade beslut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 12 och uppmanar mina borgerliga kolleger i Gävleborg att också stödja reservationen och därmed rädda skolbyggnationen i landet och i vårt län. Eftersom det också finns andra krisdrabbade län, t. ex. Kopparbergs län, där Mora i går vid uppvaktning hos SÖ meddelat att projekteringskostnader på 1,5 milj. kr. hotar att helt eller delvis gå till spillo på grund av byggnadsstoppet, så finns det anledning också för andra borgerliga riksdagsmän att stödja reservationen.

I detta anförande instämde fru Cederqvist och fru Mårtensson samt herr Östrand (samtliga s).

Herr LÖVENBORG (–):

Herr talman! Vad är ekonomi? En vetenskap uppfunnen av överklassen för att komma åt frukten av underklassens arbete.

Frågan och svaret är inte mina. De kan återfinnas i August Strindbergs Lilla katekes för underklassen.

Jag är kanske inte beredd att instämma med August Strindberg om den definitionen i största allmänhet, men det är en god karakteristik av den borgerliga regeringens ekonomiska politik. De kapitalägande beviljas lättnader och nya förmåner, pressen på arbetarklassen ökar. Den löneuppgörelse som nyligen har träffats visar hur överklassen använder sina möjligheter, sina påtryckningar, för att, som August Strindberg uttrycker saken, "komma åt frukten av underklassens arbete".

Avtalsuppgörelsen träffades i en atmosfär av dåligt beslöjade hotelser och andra former av påtryckningar. Överläggningarna på Blasieholmen ackompanjerades av permitteringsvarsel och nödrop från de svenska monopolens toppar om hur illa ställt det är med svensk ekonomi.

Från den borgerliga regeringens sida deltog man med stor entusiasm i den psykologiska krigföringen genom att tala om det höga kostnadsläget som ett hot mot den svenska industrins möjligheter att hävda sig på den internationella marknaden. Den press som dominerar, dvs. den bor-

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

gerliga, producerade som på ackord ledare efter ledare som manade till återhållsamhet i lönekraven.

LO och PTK gav upp utan strid och utan försök att mobilisera de arbetande till kamp. Det resultat vi nu ser är efterkrigstidens sämsta uppgörelser, och en klar standardsänkning kan förutses genom den ekonomiska politik som den borgerliga riksdagsmajoriteten och regeringen redan har drivit igenom eller förbereder.

I januari då den borgerliga regeringen lade fram sin finansplan och årets budgetproposition var det ganska lätt att identifiera kaptenen på den borgerliga regeringsskutan. Det var högerpolitik för hela slanten. Den riktade sig mot den arbetande befolkningens köpkraft och levnadsstandard. Rätt snart kunde man också se att regeringens ekonomiska politik var en organisk del av SAF:s konfrontationspolitik, som bestämdes av monopolen och "hökarna" inom SAF.

Samarbetet mellan den borgerliga regeringen och SAF gick som smort i den här avtalsrörelsen.

I finansplanen bestämde Bohman den inkomstpolitiska löneregleringen till en maximal lönekostnadsökning på 8,2 %, därav bruttolöneökningen till 5,8 %. Där reglerade också finansministern den privata konsumtionsökningen till 2,5 % vid en väntad inflation på 6 %.

Avtalsuppgörelsen kom i stort sett att hålla sig inom de ramar som hade uppdragits av den borgerliga regeringens finansminister. SAF och den borgerliga regeringen tvingade genom skrämelse och påtryckningar fram en inkomstpolitisk lösning som passade de kapitalägande som hand i handske.

I regeringens kompletteringsproposition talas det allmänt om återhållsamhet, konsumtionsbegränsande åtgärder osv.

Och det är klart: avtalsuppgörelsen och regeringens ekonomiska politik bäddar för återhållsamhet och konsumtionsbegränsning för de arbetande, låginkomsttagarna, pensionärerna och barnfamiljerna. De som har det bra ställt i samhället sedan tidigare, de rika och förmögna, den överklass som Strindberg talar om, de lever lika gott som tidigare. Vill de ha champagne och gåslever på sitt söndagsmiddagsbord, kommer de att ha det i fortsättningen också.

Men i arbetarfamiljerna får man nu börja dra in på köttet och smöret, lägga färre korvskivor i matbacken och dra in på den kaffetår som är så många gamlas livselixir och sällskapsdryck. Så fungerar ju den borgerliga regeringens s. k. konsumtionsbegränsande åtgärder.

Genom en kedja av åtgärder undergrävs nu arbetarklassens standard. Aldrig tidigare har matpriserna stigit så snabbt som i år. Under årets första fyra månader steg priserna på dagligvaror med 7,7 %. Det betyder att en barnfamilj med ett matkonto på 1 500 kr. får öka sina utgifter med över en hundralapp per månad.

Sedan kommer nu höjningen av momsen och som lök på laxen det nya jordbruksavtalets konsekvenser med prishöjningar ovanpå dem som i dagarna har trätt i kraft.

Tillsammans taget kommer allt detta enligt experterna att innebära att priserna i livsmedelshandeln kommer att stiga med ca 12 % bara under det första halvåret i år. Det är mycket troligt att siffran blir betydligt högre, och det är ett rekord, som kommer att innebära att lönehöjningarna är uppåtna redan när de betalas ut första gången.

I den motion som arbetarpartiet kommunisterna lägger fram i anslutning till kompletteringspropositionen framhåller vi nödvändigheten av åtgärder mot detta prishöjningsraseri. Vi vill ha ett prisstopp som räcker under hela avtalsperioden, vi vill ha åtgärder mot hyreshöjningarna, vi kräver att momsens slopas helt och hållet, därför att den är en orättvis beskattningsform som hårdast drabbar de inkomstsvaga grupperna, och att man övergår till att beskatta produktionen i stället för konsumtionen.

Kompletteringspropositionen innehåller inga åtgärder för att skapa sysselsättning. Tvärtom befrämjas arbetslösheten genom de konsumtionsbegränsande åtgärderna, genom att man stryper åt den offentliga sektorn och går in för åtgärder som begränsar bygnadsverksamheten.

Det största regeringspartiet gick under valrörelsen ut i en bluffbetonad kampanj där man sade: Rösta på oss och det skall bli 400 000 nya jobb.

Vi har snart fått 100 000 färre jobb i det här landet!

I LO-ekonomernas rapport Ekonomiska utsikter våren 1977 heter det bl. a.: "Om inte regeringen vidtar kraftåtgärder finns det risk för att 150 000 är arbetslösa i vinter."

Och chefen för Sparbankernas Banks ekonomiska sekretariat säger enligt Aftonbladet den 10 maj: "Räkna med 200 000 arbetslösa i början av nästa år som resultat av den borgerliga svångremspolitiken."

Så ligger det alltså till med Thorbjörn Fälldins 400 000 nya jobb. De finns inte i sinnevärlden, och får den borgerliga regeringen fortsätta ett tag till med sin nuvarande ekonomiska politik så har vi snart 400 000 färre jobb!

I regeringens kompletteringsproposition heter det: Den fulla sysselsättningens politik består.

Detta stämmer ju inte med verkligheten. Regeringens ekonomiska politik bäddar för massarbetslöshet. Den senaste tidens utveckling är en mycket handgriplig bekräftelse på detta.

Vi har redan nu en stor arbetslöshet. Många tusen har permitterats från sina arbetsplatser. Andra går med hotet över sig. Mängder av ungdomar kan inte få ett arbete. Den verkliga arbetslösheten drabbar redan i dag flera hundra tusen människor.

Vad tänker nu regeringen göra för att uppfylla sina vallöften, för att garantera full sysselsättning?

Hur tänker man möta krisen i Norrbotten? Storfinsans och de borgerliga partierna hjälptes åt för att slå ihjäl Stålverk 80, det som kunde ha blivit utgångspunkten för en planmässig industrialisering i det på arbetstillfällen så fattiga Norrbotten.

Nu verkar det som om man tänker gå vidare. Man nöjer sig inte med att Stålverk 80 sopades från dagordningen. Nu gungar marken under

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

fötterna på människorna i malmfälten. Det statliga gruvbolaget förbereder sig tydligen för att stänga gruvorna, utan att man på något sätt har planerat för hur sysselsättningen skall klaras.

Men en annan planering är redan i gång. Den tidigare folkomflyttaren Bertil Olsson vädrar morgonluft. Hans recept är att flyttlasspolitiken skall intensifieras och människorna i norr flyttas söderut. Någon tanke på att skapa ny sysselsättning genom ökad förädling och nya statlig basindustrier finns det inte rum för i Bertil Olssons planering. Men det har det aldrig gjort tidigare så varför skulle det göra det nu?

Hans ord har med säkerhet varit i säck innan de kom i påse. Det är ett fruktansvärt perspektiv som rullas upp. Det är ett attentat mot en hel region. Det som inleddes i och med raseringen av Stålverk 80 är en statlig marodörverksamhet, som måste slås tillbaka genom ett samfällt vredesutbrott från folket i norr. Kompletteringspropositionen, som nu behandlas, visar att regeringen inte har någon lösning vare sig för att klara sysselsättningen i Norrbotten eller för att klara de s. k. strukturproblemen i stort.

I kompletteringspropositionen finns ingen antydning om förberedelser för att bygga upp nya statsindustrier eller för att nationalisera viktiga industribranscher. Tag bara som exempel stålbranschen. Vad skall ske med den? Regeringens handgångne man, enmansutredaren Nabseth, visar vad som förbereds inom den branschen.

Slopandet av Stålverk 80 skall följas av en rasering som drabbar övrig stålindustri. Ett dråpslag mot närmare tiotusentalet anställda förbereds.

Arbetarpartiet kommunisterna säger i motionen 1668 att det som förbereds på detta område är en destruktiv politik, att järn och stål är en av förutsättningarna för all industriell expansion och att det på sikt måste finnas en växande marknad såväl i Sverige som utomlands.

Mot den nedrustning som nu förbereds ställer vi krav om förstatligande, ett definitivt slut på den kapitalistiska misskötseln av en så viktig industrisektor.

Vi vill att Stålverk 80 byggs och kompletteras med en genomtänkt plan för nationalisering och utveckling av hela den svenska järnindustrin. Kampen mot arbetslösheten måste föras på flera sätt. Uppbyggandet av nya statliga basindustrier vore ett led i en sådan politik, och det är också ett krav som ställs med allt större kraft.

Vi vill att samhällets resurser används för att bereda människor jobb, och då vänder vi oss bl. a. mot det jättelika slöseriet till militära ändamål. 72 miljarder kronor skall under en femårsperiod slussas över till generallerna. Minst hälften av de pengarna borde användas för att skapa sysselsättning i form av nya statliga basindustrier.

Arbetarpartiet kommunisterna fastställer att den borgerliga regeringens politik är ett uttryck för högeroffensiven i det svenska samhället och att den måste slås tillbaka.

Den växande kampfronten mellan arbetare och tjänstemän måste användas för att ständigt öka de arbetandes andel av produktionens resultat.

Arbetslösheten måste bekämpas genom nationalisering av viktiga industribranscher, banker och försäkringsbolag. Nya statliga basindustrier byggs upp med medel bl. a. ur AP-fonderna. I första hand bör järn- och stålbranschen nationaliseras och Stålverk 80 byggas enligt den ursprungliga planen.

Kapitalexporten skapar arbetslöshet i Sverige och bör stoppas.

Avtalsrörelsens resultat måste tryggas genom införandet av ett effektivt prisstopp som räcker under hela avtalsperioden. Hyrorna måste pressas ner. Momsen bör slopas helt och ett nytt demokratiskt skattesystem utarbetas med målsättningen att beskatta produktionen i stället för konsumtionen.

Handeln med den socialistiska gemenskapens länder och de progressiva u-länderna måste ökas. Ökad handel med dessa länder skapar fler arbetstillfällen och är därmed till nytta för arbetarklassen.

De militära rustningarna bör skäras ner till hälften och resurserna i stället användas till att skapa ny statlig sysselsättning.

Den borgerliga regeringens ekonomisk-politiska paket som framträder bl. a. i den s. k. kompletteringspropositionen utgör ingen lösning för det arbetande folket, och vi avvisar därmed dess allmänna riktlinjer.

Vi kommunister har inga illusioner om att kunna skapa trygghet, full sysselsättning, förnuftigt tillvaratagande av råvarutillgångar, nationens resurser osv. under nuvarande samhällssystem. Vi kan lägga förslag, vi kan skapa opinion, vi kan kämpa för de arbetandes intressen också under detta system, men man kan aldrig under det skapa ett rättvist, ett jämlikt samhälle.

Det kan först ske när man avskaffat utsugningen av arbetskraft, när fabriker och naturtillgångar överförts i folkets ägo.

Det som nu råder är en kapitalistisk kris. Den krisen innehåller i sig en rad olika kriser. Människorna i den kapitalistiska världen plågas av hungerkris, det är finanskris, sysselsättningskris och energikris.

Och ändå vet vi att det behöver inte vara så. Alla människor skulle kunna ha arbete, äta bättre, bo bättre, känna trygghet inför morgondagen. Kapitalismens kris omöjliggör detta, och det är också en dom över ett system som snart sjunger sin svanesång.

Jag hade inte väntat mig att regeringens kompletteringsproposition skulle innebära att de akuta problemen i det svenska samhället skulle lösas. Men man hade ändå väntat att det skulle finnas något spår av viljeyttring att bemästra den växande arbetslösheten, prishöjningarna, hyresstegringarna, inflationen osv.

Men icke så. Kompletteringspropositionen innehåller ingenting positivt för den svenska arbetarklassen. Dess innehåll gynnar de kapitalägande. För oss kommunister är det naturligt att säga nej till denna uppföljning av regeringen Fälldins högerbudget.

Jag yrkar bifall till motionen 1668.

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Det är givetvis frestande att så här dagen efter kommentera gårdagens ekonomiska debatt. Det har jag emellertid inte för avsikt att göra, inte heller skall jag kommentera det anförande som herr Lövenborg just har hållit. Jag har begärt ordet i anknytning till att jag tillsammans med några partikamrater i Malmö har väckt en motion i anledning av att det i kompletteringspropositionen föreslås att den planerade nybyggnaden för länsförvaltningen i Malmö skall uppskjutas.

Enligt tidigare planer skulle byggnadsarbetet starta i sådan tid att inflyttning skulle kunna påbörjas i november 1979. För att detta program skall kunna hållas måste byggnadsarbetet påbörjas under budgetåret 1977/78. Det är vad vi har framhållit i vår motion.

Om angelägenheten av nybyggnaden råder, som synes framgå av finansutskottets betänkande, inga delade meningar.

Länsförvaltningen i Malmö, inberäknat lokala skattemyndigheten och kronofogdemyndigheten, är i dag spridd på nio skilda lokalerheter i Malmö stad. Att detta medför en rad olägenheter för såväl allmänheten som länsförvaltningen är ganska uppenbart. Jag nöjer mig med att hänvisa till vad vi i dessa stycken har anfört i motionen 1641.

Skälet till att finansutskottet har avstyrkt motionen synes vara den minskning av statsutgifterna för det kommande budgetåret som därmed skulle åstadkommas. Någon besparing i ordets verkliga mening innebär givetvis inte ett uppskjutande av bygget, som förr eller senare måste komma till stånd. Men det måste medges att statsutgifterna minskas under budgetåret 1977/78.

Som ett enigt finansutskott har avstyrkt motionen har jag inte för avsikt att yrka bifall till den – det synes utsiktslöst i det nu rådande läget. Jag vill emellertid begagna tillfället att rikta regeringens uppmärksamhet på sysselsättningsläget i Malmöhus län, framför allt på byggnadsmarknadens område.

Enligt den senast uppgjorda sysselsättningsprognosen för byggnadsindustrin i länet räknar länsarbetsnämnden med sysselsättning av i stort sett hela byggarbetskraften under prognosperioden. Det kan låta tillfredsställande, men det bör då betonas att denna bedömning gäller endast under förutsättning att samtliga planerade prioriterade byggnads- och anläggningsarbeten kommer till utförande under perioden. Bland de byggnadsprojekt, som antagits skapa sysselsättning under perioden, har inräknats ifrågavarande landsstatsbyggnad. Uppskjutes detta bygge krävs för upprätthållande av sysselsättningen inom byggnadsarbetarkåren att medgivande ges för start av ett eller flera oprioriterade byggnadsprojekt. Det synes emellertid föga rationellt och knappast försvarligt att nämnda landsstatshus, som utgör en i hög grad angelägen statlig förvaltningsbyggnad, skjuts på framtiden medan ett eller flera oprioriterade byggnadsobjekt igångsättes för att upprätthålla sysselsättningen i länet.

I detta sammanhang vill jag också framhålla att länsmyndigheterna f. n. håller på att granska de av kommunerna uppgjorda bostadsbygg-

nadsprogrammen för den närmaste femårsperioden.

Vid denna granskning har framkommit att det planerade bostadsbyggandet även i vad det gäller 1977 och 1978 förutsätter att detaljplaner som f. n. behandlas av kommunala och statliga instanser kommer att fastställas. I fråga om åtskilliga av dessa detaljplaner föreligger emellertid intressekonflikt med den s. k. goda åkermarken. Inte minst har denna fråga aktualiserats i samband med bostadsministerns täta besök i Skåne under hösten och våren.

Med hänsyn härtill är det i hög grad osäkert om man i en del kommuner kan hålla planerad igångsättning och omfattning av bostadsbyggandet. I den mån en senareläggning av bostadsbyggandet blir följden – vilket synes vara realistiskt att räkna med – leder detta till att byggarbetskraften icke kan beredas sysselsättning.

Uppstår en sådan situation – mycket talar för det – bör en prövning ske av igångsättningen av den planerade nybyggnaden för länsstyrelsen i Malmö, trots det beslut som jag förmodar kommer att fattas här efter dagens debatt.

Jag hemställer att regeringen följer denna fråga med stor uppmärksamhet.

Herr PALM (s):

Herr talman! Listan på svikna förhoppningar i anslutning till regeringens kompletteringsproposition är lång. Det markeras allt tydligare genom de olika inlägg som nu görs av oss i talarlistans kö.

Enligt min mening framstår förslaget om att fördröja Sollentuna rättscentrum som ett av de mer anmärkningsvärda. Det ligger naturligtvis nära till hands för dem som dagligen rullar med egna och lånade miljarder i kanslihuset att söka avfärda en sådan fråga som uttryck för en snäv bypolitik.

Nu har emellertid denna fråga en större räckvidd. Byggandet av ett rättscentrum i Sollentuna har varit aktuellt ett tiotal år. De nuvarande lokalförhållandena är redan riksbekanta och har beskrivits som rent skandalösa. Jag har använt samma uttryck i min motion – nr 1640 – och jag står fast vid detta omdöme.

Sedan några år har detta planerade bygge placerats högst på rikspolisstyrelsens prioriteringslista. Angelägenheten av att vi så snart som möjligt kommer till rätta med denna fråga framgår av att lokalerna redan hösten 1975 dömdes ut av yrkesinspektionen.

När detta blev känt gav den socialdemokratiska regeringen klarsignal för nybyggnation. Det skedde den 27 november 1975. Allt var klart för byggstart – som skulle ske den 18 april i år – men förhoppningarna om en radikal förbättring har nu bytts i djup besvikelse hos allmänhet och polispersonal genom att den borgerliga regeringen slog till tvärbromsarna och sade nej. Resultatet blir att byggnationen uppskjuts på obestämd tid.

Förklaringen till denna våldsamma ryckighet i den nuvarande rege-

ringens politik är troligen inte att söka i ovilja att ge polisen och andra offentliga myndigheter – bl. a. postverket – tidsenliga och acceptabla lokaler. Förklaringen ligger i den borgerliga regeringens planlösa och lynniga ekonomiska politik.

Det är känt att de borgerliga aldrig har hyst några varmare känslor för den offentliga sektorn. De har i stället föredragit att satsa på den privata konsumtionen, främst för dem som redan har en hygglig placering på den ekonomiska rangskalan.

Ett uttryck för ett sådant synsätt är det aktuella polishuset. Det står i all sin torftighet i bjärt kontrast till de lyxvillor som under senare år i allt snabbare takt vuxit fram i denna del av Stockholms förorter. En del av Sverige som i många år har styrts av de borgerliga.

Polishuset består av ett gammalt nedlagt kommunalkontor. Det är till ytan inte större än många av de privatvillor som i ett stort antal finns i dessa trakter. Skillnaden är att från detta uttjänata kommunalkontor skall arbetet organiseras och sammanhållas för en personalstyrka på 71 personer.

Herr talman! Jag skulle naturligtvis inte uppta kammarens tid med denna fråga om inte företrädarna för de fackliga organisationerna och kommunen hade vägrats möjligheten att få komma till tals med representanter för den nya regeringen. Trots upprepade framställningar om att få göra uppvaltningar inför budgetminister Ingemar Mundebo har de mötts med kalla handen.

De som vägrats möjligheten att få komma till tals upplever naturligtvis detta som ett märkligt uttryck för den borgerliga regeringens högtidliga tal om "närmedemokrati". Man hade förväntat att budgetministern skulle vara särskilt lyhörd för vad de berörda hade att säga i denna fråga med hänsyn till att i en folkpartimotion från 1975 begärts att byggandet av detta rättscentrum skulle påskyndas. Motionen var undertecknad av en partiledare, herr Per Ahlmark.

Nu har denna partiledare Per Ahlmark dessutom blivit landets arbetsmarknadsminister. Han svarar bl. a. för yrkesinspektionens verksamhet. Han svarar alltså för samma yrkesinspektion som mycket kategoriskt utdömde dessa lokaler redan 1975. Arbetsmiljöproblemen gav argument för att frågan måste lösas med stor skyndsamhet. Nu har motionären – arbetsmarknadsministern – haft sin stora chans att i handling visa att han är karl för sin halmhatt och att han menar allvar med de motioner han själv har undertecknat.

Undran har blivit desto större efter det att det i gårdagens tidningar meddelats att regeringen givit klartecken för fyra nya polishus på andra platser i landet. I detta sammanhang anförde man arbetsmarknadsskäl. Vi frågar oss: Finns det ingen som bevakar arbetsmiljöskälen på arbetsmarknadsdepartementet? Är det ingen som styr – eller går man bara omkring och är kluven? Laissez faire – låt gå, herrar Ahlmark och Mundebo!

De medborgare som jag representerar är alltså djupt besvikna över

att vi fått en borgerlig regering som stoppar byggnadsplaner som den socialdemokratiska regeringen sade ja till redan hösten 1975 efter det att den socialdemokratiska arbetarekommunen uppvaktat dåvarande justitieministern Lennart Geijer.

Ärade kammarledamöter! Nu skall jag naturligtvis inte förlänga debatten med att referera de bedrövliga förhållanden som råder. De framgår med all tydlighet av yrkesinspektionens detaljerade skrivning. De intresserade kan ju gå till kammarens protokoll den 27 november 1975, där inspektionens långa lista på anmärkningar refererats i anslutning till en interpellationsdebatt i denna fråga.

De missförhållanden som då åberopades finns kvar i dag. Justitieutskottet redovisar med stor öppenhet i dagens handlingar en rad kritiska synpunkter.

Ett enigt utskott slår därför fast att lokalerna är av mycket dålig beskaffenhet och anser att Sollentuna polisdistrikt *utan dröjsmål* måste få ändamålsenliga lokaler. Det står faktiskt "utan dröjsmål" i utskottets skrivning. Det är något helt annat än regeringens yrkande om att uppskjuta byggandet på obestämd tid.

Ju mer man studerat denna fråga, desto fler missförhållanden har kommit i dagen. Det är i det närmaste obegripligt att man 1977 skall få bevittna hur gripna, anhållna och häktade måste passera genom utrymmen som används av allmänheten. Denna form av något slags skamstraff eller dubbelbestraffning kan alltså alltjämt tillämpas i ett samhälle där vi så ofta talar om personlig integritet.

Det torde vara ganska unikt i vår tid att ventilationen av arrestavdelningar måste ske genom att fönster och dörrar hålls öppna. Det sker alltså i detta polishus. När kylan sätter in används på grund av väderleksförhållandena i stället s. k. luftreningsmedel i stora mängder för att göra förhållandena någorlunda uthärdliga för de människor som skall vistas i lokalerna. Sollentuna polisstation har således under större delen av året blivit de öppna fönstrens och de öppna dörrarnas polisstation, ett slags "öppet hus" i ordets egentliga bemärkelse. Om detta är ett led i den borgerliga regeringens kriminalvårdspolitik kan jag inte uttala mig om.

Trängseln i lokalutrymmena har medfört att polisens verksamhet måste bedrivas på tre platser i kommunen. De som arresterats måste ofta hysas in i grannkommunernas arrestlokaler, exempelvis Danderyd-Djursholm, Järfälla och ibland tre mil norrut halvvägs mot Uppsala i Märsta-Arlanda. Personalen får föra den eviga pendlarens tillvaro.

Polischefen måste administrera och leda verksamheten i hyrda lokaler fyra kilometer från polishuset. Detta är kanhända en dröm för dem som kräver decentraliseringspolitik, men jag kan försäkra att de får allt färre företrädare i min kommun.

Nu skall även enligt planerna annan statlig verksamhet inrymmas i de nya lokalerna, bl. a. postverket. Verksamheten har bedrivits i provisoriska paviljonger till dess att de brann ner en vinternatt. Det blev

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

nya provisorier, och man stuvade in verksamheten i ett nedlagt apotek och en systemlokal i avvaktan på en permanent lösning. Här har 120-talet anställda sina arbetslokaler i en arbetsmiljö som endast kan accepteras som ett provisorium. Skyddsombuden har protesterat och hotat att avstänga arbetet. Förhållandena har även här varit utsatta för stark kritik från yrkesinspektionen. Kommunikationsdepartementet har inte utvecklat någon särskilt imponerande aktivitet, och jag är alldeles övertygad om att hade riksdagens trafikutskott anmodats att uttala sig i de här frågorna hade utskottet haft grundad anledning att leverera lika från kritik som justitieutskottet har gjort på sitt område.

Den socialdemokratiska regeringen lämnade i arv ett förslag till ny arbetsmiljölag. Den var inte avsedd att bli enbart ett pappersdokument. Den skall bli ett instrument för de fackliga organisationerna, när trögrörligheten tenderar att bli alltför påfallande och gränsa till stupiditet.

De förhållanden jag nämnt i min motion visar hur angelägen en sådan lagstiftning är för både den offentliga och den privata arbetsmarknaden. Jag har redan erinrat om att frågan om ett nytt rättscentrum varit föremål för frågedebatt här i riksdagen. Och hur rätt hade inte den folkpartistiske frågeställaren när han i anslutning till justitieminister Lennart Geijers besked om att bygget nu skulle komma i gång i sitt tack för svaret gjorde följande kommentar: "Det måste vara pinsamt för en statlig myndighet att få en sådan rapport från yrkesinspektionen, och det borde inte heller ha behövts. Hur skall staten kunna ställa krav på de enskilda arbetsgivarna, när staten själv erbjuder sin personal sådana arbetsförhållanden?"

Jag delade detta omdöme 1975, och jag delar det i dag. Men läget är nu ett annat – i dag är det frågeställarens partivänner och hans partiledare som i regeringsställning stoppar det bygge för vilket den socialdemokratiska regeringen hade givit klartecken. Nu om någonsin borde man väl visa att man menar allvar!

Herr talman! Justitieutskottet har gjort en mycket positiv och kraftfull skrivning i anslutning till min motion. Skrivningen är så stark i sak att hade utskottet dragit konsekvenserna av sin egen skrivning skulle motionen ha tillstyrkts. I stället använder utskottet den välvilliga och märkliga formuleringen att man "avstyrker bifall" till motionen. Kan det uttryckas klarare hur utomordentligt missnöjda även justitieutskottets samtliga medlemmar inkl. dess borgerliga majoritet måste vara över den borgerliga regeringens hanterande av denna fråga?

Nu räcker det emellertid inte med skrivningar – hur positiva de än är. De berörda parterna är, med all rätt, mycket otillfredsställda med de villkor under vilka de nu måste fungera. Därför väntar de på att frågan blir löst och inte – som det föreslås i regeringspropositionen – skjuts på en obestämd framtid.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1640.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Gustafsson i Barakarby, Wictorsson och Nordberg (samtliga s).

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag får tacka för att jag fått replik även om herr Palm noga undvek att nämna mitt namn. Men det var ju min motion och min frågedebatt han citerade ur.

Jag har naturligtvis inte något att invända mot beskrivningen av förhållandena när det gäller polishuset i Sollentuna och hur angeläget det är att få en rättelse till stånd. Där har Sture Palm och jag samma mening. Jag skall bara lägga till ett par synpunkter på den politiska behandlingen som Sture Palm av någon anledning inte nämnde.

Först och främst har arbetsmiljöförhållandena inte uppstått år 1975 utan under en följd av år. Och det tog verkligen lång tid innan vi äntligen fick fram det här beskedet om att det skulle bli en byggstart. Under den tiden togs förhållandet upp i riksdagen i bl. a. motionen av mig. Tyvärr kunde jag inte få Sture Palms anslutning till motionen, för då var han inte lika intresserad av att protestera mot regeringen som han är nu. Jag erbjöd Sture Palm att skriva på motionen, men det gick inte av någon anledning. Det är bra att han nu går i bränschen för kampen mot uppskjutandet av polishusbygget. Det hade varit ännu bättre om han när han tillhörde ett regeringsparti hade kunnat verka och trycka på och skriva motioner om saken. Men då var det av någon anledning inte lika angeläget.

Med beklagande måste vi notera att polishusbygget skjuts upp. Jag är lika kritisk mot det som Sture Palm – det försäkrar jag. Jag har också väckt en motion som har avstyrkts av finansutskottet och justitieutskottet. Jag beklagar att jag inte har haft framgång i att påverka partivänner, och jag beklagar också att Sture Palm inte haft någon större framgång i att påverka sina partivänner. Det var ett par som instämde i hans inlägg, och det var bra. Men i finansutskottet har tyvärr inte något partis ledamöter stött våra motioner. Hade de gjort hade det kanske funnits förutsättningar att få större framgång just nu.

Jag kan försäkra – och jag tror jag vågar säga det på Sture Palms vägnar också – att vi kommer igen, och vi kommer att driva på tills polishuset står där. Jag är glad att riksdagsmännen från Sollentuna numera är på samma linje i frågan.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara påminna om att ett enhälligt finansutskott liksom ett enhälligt justitieutskott har avstyrkt herr Palms motion. Det sker inte därför att vi inte anser att det finns ett behov av nya polishuslokaler i Sollentuna. Det sker uttryckligen under hänvisning till det ekonomiska läget som nödvändiggör att ett antal statliga investeringar skjuts på framtiden. Det är alltså därför som ett enhälligt justitieutskott

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

och ett enhälligt finansutskott har ställt sig bakom regeringens linje att skjuta upp byggandet av huset.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte syssla med något som kan uppfattas som bygdegräl med herr Romanus, men att jag inte skrev på motionen som han kom med för några år sedan berodde på att vi tillsammans med representanter för de fackliga organisationerna uppvaktade dåvarande justitieministern Lennart Geijer. Det var på den tiden regeringen tog emot uppvaktningar – det är skillnad på Lennart Geijer och Ingemar Mundebo. Herr Mundebo har vägrat ta emot folk som velat uppvakta honom under de senaste månaderna och tala om saken, men Lennart Geijer tog emot oss. Han lyssnade och han släppte fram bygget. Då behövde jag inte skriva på folkpartimotioner, där herr Ahlmark och andra var inkopplade, utan det räckte med uppvaktningen för att det skulle vara klart.

Jag vill än en gång säga till herr Romanus: Det är ni som har makten nu. Använd den och upphäv framför allt inte den socialdemokratiska regeringens beslut, som ni håller på att göra i detta avseende!

Till herr Molin vill jag säga att det är beklagligt att man skjuter på avgörandet – vi får tyvärr inget besked. Men här har ni borgerliga, som vill berömma er av att ha gått i bräsch för frågan, chansen att bestämma om ni vill släppa fram bygget – ni är ju i majoritet. Men det vill ni inte göra.

Vi har noterat att man har släppt fram fyra nya polishus på andra håll i landet, som byggs trots att Sollentuna kommun står först på prioriteringslistan, av alla de skäl som jag har redovisat. Till det har vi inte fått någon förklaring, och då frågar jag: Styr man över huvud taget i arbetsmarknadsdepartementet eller är man ett offer för det gamla laissez faire-tänkandet?

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är bra att Sture Palm inte vill ta upp något bygdegräl med mig, men då skulle han inte ha börjat med det i sitt första inlägg. Låt oss ta fasta på att vi numera är på samma linje. Det var vi inte när vi hade en socialdemokratisk regering – då protesterade inte Sture Palm. Vad han sade privat till Lennart Geijer kan jag inte bedöma, men det fanns all anledning för honom att stödja motionen här i riksdagen. Men det gjorde inte Sture Palm, och han hade väl sina skäl.

Kom då inte och säg att den nya regeringen inte tar emot uppvaktningar – statsråden tar emot många uppvaktningar. Jag känner inte till denna historia, men jag har ingen som helst anledning att tro att inte budgetministern är villig att träffa företrädare för Sollentuna. Att regeringen tar emot uppvaktningar är självklart.

Vi kan konstatera att den socialdemokratiska regeringen sent omsider, samma dag som Lennart Geijer skulle svara på min fråga, släppte fram bygget. Det var bra. Det borde ha gjorts långt tidigare, och det borde

verkligen inte skjutas upp, som nu sker. På den punkten är Sture Palm och jag eniga.

Sture Palm säger: Nu har ni makten – hur använder ni den? Ja, med tanke på arbetsmiljön där ute tycker jag att den används felaktigt i det här fallet. Men de socialdemokratiska ledamöterna i finansutskottet har väl *sitt* ansvar, Sture Palm? De har varit med om att avstyrka våra motioner. Varför har de gjort det, om det är så angeläget? De har faktiskt också ett visst inflytande här i riksdagen. Jag beklagar att de inte heller kunnat stödja våra motioner – jag vet inte vad de har för skäl. Det kanske Sture Palm kan kasta något ljus över.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga det här replikskiftet. Jag vill bara ännu en gång säga att herr Mundebo vid upprepade tillfällen har vägrat ta emot delegationer från kommunen och de fackliga organisationerna. Det tycker jag är i allra högsta grad anmärkningsvärt.

Vidare finns det en inbjudan från de fackliga företrädarna till justitieukskottet att företa en sightseeingtur ut till Sollentuna och se på lokalerna. Jag hoppas att det inte ligger för nära. Man kan bara ta bussen och fara ut och titta. Inbjudan står i varje fall kvar.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! I den del av detta betänkande som berör trafikutskottet och där det föreslås att transportstödet skall slopas fr. o. m. 1 januari 1978 för tidnings- och journalpapper, korrugeringspapper för wellpapp, kraftpapper och kraftpapp har vi socialdemokrater funnit anledning att avge dels en avvikande mening – som sedan har följts upp i reservationen 8 – dels ett särskilt yttrande.

Det är mycket beklagligt att den borgerliga regeringens vanskötsel av den ekonomiska politiken skall tvinga oss att endast åtta månader efter maktskiftet diskutera inskränkningar i det mycket värdefulla regionalpolitiska instrument som transportstödet visat sig vara.

Den oro man känner i de företag och bland de anställda som nu drabbas framgår också av de skrivelser utskottet fått både från Västernorrlands län och Jämtlands län samt från Västerbottens handelskammare. Man framhåller det principiellt felaktiga i att försämra innehållet i en regionalpolitisk stödform samt att näringslivet i stödområdet måste kunna basera sina investeringsbeslut på en konsekvent och långsiktig regionalpolitik med klara regler för det regionalpolitiska stödet. Förslaget om slopat transportstöd för vissa pappersprodukter innebär ett allvarligt avsteg från tidigare strävanden mot regional utjämning. Man ifrågasätter också om förslaget är början till ett successivt avskaffande av det regionala transportstödet.

Några närmare studier av konsekvenserna av förslaget har väl inte skett, eftersom det läggs fram utan någon som helst motivering. Detta visar också på en uppenbar nonchalans mot riksdagen men också mot

de berörda företagen och deras anställda, som inte i förväg blivit underrättade. Tidigare har det varit vanligt att betydelsefulla förändringar inom lokaliseringpolitiken har dryftats med berörda parter. Den korta tid som utskottet har haft till sitt förfogande har tyvärr inte gjort det möjligt att diskutera alternativa besparingsmöjligheter, vilket vi från vårt håll beklagar. Det framgår inte heller om förslaget är att betrakta som ett definitivt slopande av stödet för ifrågavarande produkter. För vår del utgår vi från att det enbart gäller nästa budgetår.

Men när man nu föreslår vissa inskränkningar i transportstödet bör man vara något så när konsekvent och i första hand slopa stödet för den produkt som inte i något avseende uppfyller de krav som gäller för att stöd skall utgå. Detta är fallet med kisel. Stödet har ju till grundläggande syfte att minska de kostnadsmässiga olägenheter som avstånden har för industrin inom stödområdet och därigenom stärka dess konkurrenskraft gentemot industrin utanför stödområdet.

Syftet är också att skapa förutsättningar för att i ökad utsträckning vidareförädla varor och därigenom vidmakthålla sysselsättningen men också skapa fler sysselsättningstillfällen inom stödområdet. Kisel fyller alltså inget av dessa grundläggande krav.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, vi föreslår att kisel nu skall undantas från stödet. Det fanns inte ursprungligen med i uttransportstödet men blev senare i anledning av lokalt betingade motionsyrkanden – med ett specifikt företagsintresse för ögonen och med stöd från de borgerliga partierna – berättigat till transportstöd.

Herr talman! Jag vill med denna korta motivering yrka bifall till de reservationer som finns fogade till finansutskottets betänkande.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Kompletteringspropositionen omfattar en rad åtstramningsåtgärder för att minska obalansen i landets ekonomi. För kommunikationsdepartementets del har departementschefen ansett att fraktdraget för vissa pappersprodukter, som herr Östrand nyss specificerade, kan slopas fr. o. m. 1 januari 1978. Härigenom beräknar man kunna spara ca 12 milj. kr. för helt budgetår. Trafikutskottet har i sitt yttrande till finansutskottet helt kort anmält, att med hänsyn till det angelägna syftet att åstadkomma besparingar i statsbudgeten har utskottet funnit sig kunna godta förslaget och tillstyrker propositionen i denna del. Utskottet är alltså enigt i denna fråga.

Utöver detta finns det dock anledning att knyta några funderingar till denna åtstramningsåtgärd. Transportstödet har tillkommit för att främja det norrländska näringslivet och har till syfte att minska skillnaderna i transportkostnaderna mellan landets olika delar. Den 1 januari 1978 försvinner denna utjämning för tillverkarna av pappersprodukter i Norrland. Skogsindustrin är alltså den mest betydelsefulla basnäringen i Norrland, och den är inte den minst känsliga näringsgrenen i dagens pressade konkurrensläge. Transportstödet bortfall på de flesta

papperstyper innebär otvivelaktigt ytterligare sten på bördan.

De åtstramningar som nu behandlas av riksmötet är avsedda att, som jag sade inledningsvis, minska obalansen, främst under budgetåret 1977/78. Men frakstötet för de berörda pappersprodukterna dras in på obestämd tid. Vid utskottsbehandlingen riktade jag anmärkning mot detta. Indragningen bör enligt min mening vara temporär och avse så kort tid som möjligt. Denna meningssyttring har också anammats i de socialdemokratiska ledamöternas särskilda yttrande. Uppfattningen om indragningens temporära karaktär har alltså en icke obetydlig förankring.

Under utskottsbehandlingen har till såväl utskottet som departementet inkommit skrivelser från handelskammaren i Västernorrlands och Jämtlands län samt handelskammaren i Västerbottens län. Därtill har en del berörda företag hört av sig. Samtliga uttalar stark oro för konsekvenserna av den föreslagna indragningen av transportstödet. De synpunkter som framförs i skrivelserna är värda allt beaktande vid departementets vidare handläggning av dessa frågor. Jag upplever det som mycket värdefullt att herr Östrand och hans partikamrater har instämt i denna uppfattning. Det är för oss andra en ny ton, för herr Östrand har tidigare inte värvat särskilt mycket om storindustrin i transportstödshänseende.

Inte oväntat har de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet använt detta tillfälle att med åberopande av besparingssyfte även föreslå att transportstödet för kisel återkallas. Jag skall inte bemöta det insinuanta påståendet att tillkomsten av stödet för kisel skulle hänföra sig till ett specifikt företagarintresse, något som också herr Östrand upprepade i sitt anförande. Ett sådant uttalande är illa tänkt och diskriminerande.

Men socialdemokraternas reservation är också i grunden felaktig, och herr Östrand påstår återigen två gånger här i talarstolen att bearbetningsgraden inte kvalificerar till stöd. Jag skall be att herr Östrand ytterligare utvecklar vad det är som gör att bearbetningsgraden inte kvalificerar till transportstöd. Här har man, som jag ser det, från socialdemokratiskt håll aldrig begripit vad man talar om. Jag har inhämtat att produktionskostnaderna för kisel uppgår till ca 30 gånger kostnaden för den huvudsakliga råvaran kvarts. Själva processen är också den av sådan omfattning att den kan mäta sig med de flesta färdigvaror och halvfabrikat som eljest är kvalificerade för transportstöd.

När vi vid tidigare tillfällen debatterade samma fråga anförde man från socialdemokratiskt håll, att transportstöd till kisel skapar prejudikat för andra produkter som står utanför stödet. Samma påstående framförs också nu i reservationen. Ännu två år efter det att stödet infördes för kisel har inte något krav på utökning av transportstödet med åberopande av stödet till kisel framkommit. Den prejudicerande innebörden skulle ju ha frammanat sådana framställningar.

Ett indragande av transportstödet för kisel skulle kunna få förödande konsekvenser för denna produktion. Med dagens hårda konkurrens och långt utdragna lågkonjunktur med onormalt stora osålda lager skulle ett indragande av transportstödet för kisel kunna få förödande konsekvenser

för sysselsättningen i Ljungaverk. Socialdemokraternas reservation är inte bara missvisande – den är farlig för sysselsättningen.

Herr talman! Med hänvisning till detta yrkar jag avslag på reservationen 8 i finansutskottets betänkande. I övrigt yrkar jag bifall till finansutskottets av trafikutskottet tillstyrkta förslag om bifall till propositionen på denna punkt.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag redogjorde i mitt anförande för de grundläggande förutsättningar som skall gälla för att transportstöd skall utgå. Det skall utgå för att utjämna de långa avstånden och befrämja konkurrenskraften inom industrin i stödområdet. Men när det gäller kisel är det endast *ett företag* i hela landet som framställer denna speciella typ av kisel. Det föreligger över huvud taget inte något konkurrensförhållande mellan det aktuella företaget och industrier i andra delar av vårt land. Därför finns det ingen anledning att ge det här företaget transportstöd för tillverkning av kisel. Om företaget har svårigheter när det gäller framställningen eller försäljningen av detta speciella slags kisel tycker jag att det vore rejälare att i så fall söka andra stödformer.

Sedan, herr talman, måste jag i det här sammanhanget påpeka att herr Sellgren i många hänseenden är en märklig man. Jag har uppfattat herr Sellgren så att han har tagit som sin speciella uppgift att bevaka transportstödet. Han har använt all sin fantasi för att åstadkomma förslag till utvidgningar av transportstödet. Har han inte krävt samordning av bestämmelserna mellan Sverige, Norge och Finland så har han krävt avskaffande av nedre viktgränsen, användande av taxerad vikt i stället för verklig vikt, införande av selektiv varuslagsavgränsning m. m. Den första åtgärd som den borgerliga regeringen vidtar när det gäller transportstödet är att den föreslår inskränkningar, vilket kan få konsekvenser för näringslivet uppe i Norrland. Då blir det herr Sellgrens uppgift att ställa sig upp här och försvara en sådan åtgärd.

Skall man vara borgerlig riksdagsman och tillhöra ett parti som ingår i en borgerlig trepartiregering måste man, som jag ser det, vara mycket anpassningsbar och snabbt kunna anpassa sig till de tvära kastningar som nu sker i svensk politik från den ena dagen till den andra.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var mycket intressant att lyssna till herr Östrands genmäle den här gången i förhållande till tidigare. Jag märker tydligt att grunden för herr Östrands motiveringar för att kisel inte är berättigat till transportstöd börjar vackla – eftersom han utesluter en del motiveringar som han har anfört tidigare och som är helt felaktiga.

De grundläggande faktorerna är, säger han nu, avståndsfrågan och möjligheterna att stärka konkurrenskraften – kisel tillverkas av ett enda företag i landet, anför han, och därför finns det inga konkurrensförhållanden i Sverige. Nej, men det finns ett konkurrensförhållande internationellt.

Företaget i Sverige har nu ytterligt svårt att konkurrera när det gäller tillverkning av kisel. Internationellt ligger tillverkningskostnaden ungefär 1 000 kr. lägre per ton än i Sverige.

Men vad herr Östrand inte gjorde var att försvara att kisel är berättigat till transportstöd med hänsyn till bearbetningsgraden. Ni säger i er reservation och herr Östrand sade i sitt anförande att tillverkningsprocessen när det gäller kisel inte är sådan att det berättigar till transportstöd. Men enligt Brysselnomenklaturen har kisel en klassificering som svarar mot många av de produkter som berättigas till stöd. Inom EFTA och EG finns vissa bestämmelser – ursprungskriterier – som skall uppfyllas för att varan skall betraktas som tillverkad inom landet. Efter de bedömningarna har kisel en hög bearbetningsgrad. Det är det som är det väsentliga kriteriet för att kisel skall vara berättigat till transportstöd, herr Östrand.

Vad sedan beträffar uttalandet att jag är en märklig man med stor fantasi när det gäller att komma med nya förslag till transportstöd tar jag det som ett hedersamt omnämnande. Herr Östrand och hans partikamrater har ju tidigare motarbetat en hel del av de stödåtgärder som vi nu har och som man nu anammade. Det är endast stödet till kisel som herr Östrand inte vill ha – men det är bara på grund av sur mage som beror på den tidigare regeringens uppfattning i frågan.

Vad sedan beträffar min anpassningsförmåga: den är inte alls särskilt stor. Jag har i dag samma uppfattning som tidigare om transportstödet betydelse för skogsindustrin, en av basnäringarna: där uppe. Men där har herr Östrand verkligen anpassat sig till det nya läget. Jag skulle kunna ta fram tidigare yttranden från herr Östrand, där han har talat om för oss här i kammaren att så och så stor andel av transportstödet går till storindustrin och ställt frågan om det är den vi skall stödja. Nej, menade herr Östrand då, den skall vi inte stödja. Men i dag är den industrin mycket värdefull – och här är vi nu på samma linje. Och, herr Östrand: Vi kan tillsammans hjälpas åt att så mycket som möjligt förkorta den period under vilken transportstödet för pappersvarorna skall vara slopat.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan vara överens om att vi skall stödja den industri som är utsatt för konkurrens. Om det är storindustri eller småindustri är av underordnad betydelse – åtminstone för mig – i det här fallet. Sedan finns det kanske anledning att än en gång erinra om, när det gäller kisel, att transportstödet har till syfte att stimulera till vidareförädling av varor och därigenom vidmakthålla och skapa sysselsättning inom stödområdet. Det är också den grundsynen som har varit avgörande för gränsdragningen mellan råvara och hel- resp. halvfabrikat.

Som en följd härav har metaller, järn och stål samt ringa bearbetade varor därav undantagits från stöd. Detsamma bör då naturligen gälla kisel, som framställs i en process i stort liknande den som gäller vid framställning av metaller. Med beaktande av att metaller och ringa be-

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

arbetade metallvaror allmänt undantagits från transportstöd med hänsyn till förädlingskravet är det uppenbart att kisel inte på grund av detta kan anses vara kvalificerande till transportstöd.

Att kisel säljs på en internationell marknad med hård konkurrens är en sak för sig. Det har ingenting med transportstödet att göra, eftersom den kisel som går på export från Ljungaverk för det mesta utskeppas från Sundsvall, som endast ligger 12 mil från Ljungaverk. Nedre gränsen för att transportstöd skall utgå är ändå, herr Sellgren, 25 mil.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var mycket modigt gjort av herr Östrand att återigen ta upp den passus där man jämför kisel med järn och stål. Han säger att processen för framställning av kisel liknar den som man använder inom metallurgin. Det är en fullständigt befärd förklaring, eftersom kisel inte är någon metall utan en kemisk produkt som framställs genom en kemisk process. Den kan visserligen bl. a. genom att det för den krävs smältugn påminna om framställning av järn och stål, men det finns inte något annat samband mellan dessa processer.

Detta innebär att den ursprungliga motiveringen, som man hela tiden stött sig på, undergrävs mer och mer och definitivt är helt felaktig från sakliga utgångspunkter.

Kisel är vidare en stor produkt också för leveranser inom landet. Men vad som är väsentligt här, herr talman, och som jag har framhållit i mitt anförande är att socialdemokraternas motion och den reservation där de följer upp denna är en allvarlig fara för sysselsättningen i Ljungaverk. Vi har lyckligtvis en industri i inlandet för dessa produkter, men med det pressade läge som denna industri har i dag skulle ett borttagande av transportstödet innebära ett bortfall av många tiotal sysselsättnings-tillfällen. Herr Östrand! Er reservation är en fara för sysselsättningen i Ljungaverk.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att framföra några synpunkter på transportstödet, men efter herr Sellgrens nyss hållna anförande, där han gett uttryck för i allt väsentligt samma uppfattning som den jag har, kan jag vara mycket kortfattad.

Näringslivet i Norrland upplever transportstödet som mycket positivt, inte minst därför att det är av generell natur och inom området neutralt i konkurrenshänseende. De högre transportkostnader som företagen i Norrland i regel har på grund av avstånden till produkternas avnämare har delvis kunnat utjämnas, och större möjligheter har getts de norrländska företagen till konkurrens på lika villkor med företag i övriga delar av vårt land.

Transportstödet har hittills i stor utsträckning gällt produkter som exporterats, och det har därför bidragit till förbättring av vår handelsbalans. Många välgrundade skäl har anförts för en ytterligare förbättring av trans-

portstödet, bl. a. till att gälla även sjötransporter.

Med hänsyn till det angelägna syftet att åstadkomma besparingar i statsbudgeten har nu såväl trafikutskottet som finansutskottet accepterat den här inskränkningen. Det är ett syfte som enligt min mening har utomordentligt hög prioritet. Jag delar därför – om än, herr talman, med viss tvekan – utskottens bedömning men vill samtidigt slå fast behovet av detta stöd för den norrländska exportindustrin på pappersområdet och menar att inskränkningen inte får vara utslag av någon ny princip för transportstödet utformning. Inskränkningen kan därför endast accepteras som temporär i ett svårt budgetläge. Såväl regering som riksdag bör ha siktet inställt på att så snart som möjligt låta den nu aktuella sektorn åter ingå i det transportstödsberättigade varuområdet.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Torsdagens – och även dagens – debatt har avspeglat stor oro för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Den borgerliga regeringens politik har lett till en kraftig ökning av vår internationella skuldsättning. Detta innebär också sänkt standard för stora löntagargrupper, en försvagad utrikeshandel och kraftigt stigande priser.

Vår industri och våra företag har även stora problem att brottas med. Deras utveckling och konkurrenskraft är också beroende av tillgången till energi. Därför är den borgerliga regeringens virriga och osäkra energipolitik beklaglig, och på sikt kan den ytterligare försämra möjligheterna för en expansiv utveckling.

De stora industribolagen, liksom de mindre företagens organisationer, ställde ofta krav på den gamla socialdemokratiska regeringen och anklagade den för bristande åtgärder. Trots dagens alla svårigheter är det nu överraskande tyst från det hållet. Man skulle väl åtminstone kunna kräva besked av den nya regeringen om hur det skall bli med vår energiförsörjning, eftersom den är en av förutsättningarna för en fortsatt utveckling och berör flera stora företag som direkt arbetar med de olika projekten – jag tänker då närmast på projekt på kärnkraftens område.

I stället går Svenska företagens riksförbund ut i dagspressen med jätteannonser vari man uppmanar regeringen att sopa rent efter sossarna. Den partipolitiskt obundna och näringspolitiskt aktiva organisationen verkar redan ha inlett 1979 års valrörelse! Dess tidning fortsätter också sin oförsonliga kampanj mot arbetarrörelsen och enskilda socialdemokratiska politiker.

I bilaga 7 till regeringens proposition nr 150 föreslås en ändrad disposition av investeringsanslaget för kraftstationer m. m. intill ett belopp av 163 milj. kr. Planeringen för kärnkraftsblocket Forsmark 3 skall ändras så att handlingsfrihet föreligger att antingen avbryta eller också fullfölja projektet efter nästa års energipolitiska beslut. Vi socialdemokrater har i en motion yrkat avslag på denna regeringens hemställan. Vi anser att

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

om regeringen vill ändra på 1975 års beslut får regeringen underställa riksdagen konkreta förslag med redovisning av dessas konsekvenser i olika hänseenden.

Den folkpartistiska tidningen Upsala Nya Tidning anser också att det tidigare riksdagsbeslutets intentioner skall fullföljas till dess man ändrar ståndpunkt genom ett nytt energipolitiskt beslut. Att i dag säga ett halvt nej till de bägge omdiskuterade aggregaten innebär ett ställningstagande som föregriper avgörandet år 1978. Om fullföljandet av tidigare energipolitiska beslut anses innebära att man förlorar handlingsfriheten vid kommande beslut, blir man rimligen oförmögen att uträtta någonting alls.

Så långt den borgerliga tidningens kommentarer. Andra tidningar av moderat och liberal kulör är inne på liknande tankegångar, och icke-centerpartistiska borgerliga politiker blir nu märkbart generade när regeringens ryckiga och svårtolkade energipolitik förs på tal. Det verkar dock som om omtanken och hänsynen till statsministern och enigheten inom regeringen än så länge väger tyngre än hänsynen till vårt lands energiförsörjning och ekonomi samt politikens trovärdighet över huvud taget.

Nu hade vi ju i riksdagen förra fredagen en lång interpellationsdebatt om energipolitiken. Samtidigt som statsministern i den debatten sade att byggnadsverksamheten beträffande Forsmark 3 skall upphöra träffades samarbetskommittén uppe i Forsmark. Där hade man ännu inte fått några direktiv för en ändrad planering, men för att kunna ge de för sin framtid oroliga anställda vid Forsmark någon information måste Vattenfalls ledning läsa upp vissa avsnitt ur Dagens Nyheter i stället. Regeringen har tydligen inte uppfattat vad som i dag krävs i fråga om skyldighet till information och samråd. Ännu – en vecka efter interpellationsdebatten i riksdagen och flera veckor efter det att statsrådet Olof Johansson i ett föredrag i Linköping gav signal om ändrade planer för kraftverksutbyggnaden i Forsmark – har inte Vattenfall fått några officiella direktiv angående det omtalade förhandlingsuppdraget. I stället för att skapa klarhet har som vanligt regeringens nya utspel i energi-frågorna orsakat ökad dimbildning. Jag skall endast citera några få meningar i en av Thorbjörn Fälldins repliker till Olof Palme i interpellationsdebatten som bevis för detta. Herr Fälldin säger:

”Jag säger i svaret: 'I förhandlingsuppdraget till vattenfallsverket beträffande Forsmark 3 framhålls bl. a., att den verksamhet på byggarbetsplatsen i Forsmark som avser detta block skall upphöra.' Om herr Palme nu i hastigheten och upphetsningen har läst detta så att de arbeten som är utlagda på en eller annan komponent där ute skulle upphöra, och blir överraskad över att jag påminner om detta – och att herr Wijkman påminner om samma sak – så är det ju ingenting som jag kan ta ansvaret för. Jag har här lämnat den korrekta uppgiften – det är inte fråga om annat. Detta är alltså innehållet i det förhandlingsuppdrag som vattenfallsverket har fått.”

Ja, något förhandlingsuppdrag har man alltså ännu inte fått hos Vattenfalls ledning, och med bästa vilja i världen kan man inte påstå att detta citat lämnar något klart besked. Jag begär heller inte att någon av utskottets representanter skall försöka sig på att svara. Statsministerns olika uttalanden i den här frågan ger som vanligt anledning till olika tolkningar, och man grubblar nu som bäst i vattenfallsverket över vad regeringens nya utspel innebär. Ändå har man skickliga jurister till sin hjälp.

På byggnadsplatsen i Forsmark undrar man såväl hos byggnadsledningen som bland de anställda över hur det skall bli. Själva byggnadsarbetena skall upphöra, sägs det, men projektet skall finnas kvar. Den tekniska projekteringen skall fortsätta. Vad innebär då detta? Skall de berörda få annat arbete och i så fall vilket? Hur går det för dem som måste flytta – det gäller i första omgången fram till nästa år och det gäller minst 400–500 man? Hur blir det för dem som byggt egna hem osv.?

Byggnads sektion i Östhammar har i brev till herr Fälldin skarpt fördömt regeringens sätt att sköta energifrågorna. Det är ett cyniskt spel med människor som bricker, säger man i brevet. Redan nu har fördröjandet av aggregat 3 medfört att Vattenfall varslat om betydande permitteringar inom en ganska snar framtid, säger de oroliga byggjobbarna. Kommunen, som i största politiska enighet gjort sina politiska investeringar med tanke på fullföljandet av 1975 års energipolitiska beslut, har i detta nya och högst osäkra läge begärt sammanträffande med den s. k. Forsmarkgruppen. Man vill också äntligen ha ett besked av regeringen om hur man egentligen skall ha det. Man kräver hjälp med andra industrilokaliseringar och ersättning för de förluster och investeringar som regeringens politik kan innebära för kommunen.

Jag skall inte fortsätta längre, men det finns många frågor att ställa på detta område. Tiden är dock knapp i riksdagens slutskede. Låt mig i alla fall till sist säga, att tålmodet hos dem som med praktiskt arbete har ansvaret för energiutbyggnaden i vårt land är på upphällningen. Detta gäller såväl byggarbetsplatserna som de verkstäder som tillverkar de olika komponenterna samt berörda kommuner.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den socialdemokratiska reservationen 14.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag kommer i mitt inlägg i huvudsak att uppehålla mig vid de förslag som vpk har ställt i motionen 1652 då det gäller bostads- och hyrespolitiken.

Bostadspolitikerna har under innevarande riksmöte varit föremål för behandling i olika delar vid flera tillfällen. Vi har därvid erinrat om den konsekventa politik vi under alla år fört från kommunisterna. Vi har alltid betraktat alla människors rätt till en rymlig och bra bostad till en rimlig kostnad som en social rättighet. Vi har emellertid aldrig nöjt

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

oss med allmänna deklamationer, utan har angett orsakerna till de dåliga bostadsmiljöerna, till de höga hyrorna och till orättvisorna mellan olika bostadskonsumenter. Utifrån sådana analyser om orsak och verkan har vi sedan formulerat målsättningar, ställt krav och förslag till lösningar och förbättringar för hyresgästerna.

Kommunisterna har konsekvent och envetet sökt skapa opinion och vinna stöd för krav på att ta itu med orsakerna till de höga hyrorna och göra slut på de privata vinst- och spekulationsintressena. Vi har framhållit att hyreshöjningarna måste stoppas och hyrorna sänkas på kapitalets och vinsternas bekostnad och sagt att det kan ske genom lägre bostadsränta, genom samhällsinsatser och ingripanden då det gäller kapital, mark, byggnadsmaterial, byggande, ägande och förvaltning av flerfamiljshus. Vi har föreslagit en rad åtgärder mot en hyresutveckling och förhållanden på bostadsmarknaden som verkligen ger anledning till djup oro. Vi har anvisat vägar för hur problemen med skenande hyror och hyresgästernas underläge kan lösas, men vi har rönt liten eller ingen förståelse från såväl den gamla som den nya regeringen.

Den allt brutalare mark- och fastighetsspekulationen, monopolen inom byggmaterialektorn, ökade räntor, höjda avgifter för bränsle, vatten och avlopp och ökade underhållskostnader orsakar ständigt höjda hyror. Hyresutvecklingen under senare år saknar motsvarighet i tiden efter det andra världskriget, och problemen för vanliga hyresgäster/lönarbetare blir allt svårare då det gäller att få lönen att räcka till det allra nödvändigaste. Hos dessa människor finns inte utrymme för ytterligare prisstegringar på de verkliga nödvändighetsvarorna mat, kläder och bostad. Det hade därför varit befogat – och är det nu i ännu högre grad – att införa ett prisstopp på hyrorna i avvaktan på andra åtgärder mot den pågående hyresutplundringen.

Allt fler lönarbetare/hyresgäster kommer underfund med att varje hyreshöjning är liktydig med en lönesänkning som man måste försöka kompensera med höjda löner. En hyreshöjning med 10 kr/m² motsvarar omkring en krona per arbetstimme för de flesta lönarbetare. De hyreshöjningar som de flesta hyresgäster fått vidkännas under det senaste året innebär i många fall detsamma som en löneminskning med minst en krona per timme. Årets avtalsrörelse har i många fall inte ens gett kompensation för de senaste hyreshöjningarna. Hur skall det då inte bli efter sommaren? Både privata fastighetsägare och allmännyttiga bostadsföretag ligger nu i startgroparna med nya hyreshöjningskrav från den 1 oktober eller från kommande årsskifte.

Tillfälliga åtgärder i form av hyresstopp och särskilda bidrag till allmännyttiga bostadsföretag måste kombineras med höjda bostadsbidrag och med långsiktiga åtgärder, bl. a. i form av en kraftig sänkning av bostadsräntan och större rättvisa mellan olika boendeformer. Det behövs alltså en radikal förändring av den bostadspolitik som den tidigare regeringen förde i bästa samförstånd med centern och folkpartiet under senare år.

Den sociala bostadspolitikerna, eller vad som återstår av den, äventyras nu av den borgerliga regeringens politik, men ansvaret för tidigare församlingar faller lika tungt på den förutvarande socialdemokratiska regeringen. Om man nu inte snabbt vidtar några åtgärder från regeringens sida i syfte att stoppa den pågående hyresutplundringen, kommer takten i denna bara att öka. Då kommer de som tidigare har gjort stora vinster på räntor, markspekulation, byggnadsmaterial och byggande – de som gjort stora vinster på den bostadsmarknad som Aftonbladet betecknar som en marknad, där spekulation och djungelns lag råder, dvs. det privata bank-, bygg- och fastighetskapitalet – att kunna fortsätta att sko sig på hyresgästernas bekostnad.

I takt med att kostnaderna stigit har bostadsbyggandet privatiserats, och detta är ett direkt resultat av att andelen småhus ökat på bekostnad av andelen flerfamiljshus. I början av 1970-talet svarade småhusbyggandet för ungefär 30 % av bostadsproduktionen och flerfamiljshusen för 70 %. I dag är förhållandet det omvända. Ja, småhusandelen är t. o. m. uppe i över 75 %.

De allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen svarade 1970 för 54 % av det totala antalet färdigställda lägenheter, dvs. inkl. småhuslägenheter. 1974 hade andelen minskat till 39 %, och samtidigt har de privata byggarnas andel av lägenhetsproduktionen ökat. År 1970 utgjorde deras andel 42 %, och 1974 var den uppe i 59 %. Småhusproduktionen och de privata byggarnas andel av lägenhetsproduktionen har sedan fortsatt att öka, och ungefär 95 % av småhusbyggandet ligger i dag i händerna på privata byggherrar.

Herr talman! Bostadsförsörjningen är på väg in i en kris. För flerfamiljshus råder på många orter nästan totalt byggstopp. Småhusbyggandet har blivit en snabbt och vilt växande spekulationsmarknad. Den öppna bostadsbristen är redan ett känt faktum i flera kommuner i landet.

Samtidigt som den öppna bostadsbristen kommit tillbaka, visar det sig att de flesta kommuner saknar ordentlig planberedskap, vilket betyder att nybyggnation endast kan startas på lång sikt. Bostadssaneringen har minskat och nästan avstannat i stället för att, som planerna var, successivt öka i omfattning. Den nya bostadsbristen kommer i första hand att drabba unga familjer, som skall bilda egna hem, och betalningssvaga grupper, som inte kan ge sig in i husaffärer. Bristerna och orättvisorna slår hårdast och direkt mot dem som har minst bärkraft. Brist på bostäder för de bostadssökande och brist på arbete för byggnadsarbetarna är således vad vi kan se framför oss.

Det är mot denna bakgrund som vi från vänsterpartiet kommunisterna kräver att ett ökat bostadsbyggande måste genomföras och att särskild stimulans måste ges åt byggande av flerfamiljshus, som ger ökade möjligheter till kollektiva boendeformer och kollektiv service. Vi har yrkat avslag på regeringens förslag i den reviderade budgeten om att minska ramen för lån till kommunala markförvärv. Den försämring som på förslag av den dåvarande regeringen genomfördes 1975 genom förkortningen

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

av amorteringstiden för markförvärvslån var illa nog. Vpk har under många år kritiserat markspekulationen och föreslagit åtgärder, som kan underlätta kommunernas möjligheter att äga marken och upplåta den med tomträtt som ett led i att avprivatisera ännu en del av bostadsmarknaden. Regeringsförslagets genomförande kan ytterligare försämra kommunernas möjligheter att bedriva en aktiv markpolitik, vilket vi bestämt vänder oss mot.

Regeringens förslag om införande av särskild låneavgift för bostadslån vänder vi oss lika bestämt mot. En sådan låneavgift skulle till stor del drabba energisparlånen och innebär i praktiken mindre subventioner till bostadsbyggandet i ett läge där man i stället måste öka dem. Att införa en särskild administrationsavgift vid statlig belåning av bostadshus är inte heller motiverat av kostnadsskäl, då verksamheten som sådan redan nu lämnar ett överskott på ca 15 milj. kr. per år. Vi anser inte heller att man skall ändra på nuvarande regler och införa något som närmast kan betecknas som en ny skatt.

Vänsterpartiet kommunisterna vänder sig också mot fortsatta stora satsningar och byggnadsinvesteringar för ett nytt riksdagshus. Som vi i tidigare sammanhang anfört anser vi att någon flyttning av riksdagen från nuvarande plats till ett ombyggt riksdagshus på Helgeandsholmen inte är befogad. Det är ett rent slöseri med skattemedel. Vi anser nuvarande lokaler vara fullt ändamålsenliga.

Herr talman! Jag hade för avsikt att i detta anförande också uppehålla mig vid om- och nybyggnaden inom Frescatiområdet och varför den måste fullföljas enligt den uppgjorda tidsplanen. Nu har dock herr Gustafsson i Barkarby utförligt motiverat den saken, och jag skall därför inskränka mig till att säga att jag liksom vpk-gruppen i övrigt instämmer i herr Gustafssons yrkande under punkten B mom. 5, vilket är utdelat i kammaren.

Herr talman! Ett genomförande av den bostadspolitik som vpk föreslår förutsätter långt gående förändringar av vårt samhälle, och en slutlig lösning av bostadsfrågan är inte möjlig förrän vi har ett socialistiskt samhälle. Man kan emellertid åstadkomma betydande förbättringar för de flesta människorna i vårt land inom vårt nuvarande kapitalistiska samhälles ram. En bostadspolitik med en annan inriktning än den nuvarande, dvs. med en socialistisk inriktning, skulle innebära lägre boendekostnader och garantera ett verkligt hyresgästinflytande. Den skulle medföra större valfrihet, där gemenskap mellan människorna var vägledande. Den skulle innebära en minskad privatisering och ett slut för alla vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden. Den skulle få ett riktigt socialt innehåll och förhindra all spekulatation och handel med mark, fastigheter och lägenheter. Den skulle medföra mer av boendeformer och kollektiv service med bättre boendemiljö och boendeservice i flerfamiljshusområdena. Och detta skulle innebära att rätten till en bra bostad till rimlig kostnad blev lika självklar som rätten till undervisning och sjukvård.

Herr talman! Jag instämmer i de av C.-H. Hermansson och Inga Lantz framställda yrkandena.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag erinra om att det nya konsumentverket har varit i verksamhet under närmare ett år. Det snart gångna första verksamhetsåret har kanske framför allt slagit fast behovet av ökade personella och ekonomiska resurser i verket.

Men tyvärr medgav handelsministern endast en blygsam förstärkning av verkets resurser i budgetförslaget. Jag har därför, tillsammans med intresserade partivänner, i motioner till årets riksmöte väckt förslag om ytterligare resurser till verket.

För att förbättra konsumenternas ställning på marknaden behövs olika former av lagstiftning och konsumentupplysning. Värdefulla insatser har också gjorts, och dessa instrument kommer att behövas för att aktivt användas även i fortsättningen.

I kompletteringspropositionen har nu chefen för handelsdepartementet funnit att man bör kunna minska anslaget till konsumentverket med 500 000 kr. Enligt handelsministern bör detta kunna ske genom bl. a. en minskad produktion av informationsmaterial och ökad avgiftsfinansiering.

I motionen 1976/77:1663 har jag bl. a. framhållit att konsumentverket planerat att under sitt andra verksamhetsår förbättra sin information i ämnen av särskilt konsumentintresse. Det är här fråga om en kampanjverksamhet i hushållsekonomiska frågor och prisfrågor samt information om ny lagstiftning. I motionen har jag också pekat på att verket försökt att hålla nere priserna på sina trycksaker för att dessa skall kunna nå så många konsumenter som möjligt.

I näringsutskottets betänkande har fru Hansson och jag riktat uppmärksamheten på verkets allmänna informationsverksamhet, som exempelvis omfattar värdefull upplysning i hushållsekonomiska frågor och prisfrågor och som riktar sig till en bred allmänhet.

Vi har vidare pekat på att verket avser att genomföra en omfattande kampanj om bilekonomi. Denna kampanj syftar till att ta upp olika möjligheter för konsumenten att få mindre kostnadskrävande bilreparationer. Enligt vår mening kommer en ökad avgiftsfinansiering, som rekommenderas av handelsministern, att medföra risk för att verkets information inte når ut till de konsumentgrupper som är mest i behov av upplysning.

Den föreslagna nedskärningen av informationsanslaget kan således betyda att de svenska konsumenterna får mindre information om hur de skall kunna spara och handla billigt. Detta måste väl ändå anses vara i allra högsta grad otillfredsställande.

Tidningen Expressen hade för ett par dagar sedan 40 tips för att leva billigare, då tidningen ansåg att den lönehöjning som blev resultatet av årets avtal inte kommer att räcka till att kompensera prishöjningarna. Bl. a. borde man inte använda televerkets telefonväckning utan köpa

sig en väckarklocka. Rådet till tjänstemännen var att, som jobbarna oftast gjort, ta med en matlåda hemifrån. Man behöver inte heller använda grillkol när man tar fram utegrillen utan man plockar själv sina tallkottar, och längre fram i sommar är skogen full av bär. Den dyra tandkrämen kan du spola – om det är nödvändigt kan man köpa Konsums billiga Tandkräm, osv.

Troligen är det inte denna form av information som konsumentverket har tänkt sig när man begär pengar till mer upplysning och information.

I likhet med näringsutskottet avstyrker finansutskottet motionsförslaget. I sitt yttrande över motionen uttalar näringsutskottet följande:

”Utskottet förutsätter att konsumentverket gör en prioritering mellan olika verksamheter för att undvika att sådan information som riktar sig till de stora och resurssvaga konsumentgrupperna kommer att drabbas av anslagsminskningen.”

Herr talman! För att man verkligen skall kunna undvika en sådan oro bör riksdagen stödja vårt förslag och helt avvisa den föreslagna nedskärningen av informationsanslaget till konsumentverket.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till motionen 1976/77:1663.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGEL (–):

Herr talman! I denna debatt liksom i den allmänna politiska debatten har flera beklagat att vi har en handlingsförlamad regering. Jag vill säga att vi har en regering som de svenska arbetarna har all anledning att vara missnöjda med. Men att påstå att den här regeringen är handlingsförlamad är ett stort misstag. För om arbetarna har anledning att vara missnöjda – och det har vi – så har de svenska storföretagen all anledning att vara förnöjda med det arbete som regeringen hittills har utfört.

Under den borgerliga regeringens tid har det genomförts en avtalsrörelse, där arbetsgivarsidan gått till offensiv gentemot löntagarna på ett sätt som man får gå många år tillbaka för att finna motsvarighet till. Att det finns ett samband mellan Svenska arbetsgivareföreningens fräcka utspel och just det förhållandet att vi har en borgerlig regering behöver ingen tvivla på.

Arbetsgivarnas offensiv i avtalsrörelsen har ju dessutom av regeringen förstärkts genom åtgärder som pressar upp priserna på livsfrönödenheter och hyror – allt i syfte, som man uttrycker det, att begränsa konsumtionen.

Nödvändiga förbättringar av den kollektiva servicen skjuts på framtiden. Att man icke avskaffar eftersläpningar av samhällelig service och vård drabbar också de sämst ställda i samhället. De bättre ekonomiskt bemedlade är icke i samma behov av sådan service – de kan på andra sätt kompensera eftersläpningen från statens och kommunernas sida.

Huvuddragen i regeringens politik har alltså varit att sänka standarden

för det arbetande folket. Motivet har varit att vårt lands löntagare har konsumerat för mycket och att de svenska arbetarna har tjänat för mycket.

Om denna värdering av de åtta månaderna av borgerlig regering är säkert arbetarrörelsen enig. Vi bör också vara överens om att den borgerliga regeringen inte har varit handlingsförlamad. Tvärtom har den på ett synnerligen aktivt sätt sökt förverkliga sin politiska målsättning.

Det är viktigt att inte arbetarrörelsens partier bibringar landets arbetare den uppfattningen att den ekonomiska situation vi nu befinner oss i med stigande priser och ökad arbetslöshet har sin orsak i att den nu sittande regeringen saknar kunskap om de styrmekanismer som för vårt land skulle lösa de problem vi befinner oss i.

Problemen ligger naturligtvis djupare än så. Herr Palme sade i går att vi inte kan anklaga den borgerliga regeringen för den kapitalistiska krisen men att vi däremot kan anklaga regeringen för – och så räknade herr Palme upp en hel rad åtgärder som bidragit till att göra tillvaron sämre för de redan sämst ställda.

Först måste jag fråga: Kan vi inte anklaga de borgerliga partierna för den kapitalistiska krisen? Denna kris liksom kriser över huvud taget är förbundna med det kapitalistiska systemet, och det kapitalistiska systemets banérförare är just de borgerliga partierna. Men det är riktigt och motiverat när herr Palme låter antyda att den ekonomiska kris vi f. n. befinner oss i inte är någon isolerad företeelse för vårt land utan i huvudsak är orsakad av att hela den kapitalistiska världen befinner sig i en djup och skärpt kris.

För att lösa dessa problem räcker det inte med att bara ersätta den borgerliga regeringen och sedan fortsätta på samma sätt som före vårt senaste val.

Den ekonomiska situationen i exempelvis England och Västtyskland visar att det inte räcker med att bara ersätta en borgerlig regering. Arbetslösheten i England, styrt av labour, uppgår till 1,34 miljoner eller 5,7 %. Inflationen utgör 17,5 %. I Västtyskland går en miljon arbetslösa – det är ungefär 4 %.

Det handlar alltså om en kris som har drabbat hela den kapitalistiska världen.

Bilden i den socialistiska världen kännetecknas av fasta priser och garanterat arbete för dessa länders folk.

Enligt herr förste vice talmannen Bengtson, tidigare i debatten, beror detta på att man döljer arbetslösheten och har en mycket stor ineffektivitet. Låt mig då bara fästa uppmärksamheten på att tillväxttakten per år för industriproduktionen i Sovjetunionen och de andra socialistiska länderna under de senaste 25 åren har varit i genomsnitt dubbelt så hög som i de kapitalistiska länderna.

Åren 1971–1975 steg industriproduktionen i Sovjetunionen med i genomsnitt 7,4 % per år, medan i USA och EG-länderna stegringen stannade vid 1,2 %. Dessa siffror bör räcka som argument för att bevisa att herr Bengtson har fel.

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr talman! Jag har med detta korta inlägg velat visa på att de problem vi i dag står inför har en djupare orsak än att vi för åtta månader sedan fick en borgerlig regering.

Men jag är samtidigt helt överens med andra om att denna olycka verkligen inte gjorde situationen bättre för de svenska löntagarna. Även om jag menar att de ekonomiska problem vi nu brottas med inte kan lösas på sikt inom detta samhällssystemets ramar, finns det ändå många och betydelsefulla förbättringar som arbetarrörelsen i nuet kan genomföra – men det kommer inte att ske i hand med vare sig borgerliga partier eller storfinsans.

När det gäller de åtgärder som jag menar kan vidtas vill jag hänvisa till den motion, 1668, som har väckts av arbetarpartiet kommunisterna, och jag ber att få yrka bifall till den motionen.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! I kompletteringspropositionen, som ligger till grund för den långa debatt som nu närmar sig sitt slut, redovisas bl. a. att chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer att minska tjänstgöringsutrymmet för de vapenfria tjänstepliktiga med 75 000 dagar. I sin iver att finna möjligheter till besparingar har regeringen här, enligt min mening, gjort ett allvarligt misstag. Den påstådda besparingen uppgår till 4 milj. kr. Jag ifrågasätter emellertid om man alls kan tala om någon besparing i detta fall.

Som framhålls i det särskilda yttrande som socialdemokraterna i finansutskottet avgett på denna punkt drabbar detta besparingsförslag ungdomar, vilka redan nu har svårigheter på arbetsmarknaden. Detta kan medföra behov av arbetsmarknadspolitiska insatser, varför den statsfinansiella nettoeffekten är ytterst diskutabel.

Det är anmärkningsvärt, tycker jag, att regeringen när den söker sparobjekt vill ge sig på den grupp värnpliktiga som efter noggrann granskning av deras samvetsbetänkligheter har erhållit tillstånd att göra vapenfri tjänst. Om dessa hade varit beredda att göra värnplikt hade de inte drabbats av regeringens besparingar – tvärtom torde de ha försakat statsverket betydligt större kostnader.

Regeringens förslag är ytterligare ett exempel på ryckigheten i dess politik. Med utgångspunkt i de beslut riksdagen på regeringens förslag nyligen har fattat har arbetsmarknadsstyrelsen planerat verksamheten för nästa budgetår, som snart börjar. Inkallelser har skett i den tron att AMS disponerade 380 000 tjänstgöringsdagar för ändamålet. Nu tvingas man med ytterst kort varsel minska dessa med 75 000 dagar, dvs. ca en femtedel.

Det är klart att detta skapar stora problem. För de enskilda vapenfria tjänstepliktiga uppstår i många fall stora personliga problem. De har inriktat sig på att under det närmaste året göra vapenfri tjänst. Nu tvingas de ut på arbetsmarknaden eller att fortsätta studera. Men anmälningstiden för högskoleutbildning utgår om knappt två veckor. Regeringens politik

gör det inte heller lätt att gå ut på arbetsmarknaden för dessa ungdomar.

Problem uppstår även för de myndigheter och andra arbetsgivare som tar emot vapenfria tjänstepliktiga. Också dessa har planerat utifrån riksdagens nyligen fattade beslut. Som exempel vill jag nämna Sveriges kristna ungdomsråd. Där har man byggt upp en organisation dimensionerad för att ta emot 75 vapenfria. Om nu antalet minskas till hälften, vilket man befarar blir resultatet av regeringens åtgärd, beräknar SKU att dess verksamhet drabbas av ett underskott på 114 000 kr. Det är naturligtvis ytterst allvarligt för en fattig frivilligorganisation. Det är närmast upprörande att regeringen på detta sätt, genom en skenbar besparing i statsbudgeten, skapar stora ekonomiska problem för organisationer av denna typ. Jag vill allvarligt vädja till regeringen att på allt sätt försöka mildra verkningarna av det misstag som här begåtts.

Jag vill också peka på en annan problematik. Vapenfriutredningen har för en tid sedan avgett sitt betänkande. Remisstiden har gått ut och vi väntar snart en proposition. Det fanns i utredningen en enighet om att det bör bli lättare att få vapenfri tjänst i framtiden. Vi räknar med att den nya lagstiftningen kommer att medföra att antalet vapenfria tjänstepliktiga ökar. Personligen utgår jag ifrån att en rätt kraftig ökning kommer att ske.

En svårighet i vapenfriutredningens arbete har varit att finna lämpliga tjänstgöringsområden i tillräcklig omfattning för denna kategori. Regeringens åtgärd att begränsa tjänstgöringsutrymmet för de vapenfria saboterar vapenfriutredningens förslag på två sätt. Dels medverkar den till att nu öka den kö av vapenfria som väntar på att få fullgöra sin tjänst, dels kan regeringens åtgärd innebära att mottagande myndigheter blir mindre villiga att framdeles medverka i denna verksamhet.

Det är en ödets ironi att det just är folkpartiledaren Ahlmark som har signerat detta förslag från regeringen. Folkpartiet har ju genom sin representant i vapenfriutredningen velat ge intryck av att vara mera generös än andra mot de vapenfria. Hans förslag att i huvudsak slopa prövningsförfarandet avses skapa en valfrihet för de värnpliktiga att i stället för värnplikt få göra vapenfri tjänst. Motprestationen för denna valfrihet skulle enligt hans förslag bestå i att den vapenfrie är beredd att göra en månads längre tjänstgöring. Dessa förslag skapar behov av en väl utbyggd organisation för att bereda de vapenfria tjänstgöringsalternativ.

Mot denna bakgrund är det ytterst anmärkningsvärt att folkpartiet velat medverka till, ja t. o. m. aktivt har verkat för den nu föreslagna s. k. besparingsåtgärden. Eric Holmqvist, Ingemund Bengtsson och jag har i en motion varnat för konsekvenserna av förslaget.

Jag beklagar att socialdemokraterna i finansutskottet har nöjt sig med ett särskilt yttrande på denna punkt. Det hade varit motiverat att följa upp den mening som uttrycks i det särskilda yttrandet och i den avvikande mening som socialdemokraterna i försvarsutskottet avgett med en reservation. Jag har emellertid tolkat det särskilda yttrandet som uttryck för en resignation. Några möjligheter att förändra regeringens i

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

övrigt bristfälliga förslag har ju inte stått till buds, så varför skulle det borgerliga blocket ta intryck av sakskalet i detta fall. Utgången av omröstningen hade blivit densamma – det är bara att bittert konstatera.

Jag vill bara avslutningsvis, till den verkan det hava kan, vädja till regeringen att på allt sätt försöka mildra skadeverkningarna för de enskilda vapenfria tjänstepliktiga och de organisationer som verkar inom detta område. Jag vill också passa på att vädja om en snabb handläggning av förslaget till ny vapenfrilagstiftning. Riksdagen bör få ta ställning till detta under hösten, och då måste frågan om de vapenfrias tjänstgöringsmöjligheter bli föremål för förnyad behandling, med risk för att vi då måste göra ett nytt ryck i en redan alltför ryckig politik.

Överläggningen var härmed slutad.

Finansutskottets betänkande nr 30

Punkten A

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl., 3:o motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del samt 4:o motionen nr 1668 av herrar Hagel och Lövenborg och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Hugosson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o och 4:o), av vilka den under 3:o förklarades ha flertalets mening för sig. Herr Lövenborg begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten A mom. 1 antar motionen nr 1652 i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i förstnämnda votering antagit motionen nr 1668.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 14

Nej – 3

Avstår – 299

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten A mom.

1 antar reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 15
Avstår - 162

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten A mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 140
Avstår - 14

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten A mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 14

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten A mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304
Nej - 14
Avstår - 1

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten A mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 14

M o m . 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herr Feldt m. fl. samt 3:o) motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Feldt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering även beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 1 antar reservationen nr 2 av herr Feldt m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 14
Avstår - 158

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Feldt m. fl.

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 141
Avstår - 12

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1640 av herr Palm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Palm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1640.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Palm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 34
Avstår - 7

M o m . 3 o c h 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Gustafsson i Barkarby under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Barkarby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Gustafsson i Barkarby under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Barkarby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

	Ja - 273
Nej -	Nej - 38
	Avstår - 5

M o m . 6

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1663 av herr Blomkvist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 8-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

	Ja - 164
	Nej - 154

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

M o m . 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

M o m . 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304

Nej - 14

M o m . 14

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 15 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 152

Avstår - 2

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

M o m . 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen

vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 16 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 154

Herr Johansson i Ämål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

M o m . 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 6 av herr Feldt m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten B mom. 17 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 6 av herr Feldt m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 142

Avstår - 12

Herr Johansson i Ämål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkten C 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av fru Lantz under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten C 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av fru Lantz under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304
Nej - 13
Avstår - 1

M o m . 2 o c h 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten C 2

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten C 2 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 142
Avstår - 12

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten C 2 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304
Nej - 15

Punkten C 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten D röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 154

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkten E 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Feldt m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten E 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 154

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkten E 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten E 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305

Nej - 14

Punkten E 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten E 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 146
Avstår - 8

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkten E 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten E 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 154

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkten F 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten F 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Feldt m. fl.

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 155
Avstår - 1

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkterna F 2-F 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten G

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten G röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 143
Avstår - 11

Herr Johansson i Åmål (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Skatteutskottets betänkande nr 53

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1652 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 53 mom. 2 och 3 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1652 i motsvarande del.

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

Vissa varvsfrågor

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304
Nej - 15

§ 13 Vissa varvsfrågor

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:53 med anledning av propositionen 1976/77:139 om vissa varvsfrågor jämte motioner.

I propositionen 1976/77:139 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

1. godkänna de riktlinjer för lämnande av garantier till svensk varvsindustri som chefen för industridepartementet hade förordat,

2. godkänna de riktlinjer för lämnande av garantier och lån till svenska fartygsbeställare som chefen för industridepartementet hade förordat.

3. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att fr. o. m. den 1 juli 1977 till utgången av år 1979 ikläda staten garantier till svensk varvsindustri dels - utöver tidigare bemyndigande - till ett sammanlagt belopp av högst 4 850 000 000 kr. avseende finansiering i anslutning till produktion av fartyg, dels intill ett vid varje tidpunkt sammanlagt belopp av högst 2 000 000 000 kr. avseende finansiering i anslutning till färdigställda fartyg, producerade i varvsföretagens egen regi.

4. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att fr. o. m. tiden den 1 juli 1977 till utgången av juni 1980 ikläda staten garantier till svenska fartygsbeställare till ett sammanlagt belopp av högst 3 100 000 000 kr. avseende upplåning i anslutning till beställning av fartyg hos svenska varv,

5. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att fr. o. m. den 1 juli 1977 till utgången av år 1978 ikläda staten garantier till varvsföretag ingående i en statlig varvskoncern till ett sammanlagt belopp av högst 800 000 000 kr. avseende förlusttäckning i anslutning till produktion och försäljning av fartyg,

6. bemyndiga regeringen godkänna avtal med Saléninvest AB angående beställningar av vissa kylfartyg i vad det innefattade avvikelser från de under 2 angivna riktlinjerna,

7. medge att statens lån till Statsföretag AB om 25 000 000 kr. fick användas till förvärv av bolagets aktier i AB Götaverken.

8. medge att statens lån till Uddevallavarvet AB om 40 000 000 kr. fick användas till förvärv av aktier i bolaget,

9. till Avskrivningslån till svenska beställare av fartyg för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 000 kr.,

10. till Förvärv av aktier i AB Götaverken på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 45 000 000 kr.,

11. till Förvärv av Statsföretag AB:s aktier i Karlskronavarvet AB och Uddevallavarvet AB för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 135 000 000 kr.,

12. bemyndiga regeringen att enligt de riktlinjer som chefen för industridepartementet hade förordat bilda ett aktiebolag för att vara moderbolag inom en statlig varvskoncern,

13. till Förvärv av aktier i moderbolaget i den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 400 000 000 kr.,

14. till Medelstillskott till moderbolaget i den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 435 000 000 kr.,

15. till Täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

16. till Täckande av förluster vid Eriksbergs Mekaniska Verkstads AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 859 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1611 av herr Torwald m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande dels det s. k. Lindholmenprojektet, dels lokaliseringen av den statliga varvskoncernens moderbolag,

1976/77:1612 av herr Petersson i Röstånga m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala att minskningen av antalet anställda vid Öresundsvarvet borde ske genom naturlig avgång.

2. hos regeringen anhålla om att nylokaliseringen till Landskrona skulle ha högsta prioriteringsgrad och även innefatta industriell verksamhet.

3. uttala att Öresundsvarvet borde vara en fristående enhet inom den nya statliga varvskoncernen,

1976/77:1621 av herrar Rosqvist (s) och Nilsson i Kalmar (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att de statliga stödåtgärder som beslutades

för svensk varvsindustri gavs en sådan inriktning att konkurrensneutraliteten mellan svenska varv bibehölls,

Nr 149

Fredagen den
3 juni 1977

Vissa varvsfrågor

1976/77:1624 av herr Bengtsson i Landskrona m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen skulle

1. uttala att antalet anställda vid Öresundsvarvet fram t. o. m. 1979 fick reduceras med högst 350 personer och att detta skulle ske genom naturlig avgång,

2. hos regeringen anhålla att nylokalisering till Landskrona och Landskronaregionen av industriell och annan verksamhet genomfördes i takt med nedskärningen av antalet anställda vid Öresundsvarvet,

3. besluta att den nya varvskoncernen organiserades i enlighet med vad som i motionen anförts,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökade resurser för skeppsteknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet,

1976/77:1625 av herr Holger Bergqvist i Göteborg m. fl. (fp),

1976/77:1626 av herr Blomkvist m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen skulle

1. uttala att den av regeringen föreslagna delegationen med uppgift att komma till rätta med de sysselsättningspolitiska problemen i Göteborgsregionen även borde uppdras omfatta berörda delar inom Skaraborgs län,

2. hos regeringen begära att en kartläggning av följderna av varvskrisen för varvens underleverantörer genomfördes,

3. besluta att varvens inköp av varor och tjänster i första hand skulle ske från svenska underleverantörer,

1976/77:1627 av herrar Hagel (–) och Lövenborg (–), vari hemställtts att riksdagen skulle

1. uttala sig för förstattligande av den avgörande delen av den svenska varvs- och rederinäringen,

2. hos regeringen begära utredning av u-ländernas och de socialistiska ländernas tonnagebehov samt att förslag till långfristiga krediter för fartygsexport till dessa länder utarbetades,

1976/77:1628 av herr Hugosson m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen 1976/77:139 beslutade om Lindholmenprojektets genomförande,

1976/77:1629 av herr Håkansson i Rönneberga m. fl. (c, m), vari hemställtts att riksdagen som sin mening uttalade

1. att i propositionen föreslagna personalminskningar vid Öresundsvarvet av riksdagen noga prövades och att eventuell nedskärning borde ligga i nivå med den naturliga avgången,

2. att, om ändå en nedskärning gjordes enligt propositionen, en delegation

tillsattes för Landskronaområdet med liknande sammansättning och direktiv som den för Göteborgsregionen föreslagna,

3. att moderbolaget i den statliga varvskoncernen begränsade sin verksamhet till finansiering och fastställande av planer för de i koncernen ingående dotterbolagen men att dessa i sin verksamhet i övrigt bereddes en mycket hög grad av självständighet,

4. att moderbolaget fick sitt säte på lämplig neutral plats,

5. att AB Götaverken uppdelades på tre bolag: Arendalsvarvet, Cityvarvet och Motorfabriken, vilka liksom övriga i koncernen ingående bolag, dvs. Uddevallavarvet, Öresundsvarvet, Sölvesborgs och Finnboda varv samt Karlskronavarvet, skulle inorganiseras direkt under moderbolaget,

1976/77:1630 av herr Johansson i Arvika m. fl. (s),

1976/77:1631 av herr Lindblad (fp) och fru Håkansson (fp), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. i skrivelse till regeringen begära en belysning av olika möjligheter att ha reservprojekt, t. ex. i form av en Spica-serie med nyttjande av befintlig vapenmateriel, därest Karlskronavarvet fick en beställningssvacka som hotade varvets långsiktiga kompetens,

2. uttala sig för att ett svenskt havsforskningsfartyg borde studeras för beslut de närmaste åren.

3. godta att Karlskronavarvet inordnades i en statlig varvskoncern men att det därvid var viktigt att varvets speciella karaktär – inte minst för landets säkerhetspolitik – tillgodosågs genom att företagsledningen fick behålla mesta möjliga självständighet när det gällde inriktning och drift.

1976/77:1632 av fru Lindquist (m), vari hemställdes att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen framförts beträffande det s. k. Lindholmenprojektet.

1976/77:1633 av herr Nilsson i Uddevalla m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära ersättningsverksamhet i Uddevallaregionen vid nedskärningar av antalet anställda vid Uddevallavarvet,

2. ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om en förstärkning av de regional- och arbetsmarknadspolitiska insatserna i Uddevalla samt i mellersta och norra Bohuslän,

1976/77:1634 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. i fråga om statligt stöd till fartygsbeställare ge regeringen till känna vad som anförts i motionen,

2. i fråga om organisationen av de statliga varven ge regeringen till känna vad som anförts i motionen,

3. till Medelstillskott till moderbolaget i den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till

regeringens förslag med 65 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 500 000 000 kr..

4. till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1977/78 anvisa ett i förhållande till riksdagens beslut med 11 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 291 500 000 kr.,

5. till Avskrivningslån till svenska beställare av fartyg för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 100 000 000 kr. minskat reservationsanslag av 1 200 000 000 kr.,

6. i fråga om det s. k. Lindholmenprojektet ge regeringen till känna vad som anförts i motionen,

7. hos regeringen begära utredning av fraktfart i statlig regi i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77:1635 av herr Siegbahn m. fl. (m, c, fp), vari hemställts att riksdagen bemyndigade regeringen att, om särskilda skäl förelåg, från fall till fall helt eller delvis avstå från regeln om återvinning av avskrivningslånen,

1976/77:1636 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om förslag till förstatligande av Kockums varv,
2. hos regeringen anhålla om förslag till förstatligande av rederinäringen,
3. i övrigt uttala sig för det sjupunktsprogram som fanns i motionen och hos regeringen anhålla om initiativ och förslag till åtgärder som för-
anleddes av detta program,

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen

1976/77:533 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala sig för en statlig etablering inom en avgörande del av rederinäringen och för beviljande av långfristiga krediter för totala frakt-, fartygs- och varvsprojekt,
2. i anförda syfte jämväl pröva frågan om förstatligande av varvsföretag med byggande av fartyg över 5 000 ton d w och hos regeringen anhålla om skyndsamt initiativ till utredningen av förordade förslag.

Utskottet hemställde

1. beträffande riktlinjer för statligt stöd till fartygsbeställare att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:139 moment 2, motionen 1976/77:1634 yrkandet 1 och motionen 1976/77:1635 godkände de riktlinjer för lämnande av garantier och lån till svenska fartygsbeställare som utskottet hade angivit,

2. beträffande garantier till fartygsbeställare att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:139 moment 4 bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att fr. o. m. den 1 juli 1977 till utgången av juni 1980 ikläda staten garantier till svenska fartygsbeställare till ett sammanlagt belopp

av högst 3 100 000 000 kr. avseende upplåning i anslutning till beställning av fartyg hos svenska varv,

3. beträffande anslag till avskrivningslån till fartygsbeställare att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:139 moment 9 och med avslag på motionen 1976/77:1634 yrkandet 5 till Avskrivningslån till svenska beställare av fartyg för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 300 000 000 kr.,

4. beträffande fartygskreditgarantier till varven att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:139 momenten 1 och 3 skulle

a) godkänna de riktlinjer för lämnande av garantier till svensk varvsindustri som chefen för industridepartementet hade förordat.

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att fr. o. m. den 1 juli 1977 till utgången av år 1979 ikläda staten garantier till svensk varvsindustri dels – utöver tidigare bemyndigande – till ett sammanlagt belopp av högst 4 850 000 000 kr. avseende finansiering i anslutning till produktion av fartyg, dels intill ett vid varje tidpunkt sammanlagt belopp av högst 2 000 000 000 kr. avseende finansiering i anslutning till färdigställda fartyg, producerade i varvsföretagens egen regi.

5. beträffande avtal med Saléninvest AB att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:139 momenten 6 och 10 skulle

a) bemyndiga regeringen godkänna avtal med Saléninvest AB angående beställningar av vissa kylfartyg i vad det innefattade avvikelser från de under 1 angivna riktlinjerna,

b) till Förvärv av aktier i AB Götaverken på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 45 000 000 kr.,

6. beträffande den statliga varvskoncernens uppdelning på dotterbolag att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:139 moment 12 i ifrågavarande del, motionen 1976/77:1612 yrkandet 3, motionen 1976/77:1624 yrkandet 3 och motionen 1976/77:1629 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande dotterbolagens ställning inom den statliga varvskoncernen att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:139 moment 12 i ifrågavarande del, motionen 1976/77:1629 yrkandet 3, motionen 1976/77:1631 yrkandet 3 och motionen 1976/77:1634 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. beträffande lokalisering av huvudkontoret för moderbolaget i den statliga varvskoncernen att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:1611 i ifrågavarande del,

b) motionen 1976/77:1629 yrkandet 4,

9. beträffande sammansättningen av de statliga varvsföretagens styrelser att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1636 yrkandet 3 i ifrågavarande del (programpunkten 7),

10. beträffande åtgärder i övrigt för bildande av den statliga varvskoncernen att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:139 moment 12.

i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under 6 och 7, samt momenten 7, 8, 11 och 13 skulle

a) bemyndiga regeringen att enligt de riktlinjer som utskottet hade angivit bilda ett aktiebolag att vara moderbolag inom en statlig varvskoncern,

b) medge att statens lån till Statsföretag AB om 25 000 000 kr. fick användas till förvärv av bolagets aktier i AB Götaverken,

c) medge att statens lån till Uddevallavarvet AB om 40 000 000 kr. fick användas till förvärv av aktier i bolaget,

d) till Förvärv av Statsföretag AB:s aktier i Karlskronavarvet AB och Uddevallavarvet AB för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 135 000 000 kr.,

e) till Förvärv av aktier i moderbolaget i den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 400 000 000 kr.,

11. beträffande redogörelse till riksdagen för den statliga varvskoncernen att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. beträffande förstatligande av Kockums varv att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:533 yrkandet 2 i ifrågavarande del,

b) motionen 1976/77:1627 yrkandet 1 i ifrågavarande del,

c) motionen 1976/77:1636 yrkandet 1,

13. beträffande förstatligande av vissa andra varvsföretag att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:533 yrkandet 2 i ifrågavarande del,

b) motionen 1976/77:1627 yrkandet 1 i ifrågavarande del,

14. beträffande medelstillskott till moderbolaget i den statliga varvskoncernen att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:139 moment 14 och med avslag på motionen 1976/77:1634 yrkandet 3 till Medelstillskott till moderbolaget i den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 435 000 000 kr.,

15. beträffande finansiellt stöd i övrigt till de statsägda varven att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:139 momenten 5, 15 och 16 skulle

a) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att fr. o. m. den 1 juli 1977 till utgången av år 1978 ikläda staten garantier till varvsföretag ingående i en statlig varvskoncern till ett sammanlagt belopp av högst 800 000 000 kr. avseende förlusttäckning i anslutning till produktion och försäljning av fartyg,

b) till Täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

c) till Täckande av förluster vid Eriksbergs Mekaniska Verkstads AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under tret-

- tonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 859 000 000 kr.,
16. beträffande konkurrensneutralitet hos varvsstödet att riksdagen skulle finna motionen 1976/77:1621 besvarad genom vad utskottet anfört,
17. beträffande varvens produktionsinriktning att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1636 yrkandet 3 i ifrågavarande del (programpunkten 4),
18. beträffande varvens exportinriktning att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1976/77:1627 yrkandet 2 i ifrågavarande del.
- b) motionen 1976/77:1636 yrkandet 3 i ifrågavarande del (programpunkten 2).
19. beträffande långfristiga krediter för viss fartygsexport att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1627 yrkandet 2 i ifrågavarande del,
20. beträffande anslag till styrelsen för teknisk utveckling att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1976/77:1624 yrkandet 4,
- b) motionen 1976/77:1634 yrkandet 4,
21. beträffande skeppsteknisk forskning och utveckling att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1636 yrkandet 3 i ifrågavarande del (programpunkten 5),
22. beträffande varvens underleverantörer att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1626 yrkandena 2 och 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
23. beträffande Lindholmenprojektet att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1611 i ifrågavarande del, motionen 1976/77:1628, motionen 1976/77:1632 och motionen 1976/77:1634 yrkandet 6 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
24. beträffande inrättande av ett utvecklingscenter i Göteborg att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1625,
25. beträffande åtgärder för sysselsättningen i Uddevallaregionen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1633 yrkandena 1 och 2.
26. beträffande utvidgning av Göteborgsdelegationens uppdrag till att omfatta Värmlands län att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1630,
27. beträffande utvidgning av Göteborgsdelegationens uppdrag till att omfatta Skaraborgs län att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1626 yrkandet 1,
28. beträffande sysselsättningen vid Öresundsvarvet att riksdagen skulle finna motionen 1976/77:1612 yrkandet 1, motionen 1976/77:1624 yrkandet 1 och motionen 1976/77:1629 yrkandet 1 besvarade genom vad utskottet anfört,
29. beträffande lokalisering av industriell verksamhet till Landskronaregionen att riksdagen skulle avslå
- a) motionen 1976/77:1612 yrkandet 2,
- b) motionen 1976/77:1624 yrkandet 2.
30. beträffande tillsättande av en delegation för Landskronaregionen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1629 yrkandet 2,
31. beträffande inriktningen av Karlskronavarvets produktion att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1631 yrkandena 1 och 2.

32. beträffande industripolitiskt program för varvsindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1636 yrkandet 3 i ifrågavarande del (programpunkten 6),

33. beträffande förstatligande av rederinäringen att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:1627 yrkandet 1 i ifrågavarande del,

b) motionen 1976/77:1636 yrkandet 2 samt yrkandet 3 i ifrågavarande del (programpunkten 1),

34. beträffande statlig etablering inom rederinäringen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:533 yrkandet 1,

35. beträffande utredning om fraktfart i statlig regi att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1634 yrkandet 7,

36. beträffande utvecklingsplan för den inrikes sjöfarten att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1636 yrkandet 3 i ifrågavarande del (programpunkten 3).

Följande fyra reservationer hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist och Wååg, fru Hansson samt herrar Högström och Sivert Andersson i Stockholm (samtliga s):

1. beträffande anslag till avskrivningslån till fartygsbeställare, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:139 moment 9 och med bifall till motionen 1976/77:1634 yrkandet 5 till Avskrivningslån till svenska beställare av fartyg för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 200 000 000 kr.,

2. beträffande medelstillskott till moderbolaget i den statliga varvskoncernen, vari reservanterna ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:139 moment 14 och med bifall till motionen 1976/77:1634 yrkandet 3 till Medelstillskott till moderbolaget i den statliga varvskoncernen för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 500 000 000 kr.,

3. beträffande anslag till styrelsen för teknisk utveckling, vari reservanterna ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1634 yrkandet 4 och med anledning av motionen 1976/77:1624 yrkandet 4 till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1977/78 utöver tidigare anvisat belopp (NU 1976/77:26, rskr 1976/77:236) anvisade ett reservationsanslag av 11 000 000 kr.,

4. beträffande utredning om fraktfart i statlig regi, vari reservanterna ansett att utskottet under 35 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1634 yrkandet 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! Näringsutskottet börjar sitt utlåtande angående varvspropositionen med följande mening: "Tredje året i följd har riksdagen nu att ta ställning till förslag om nya åtgärder som föranleds av varvsindustrins alltmer kännbara problem."

Det hade varit möjligt att teckna en bild av denna branschs utveckling under en längre tidsperiod. Historieskrivningen från mitten av 1950-talet fram till nu hade visat på uppgångsperioder lika väl som år med svårigheter för en del av de svenska varven: Uddevallavarvets kris i mitten av 1950-talet och nya svårigheter ett årtionde därefter samt Götaverkens problem, också de i mitten av 1960-talet. Och väl minns de flesta Oskarshamnsvarvets bekymmer för drygt tio år sedan.

Gång efter annan har frågan ställts, om det svenska näringslivet har utrymme för en så tung industrisektor, som dessutom är så känslig för konjunkturvariationer och som, sist men inte minst, binder upp så mycket av kapital.

Svaret på frågan har vid varje tillfälle den ställts blivit: Vi behöver skeppsbyggeriet för de svenska och nordiska rederierna. De svenska varven är i allmänhet konkurrensdugliga, det finns väl utbyggd teknik och duktiga människor i verksamheterna, och med en vettig anpassning av kreditgivningen till vad andra stater kostar på sig bör vi kunna klara oss.

Även om de här svaren inte övertygat alla har de i allmänhet godtagits. Alternativen har inte varit så enkla de heller. Var placerar man över 40 000 människor som har arbete och utkomst i varvsrörelsen? Vad blir det av de kapitalvärden som finns i varven? Inte heller de frågorna kommer man förbi i de här övervägandena.

Men åtskilliga gånger har diskussionen kretsat kring frågan om det ändå inte behövs mera av samarbete eller samordning mellan de olika enheterna inom varvsindustrin. Det är dock på en internationell marknad med hårda villkor som branschen skall kämpa om utrymmet. Skulle man inte kunna vinna fördelar, om man på vissa områden hade gemensam produktion av komponenter, delar av utrustningen, forskning och utveckling, marknadsföring osv.? Intresset härför har ibland varit stort. Men konjunkturuppgångarna har på det här området som på så många andra förskjutit frågorna om samordning långt ned på dagordningen.

Nu har vi på nytt kommit in i ett förödande djupt krisläge. Man behöver endast nämna orden oljekris, minskad skeppsfart och varvskris för att bakgrunden till nuläget skall stå klar.

Den här gången har emellertid övervägandena om hur vi skall ha det med varvens framtid haft tillgång till ett mera omfattande materialunderlag. Varvskommissionen gjorde ett bra utredningsarbete. Kontakten med de internationella utredningarna, främst inom OECD, var god. De anställda har genom sina fackliga organisationer utträttat ett förnämligt arbete både utredningsmässigt och via kontakter med företagen och myndigheterna.

Allt detta tillsammans har bidragit till att den svenska debatten om-

kring varvsindustrin har kunnat föras på ett ganska realistiskt plan. Vi var de första som accepterade den bedömning som gjordes inom OECD, att den internationella varvskapaciteten borde bringas ned med omkring 30 %. Internt fogade vi till det ett villkor, nämligen det att en sådan neddragning skulle ske i socialt acceptabla former, dvs. vi måste få tillräckligt med tid för att genomföra minskningen, och direkta avskedanden av personalen måste undvikas. Dessa åtgärder kunde inte klaras av de tidigare ägarna till Eriksberg och Götaverken. Samhället, genom staten, måste ta på sig huvudansvaret för en sådan operation.

Det är enligt min mening en förtjänst för politiken i vårt land att detta statliga engagemang har kunnat ske med så bred uppslutning bakom besluten i riksdagen som fallet varit.

Åtagandena är stora men nödvändiga för att ge innehåll åt krav och åtgärder, för att ge trygghet till arbete och utkomst. Jag räknar inte med att de borgerliga partierna har godtagit socialismen i princip. Men ställda inför de anspråk på gemenskapen som en industri i svårigheter ställer på oss har man accepterat de lösningar som är erforderliga, även om det inneburit brytningar med den principiella uppfattning man går och bär på.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen ser inte statsingripanden som självändamål utan som angelägna inslag i politiken i en blandekonomi och i ett samhälle stätt i demokratisk utveckling, nu in på det ekonomiska området. Det vore ett steg framåt mot samförstånds lösningar inom näringspolitiken om borgerligheten också i tal och propaganda kastade loss från den ideologiska belastning som ett envetet fasthållande vid en liberal-konservativ ekonomisk politik utgör.

Efter varvsbeslutet i fjol läste jag i en ledare i en liberal göteborgstidning bl. a.:

”Men när politikerna ställs inför de konkreta avgörandena, väger de principiella ståndpunkterna ofta lätt. Statliga företag etableras för att skapa sysselsättning i områden med kronisk arbetslöshet. Staten måste gå in i branscher som kräver sådana kapitalresurser att den enskilda företagsamheten inte kan klara dem. Inom varvsindustrin är dessa gigantiska kapitalinsatser dessutom förenade med osedvanligt höga risker som lett till att staten måste rycka in. I andra fall måste staten undsätta branscher som håller på att slås ut i den internationella konkurrensen men som behövs för vår försörjning.

För dessa skäl böjer sig som regel de flesta förkämpar för ett enskilt näringsliv.”

Ungefärligen vid samma tid och i det av varvskrisen hårt drabbade Göteborg läste jag de folkpartistiska deviserna Sociala reformer utan socialism.

Det är inte lätt att här finna samstämmighet.

Med intresse följer vi nu vad som sker i fråga om samordningen av dataindustrin. Vad som hittills kommit ut från förhandlingarna förefaller inte skilja sig från vad den socialdemokratiska regeringen hade tänkt. Sak samma gäller diskussionen om samordning av handelsstålindustrin.

Jag skulle, herr talman, vilja säga till de borgerliga kollegerna i kam-maren: Bli nu inte förskräckta över att vi tycker det ni gör i det här avseendet är ganska så riktigt! Men stanna inte upp! Det borde inte vara så att det skall till i det närmaste katastrofer inom vissa företagssektorer för att man skall finna anledning till samordning under samhällelig ledning.

I samhällspolitikens vardagsarbete – och som ett sådant vill jag be-teckna ett utskottsarbete – gäller det ofta att söka lösningar på de frågor omkring vilka man kan bli överens. Vad som är ändamålsenligt, vettigt och praktiskt i förslagen i propositioner och motioner bör man kunna samla sig kring. Så har det också enligt min uppfattning varit vid be-handlingen av varvspropositionen och till den hörande motioner.

Regeringens förslag avviker inte på något nämnvärt sätt från den ti-digare regeringens uppläggning av varvspolitiken med de allmänna ut-gångspunkter som jag erinrat om. Man måste nu gå ett steg längre än tidigare i samhällsättagandet. Principen om ett lagerbyggande av båtar för att klara sysselsättningen under nedtrappningsperioder konfirmeras, och stimulans till rederierna för beställningar av båtar vid de svenska varven föreslås. Utskottet tillstyrker detta enhälligt.

Från socialdemokratiskt håll har vi emellertid riktat uppmärksamheten på att en inte obetydlig förmögenhetsöverflyttning från samhället till enskilda och bolag kan komma till stånd. Detta gäller då i fråga om de avskrivningslån som skall kunna utgå till ett belopp av 1,3 miljarder kronor. Grundtanken är ju att dessa lån skall bli föremål för återvin-ningsprövning. I princip gäller här skillnaden mellan produktionspriset i Sverige och priset på den internationella marknaden. Med kännedom om de väldiga variationer i såväl kostnader för fartygsbyggandet som fraktpriser som vi upplevt under ett par årtionden har vi ansett att den föreslagna tiden för återvinningsprövning, fem år, är väl kort. Men vi har i utskottet enats om en uppmjukning av regeln som ger möjlighet för både staten och beställarna att påkalla förhandlingar om förlängning av tiden för denna prövning. Med detta nöjer vi oss, och de framtida erfarenheterna får visa om ändringar påkallas.

När det gäller ett annat område av förslag i propositionen har utskottet också kunnat bli enigt om en skrivning som sträcker sig längre än re-geringsförslaget. Det gäller det s. k. Lindholmenprojektet. Andra talare kommer att närmare beröra såväl det förslaget som övriga förslag i pro-portionen och i motionen. Jag vill enbart erinra om vad utskottet skriver om Lindholmenprojektet:

”Detta projekt innebär att anläggningarna vid Lindholmens varv skall utnyttjas för en samordnad verksamhet omfattande produktion, utbildning och arbetsmiljöforskning. I ett första skede beräknas ca 900 personer bli sysselsatta inom Lindholmenprojektet.”

Varvskrisen drabbar många orter, men anställningsmässigt och till an-talet hårdast Göteborg. Det är därför förklarligt om fackliga intressen, liksom kommunala, har sökt efter möjligheter till förnyelse av närings-livet i regionen, då också med anknytning till lämnade arbetsplatser och

geografi. Detta finner utskottet så viktigt att det görs en förmlig beställning till regeringen om att förberedelser för att genomföra projektet skyndsamt vidtas och att ett definitivt förslag föreläggs kommande höst-riksdag.

Tyvär, herr talman, kunde enigheten i utskottet inte sträcka sig så långt som till en ökning av anslaget till försöksverksamhet och projektering med annan tillverkning vid varv.

Regeringen och utskottsmajoriteten föreslår här 35 milj. kr. Analysgruppen rekommenderade 100 milj. kr. Enligt vår mening, uttalad i reservationen 2, bör riksdagen markera sitt intresse för den alternativa verksamheten genom att från början anvisa de 100 miljonerna. Vi föreslår inga ytterligare medeltillskott, utan anser att det är möjligt att minska beloppet för avskrivningslån från 1,3 miljarder till 1,2.

Det som i någon mån förvånat oss vid utskottsbehandlingen har varit majoritetens ställningstagande till förslagen om utredning angående fraktfart i statlig regi. Jag åsyftar nu närmast den socialdemokratiska motionen. Den har som utgångspunkt det faktiska förhållandet att genom statens övertagande av Götaverken överförs samtidigt äganderätten till ett par rederier med huvudsakligen förvaltande uppgift, dvs. de förvaltar båtar som varvet av skilda anledningar fått återta eller, antar jag, båtar som byggts utan beställning. De här båtarna har tidigare, om så varit möjligt, hyrts ut, och detta kommer väl även i fortsättningen att bli fallet. Vad vi föreslagit är ju helt enkelt att regeringen bör utreda om den här formen av förvaltning är riktig och ävenledes se på frågan om något statligt företag planerar eller har intresse för frakter med båt i egen regi.

Enligt vår mening har en räddhågad utskottsmajoritet funnit en räddningsplanka genom att hänvisa till den aviserade sjöfartspolitiska utredningen. Nog borde det vara ett mycket starkare samband mellan staten som ägare av varv och båtar och staten som samtidig ägare av industrier som bryter malm, tillverkar stål, förädlar trävaror och producerar massa och papper, det mesta för export med båt.

Herr talman! Med dessa kommentarer till utskottets betänkande, som komplement till det kunskapsinhämtande som varje riksdagsledamot självfallet har ägnat sig åt genom att läsa propositionen, motionerna och utskottsbetänkandet, yrkar jag bifall till utskottets förslag utom i de delar där det avviker från reservationerna. Där yrkar jag bifall till dessa.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! De svenska storvarven har de senaste åren befunnit sig i en ständig kris. De anställda vid varven har tvingats leva i en ständig oro. Skall varvsindustrin bantas ned med 25, 35, 40 eller 50 % – eller kanske mer? Kommer stora delar av verksamheten att läggas ned, och hur blir det i så fall för alla dem som inte kan få arbete?

De här problemen har varvsarbetarna ständigt haft under de senaste

fem sex åren, men också tidigare. Detta gäller inte minst varvsarbetarna i Göteborg.

Vad beror nu denna varvskris på? Har inte skeppsbyggnad någon framtid här i landet, eller spelar andra orsaker in? Det kan ju inte vara det förstnämnda, eftersom vi har en gammal god varvstradition, en stab av yrkeskunniga varvsarbetare och duktiga tjänstemän och tekniker.

Vad kan det då vara som har gjort att varvsindustrin hamnat i denna situation? Har redarkapitalet kallt räknat med att offra en del av varvsindustrin och satsa på andra mer lönsamma projekt, exempelvis utländska transportföretag, som i vart fall regeringen måste ha klart för sig att rederierna har satsat på?

Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare tagit upp dessa frågor i samband med att åtgärder från samhällets sida behandlats här i riksdagen. Det har då alltid hetat att man måste "rädda sysselsättningen". Vårt parti har i två motioner, 533 och 1636, på nytt aktualiserat ett samhälleligt övertagande av samtliga större varv. Vi påpekar återigen att redarkapitalet helt måste kopplas bort från varvsindustrin. Vpk kräver också att rederinäringen förstärkas. Sjöfarten är en för landet alltför betydelsefull näringsgren för att den skall ligga i några få privatkapitalisters händer.

Rederiernas felsatsning på större tanktonnage och en ensidig utveckling inom varvsindustrin, där tekniken helt inriktades på stora serier super-tankers, är en av huvudorsakerna till den dystra situation som varven i dag befinner sig i.

Denna ensidiga satsning har lett till att en mer differentierad produktion har fått stå tillbaka. Tanktonnaget gav både rederier och varv snabba pengar. Men någon framtidsplanering för annan produktion gjordes inte. Nödvändiga investeringar i ny utrustning och modernisering uteblev nära nog helt, speciellt på Göteborgsvarven Lindholmen och Eriksberg och i viss mån också på Götaverken. Det ledde så småningom till att Lindholmen och Götaverken inte längre kan fungera.

Arbetare och tjänstemän protesterade och krävde samhälleliga insatser för att rädda sysselsättningen. När det var aktuellt att skrota Lindholmens varv uppvaktades dåvarande industriministern och riksdagspartierna av representanter för arbetarna och tjänstemännen. Nära nog samtliga anställda krävde i en petition att samhället skulle ta över produktionen och fortsätta verksamheten.

Detsamma skedde när det stod klart att Eriksberg också var i farozonen. Nära 5 000 anställda skrev då på en petition i vilken de krävde att staten skulle gripa in och ta över produktionen.

Nu tvingas staten gripa in på nytt för att, som det återigen heter, "rädda sysselsättningen". Det innebär stora ekonomiska åttaganden. När man nu från samhällets sida gör denna satsning, har man då också dragit upp nya riktlinjer för produktionen? Har det gjorts någon långtidsplan för hur man skall kunna fortsätta och vidareutveckla verksamheten?

Enligt vår uppfattning kan man inte finna några sådana linjer i den borgerliga regeringens varvspolitik. Regeringens syn på varvsindustrin

är kortsiktig. Man har bara några få års perspektiv. Frågan är om man inte förutser långtgående steg mot en avveckling, fast man inte vågar eller vill tala klarspråk.

Det finns heller inget program för breddning av produktionen. Dessutom är regeringen tydligen motståndare till en medveten satsning på forskning.

Vad bör då göras? Vilken är vpk:s syn på dessa frågor?

Vårt parti har hela tiden påtalat och motsatt sig denna kapitulationspolitik och underkastelsen under redarkapitalets intressen.

Vpk har konsekvent stött de arbetandes krav på ett samhälleligt övertagande. Vi hävdar att varvsindustrins framtid kan säkras om man slår in på en offensiv politik med nya utvecklingslinjer. Varvsindustrin måste infogas i en industripolitik med bredare och mera långtgående perspektiv.

De arbetande skall ha en ledande roll i genomförandet av en sådan utveckling.

Vpk har i motionen 1636 framlagt ett sjupunktsprogram som kan bilda en politisk grund för att omdana varvsindustrin och därmed rädda sysselsättningen i de hotade regionerna. De punkterna skall jag här redovisa.

1. Vpk kräver att rederierna i princip skall lägga sina beställningar på svenska varv. Rederinäringen bör av detta men också av andra skäl förstattligas.

2. Handelspolitiska kontakter skall tas med de länder, företrädesvis inom det socialistiska blocket, som har underskott på fartyg och måste chartra tonnage från andra länder för sina transporter. Det är naturligtvis också möjligt att kontakta flera av de nu uppåtstående u-länderna både i Afrika och annorstädes.

3. En utvecklingsplan skall utarbetas för inrikessjöfarten som siktar till att kust- och insjöfart skall kunna överta en stor del av de tunga transporter på våra landsvägar. Färjetrafikens utvecklingsmöjligheter bör också beaktas.

4. En planmässig breddning av varvsproduktionen, där annan produktion än skeppsbyggandet måste aktualiseras, är också viktig. Och framför allt måste inriktningen på framställning av specialfartyg av olika slag få en framskjuten plats i denna planering.

5. En medveten satsning på skeppsteknik och kommunikationsteknisk forskning måste ske. Avsikten skall vara att utveckla nya lösningar på såväl sjö- som landtransportområdet, vilket direkt eller indirekt kan komma varvsindustrin till godo. Genomförandet av det s. k. Lindholmenprojektet kan vara ett led i denna strävan.

6. Ett industripolitiskt program utarbetas, vari varvsindustrins behov av alternativ produktion – det allmänna behovet av förädlingsindustrier – samt varvsregionernas behov av sysselsättningstillskott sammankopplas.

7. De arbetande skall ha ett avgörande inflytande över den nya statliga varvsindustrins planering och styrning. I alla styrande organ skall de anställdas valda representanter ha majoritet.

Utskottet yrkar avslag på detta sjupektsprogram. På någon punkt bemödar sig utskottet att vaska fram ett argument, men mestadels finner inte utskottet anledning att vidta den ena eller andra åtgärden. Utskottet säger inte varför det inte finner anledning. Det finns t. ex. "inte anledning att aktualisera en sådan nationalisering" av varvsindustrin som vi begär i våra motioner, säger utskottet. Varför finns det inte det? Staten har nu under årtionden sökt hitta än den ena än den andra provisoriska "lösningen" på varvskrisen för att värna de redargrupperns intressen som varit eller är varvsägare. Successivt har det statliga engagemanget måst ökas. Detta har inte skett som en medveten politik för att få ett samlat grepp på varvsindustrins problem. Hela tiden har det handlat om åtgärder som tvingats fram. Staten skall ta riskerna för att redarna skall hållas skadeslösa.

Också i det senaste regeringsförslaget handlar det om att miljardbelopp satsas av staten för att avskedandena och krympningen av de statliga varven skall gå så smidigt som möjligt. Och dessa varv har staten tagit över just för att storförfinansen inte skall behöva ta det moraliska och politiska ansvaret för massavskedanden. Däremot avhänder sig staten de möjligheter till ett ordentligt samlat grepp på varvsindustrin som ett förstatligande av storvarven och en varvspolitik enligt det sjupektsprogram som vi har föreslagit i vår motion nr 1636 utgör.

Jag är inte så där överdrivet förvånad över att utskottet i flesta fall begränsar sig till det föga upplysande argumentet "finner inte anledning". Det beror på att man vill dölja sina egentliga argument. Dessa är att föra en varvspolitik som står så litet som möjligt i strid med kapitalismens principer – de principer som förorsakat varvskrisen – och att varvsägarna/redarna skall skyddas ekonomiskt, politiskt och moraliskt. Staten påtager sig uppgiften att skrota de varv kapitalägarna misskött. Då minskar man kapitalets förluster, och dessutom bidrar man till att miss-tänkliggöra andra ägandeformer än de privatkapitalistiska. De som får sitta emellen för denna den kapitalistiska perspektivlöshetens och aningslöshetens politik är de anställda – det är arbetarna och tjänstemännen vid varven. Alternativet till denna politik, som ju på ett likartat sätt bedrevs också av den förra regeringen, är det sjupektsprogram som vi kommunister föreslagit i vår motion.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till motionerna 1636 och 533.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 53 behandlar en av regeringens stora propositioner, som rör varvskrisen.

Herr Johansson i Ljungby har föredragit en ingående varvspolitisk historik. Det gör att vi övriga kanske inte behöver gå in så mycket på tillbakablickar.

Här är det fråga om en stor ekonomisk transaktion: dels en omstrukturering av varvsnäringen, dels bildande av en statlig varvskoncern, dels

statliga åtaganden när det gäller fartygsbeställningar. Med omstruktureringen följer en mängd ekonomiska transaktioner som jag inte i detalj skall beröra här.

Om jag inte missminner mig anförde herr Palme under gårdagens ekonomiska debatt att socialdemokraterna i stort sett anslöt sig till den föreliggande paketuppgörelsen angående varven.

En analysgrupp tillsattes i slutet av 1976 av regeringen för att utreda varvskrisen och problemen i det sammanhanget. Förslaget innebär i stort sett en neddragning av den samlade varvskapaciteten, ett stöd till fartygsbeställare med 30 % i avskrivningslån och bildandet av en statlig varvskoncern, som jag nyss nämnde.

Vad som har uppmärksamrats särskilt är avskrivningslånen. De skall tillämpas med en återvinningsrätt på fem år. På den punkten har utskottet ändrat något, som herr Johansson i Ljungby nyss nämnde.

De reservationer som föreligger i fråga om det här stora paketet gäller kanske mer frågor i periferin – någon annan bedömning av reservationerna kan man väl inte göra i förhållande till den avsevärda transaktionen. Jag skall här beröra reservationerna i den ordning de återfinns i utskotts-
betänkandet.

I reservationen 1 yrkar man på en nedsättning av anslaget till avskrivningslån till fartygsbeställare med 100 000 kr. Räknar man ut storleken på det blir det ungefär 7,5 %. Det motsvarar knappt ett års ränta och kan inte vara av någon avgörande betydelse.

Förslaget motiveras med att man vill frigöra pengarna för andra ändamål i det här sammanhanget, således en transferering inom paketet. Hur stora dessa beställningar kan komma att bli är naturligtvis svårt att bedöma, och utskottet anser att man skall godta regeringens förslag på den här punkten

I detta sammanhang kan det vara lämpligt att beröra just återvinningsrätten, som enligt propositionen skall få utnyttjas inom fem år. Där har utskottets ledamöter enats om att ge regeringen i uppdrag att från fall till fall kunna utöka denna återvinningsrätt över fem år om det skulle visa sig att fartygen genom inflation och annat stigit i pris.

Utskottet säger på s. 9 i betänkandet: "Utvecklingen beträffande försäljningspriser och frakter kan bli sådan att den mot slutet av femårsperioden pekar på starkt stigande eller tvärtom starkt sjunkande återvinningsvärde. I ett sådant läge kan det vara av intresse för såväl staten som beställaren att följa utvecklingen under ytterligare någon tid."

I reservationen 2 vill man öka anslaget till moderbolaget med destination till alternativ verksamhet och föreslår en ökning av medelstillskottet till moderbolaget med 65 milj. kr. Det är riktigt att analysgruppen föreslagit betydligt mer än vad departementschefen gjort i propositionen. Men även här är det väl så att ingen riktigt vet hur mycket som kommer att erfordras på längre sikt. När vi vet att regeringen fick överta en kassakista som inte var så välfylld, kanske vi i år skall nöja oss med 435 miljoner på denna punkt.

Att den statliga varvskoncernen tar upp andra aktiviteter än byggande av fartyg råder det inga delade meningar om i de olika grupperna i utskottet, utan vi ansluter oss till principen att det kan vara skäligt. Utskottsmajoriteten anser dock att anslagsberäkningen är tillräcklig.

När det gäller reservationen 3 vill man höja anslaget till skeppsteknisk forskning genom STU utöver tidigare angivna medel med 11 milj. kr. Vi kan säga att frågan gäller att man till varvsnäringens avveckling vill driva varvsnäringens utveckling, om vi skall vara vitsiga, som man ju är i Göteborg. Yrkandet i reservationen går ut på ett allmänt uttalande till regeringen. Det bör observeras att skeppsteknisk forskning för åren 1977-1978 tilldelas 75 milj. kr. Även på den här punkten understryker utskottet betydelsen av stöd för denna forskning, men utskottet tillstyrker propositionens förslag.

I reservationen 4 fullföljer socialdemokraterna partimotionen 1634, som går ut på att man räknar med att en del fartyg i det statliga varvsbolagets ägo kommer att bli upplagda och att man då skulle kunna låta dessa gå i statlig fraktfart. Man begär en utredning om detta. Utskottet har sagt att en sjöfartspolitisk utredning pågår, och det kan vara lämpligt att avvakta vad den kommer fram till innan man företar sig någonting annat.

Herr Johansson i Ljungby sade att han var förvånad över att utskottet inte ville utreda saken och att vi hade funnit en räddningsplanka i hänvisningen till en sittande utredning. Det är vanligt i riksdagsarbetet att om det på något område sitter en utredning, så hänvisar man till att man inte vill fatta beslut innan utredningen är klar.

Jag skulle vilja ta upp något av vad herr Hallgren sade om att man kunde bedriva fraktfart på öststaterna och på det sättet hålla rederinärningen uppe. Om jag inte är fel underrättad ligger öststaternas bemanningskostnader långt under de svenska. I Östersjön är man därför rädd att utvecklingen skall gå den andra vägen - att man blir utslagen av öststaterna på grund av att de kör med mycket lägre bemanningskostnader än den svenska rederinärningen är tvungen att ha. Det är nog i praktiken ett relativt svagt argument.

När det gäller Lindholmenprojektet har analysgruppen tagit upp ett förslag att man skulle omvandla det gamla fina Lindholmens varv till en samordnad verksamhet med yrkesskola, forskning och tillverkning. Man har nämnt att man skulle kunna satsa ett belopp på 50 milj. kr. för detta. I propositionen anges att det är ett nytänkande och att man måste pröva en sådan utväg mycket noga. Fyra motioner har stött analysgruppens förslag och de har väckts av centern, socialdemokraterna och moderaterna. Utskottsmajoriteten har ingenting emot tanken på att fullfölja projektet.

När det gäller underleverantörerna vill jag säga att utskottet haft hearings, som det heter, med dem. Det är ganska stora svårigheter som en minskning av produktionen drar med sig även för underleverantörerna. Vid en krympning av varvsindustrin kommer underleverantörerna i kläm

– det förstår man. De har, som anges i utskottsbetänkandet, under 1975 levererat för 3,1 miljarder kronor till varven.

Underleverantörerna betyder att de köper svenskt stål för sin tillverkning. Utskottet har på s. 19 i betänkandet uttalat: "Utskottet räknar med att varven i fortsättningen söker att i så stor utsträckning som möjligt placera sina order inom landet.

Vad utskottet anfört rörande varvens underleverantörer bör ges regeringen till känna som riksdagens mening."

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara två saker i all korthet.

Jag förmodar att det var en felsägning av herr Börjesson i Glömminge när han sade att vi ville pruta 100 000 kr. Vi ville pruta 100 miljoner – det är litet skillnad. Men jag förstod av de procenttal herr Börjesson angav att han avsåg det beloppet.

Då det gäller fraktfart i statlig regi har vi alltså förordat en utredning som skall se över hur den förvaltande uppgiften går till inom de två rederier inom Götaverken som staten nu tar över och om den är ändamålsenlig. Jag tror att det är mycket viktigt, herr industriminister, att både regering och riksdag vet vad det är som här försiggår.

Om nu riksdagen inte vill godta vårt förslag, rekommenderar jag industriministern att via antingen den tidigare analysgruppen eller den nya koncernledningen göra en utredning om dessa problem, för att vi skall bli helt på det klara med hur de båtar kommer att användas som staten nu eventuellt får tillbaka därför att betalningen uteblir eller som kommer att byggas för lager. Det är för att få klarhet i detta som vi förordat att riksdagen skall skriva till regeringen och begära en utredning. Men den kan göras enklare än genom en offentlig utredning. Jag upprepar att den skulle kunna göras inom den nya koncernledningen efter en påstötning från regeringen, närmast industridepartementet.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr Börjesson i Glömminge missuppfattade vad jag sade i mitt anförande om den andra punkten i vårt sju-punktsprogram. Jag relaterade den och sade att handelspolitiska kontakter måste tas med de länder exempelvis inom det socialistiska blocket men också i tredje världen, som har underskott av eget tonnage, för att vi skall få beställningar på fartyg. Det har ju inte med besättningskostnader och liknande att göra. Den frågan kommer väl snarare att diskuteras under nästa punkt på föredragningslistan. Jag vet inte vad herr Börjesson menade med sin invändning till mig.

Vi anser det vara riktigt och vettigt att söka handelspolitiska kontakter med de länder som har underskott på fartyg och som måste chartra fartyg från andra nationer. Jag kan ge ett exempel. Rumänien kan bara till 18–20 % utföra sina frakter med eget tonnage. Där måste man bygga

ut varvsindustrin och bygga ikapp för att slippa chartra utländska fartyg, särskilt som man inte heller får den typ av fartyg man önskar.

Det är bara ett exempel på vad vi menar. Där kunde den svenska varvsnäringen ha gått in och fått beställningar. Då kanske man hade åtminstone lindrat den kris vi har i dag. Men det fordras naturligtvis en specialinriktning på de typer av fartyg som beställarna efterfrågar – fruktartyg. o. d.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! När nu den tidigare industriministern så här familjärt vänder sig till den nuvarande, så finns det ingen anledning för mig att göra någon kommentar. Vi kommer säkerligen att få ett svar av statsrådet när det blir hans tur att tala.

Jag skulle väl inte tro att varven har någonting emot att göra affärer med öststaterna. Men i fråga om sjöfarten i Östersjön är det, som jag sade förut, oerhört svårt att konkurrera därför att kostnaderna är så olika.

Herr JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Hallgren om den inskription, som påstås ha förekommit på en del milstolpar fordomsdags: "Vad göras skall är allaredan gjort. I herredagsmän, reser icke så fort!"

Kontakter i syfte att intressera t. ex. Rumänien för att beställa fartyg vid de svenska varven har ägt rum sedan flera år. Vi hade bl. a. överläggningar med den rumänska regeringen härom för ett par år sedan. Men det är två parter som förhandlar, och de måste bli överens. Jag skulle tro att den nuvarande regeringen inte har något intresse av att avveckla den delen av den tidigare regeringens verksamhet.

Jag kan tillägga att vi hade kontakter på departementsplanet inte bara med Rumänien utan med en rad öststater och dessutom Cuba, Venezuela och andra, som också omfattade diskussioner om fartygsbeställningar.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Varvsindustrin i världen kännetecknas i dag och sedan några år tillbaka av en betydande överkapacitet. De internationella överläggningar som förevarit mellan varvsnationerna för att om möjligt råda bot på problemet har ännu inte givit något påtagbart resultat. Vårt land har försökt ge sitt bidrag till en mera balanserad internationell utveckling på området genom det beslut vi fattade för nu ganska exakt ett år sedan. För att anpassa vår varvsindustri till rådande marknadsförhållanden beslöt vi som bekant då om en avsevärd nedskärning.

En stor sysselsättningsminskning blev resultatet av fjolårets beslut. Hade andra varvsnationer fattat motsvarande beslut, skulle situationen framöver tett sig betydligt gynnsammare. Nu måste vi ta ett andra steg genom de förslag som presenteras i proposition 139 om ytterligare nedskärning. Men propositionen tar också delvis nya grepp för att svensk varvsnäring skall ges möjligheter att överleva och anpassa sin produktion

till rådande läge. Varven ges genom de beslut vi nu står i begrepp att fatta möjligheter att klara en besvärlig period och sedan komma tillbaka när konjunkturen vänder.

När överkapaciteten på varvsområdet är övervunnen är i icke obetydlig utsträckning också beroende av när den internationella lågkonjunkturen är övervunnen. Ingen kan i dag ange den exakta tidpunkten, men våra bedömningar bör inte vara alltför pessimistiska. Redan om något år bör varvskonjunkturen ha vänt. De förslag som ryms i propositionen för att klara de nu aktuella sysselsättningsproblemen sträcker sig som bekant inte heller längre än till utgången av 1979.

Förslagen är på flera punkter enligt vårt bedömande ganska väl avvägda. Som framgår av de socialdemokratiska motioner som väckts i anslutning till propositionen önskar vi emellertid ändringar på vissa punkter i förhållande till propositionens förslag. Vi har också begärt klarare uttalanden på vissa områden, en begäran som delvis tillmötesgått av utskottet.

De frågor som kommenterats av min partikamrat Rune Johansson kommer jag inte att beröra. Jag kommer i stället att kommentera vissa andra saker som han inte berört.

Den organisation av den nya statliga varvsgruppen som föreslås i propositionen har utskottet i allt väsentligt anslutit sig till. Förslaget har som bekant föregåtts av utredningar där såväl varvskommittén som analysgruppen lämnat förslag. Syftet har hela tiden varit att genom en enhetlig organisation bilda grund för en effektiv framtida statlig varvsverksamhet. Industriministern säger i propositionen beträffande varvsgruppens organisation att de enskilda varvsföretagen bör erhålla den rörelsefrihet som koncernledningen bedömer ekonomisk och rationell och att koncernledningen härvid bör överväga lämpligheten av att låta de olika varvsenheterna var för sig utgöra dotterbolag.

Organisationsfrågan har, som framgår av betänkandet, tagits upp i två socialdemokratiska motioner. Grundtanken bakom yrkandena är att samtliga varvsenheter som skall ingå i den nya koncernen skall erhålla samma status och utgöra likaberättigade dotterbolag i den nya enheten.

När det gäller tillskapandet av den nya koncernen råder också fullständig enighet. Som framgår av utskottsbetänkandet måste koncernledningen ges ett stort mått av handlingsfrihet för att effektivt kunna styra och samordna rörelsen i dess helhet med sikte på ett så gynnsamt resultat som möjligt. Däremot är det väsentligt att inte de enskilda varvsföretagens initiativförmåga berövas dem genom alltför långtgående central styrning. Det framgår också av utskottets skrivning på den här punkten att utskottet ansluter sig till vad som på denna punkt framförts i motionerna. Detta får ses mot bakgrund av att de olika varvsenheter som skall ingå i den nya koncernen kommer från olika typer av organisation. Uddevallavarvet och Karlskronavarvet kommer som självständiga företag från Statsföretagskoncernen, medan Öresundsvarvet, Sölvesborgs varv och Finnboda varv kommer som dotterbolag från Göta-

verkskoncernen där Göteborgsvarven bildar moderbolag.

Jag tycker det är bra att det så klart sägs ut i utskottsskrivningen att samtliga enheter inordnas direkt under det nya moderbolaget i den nya koncernen och att de skall ha egna kvalificerade ledarfunktioner och äga ett stort mått av självständighet. Det är bra att varje företag får de chefspersoner som är nödvändiga för företagets skötsel och en egen kvalificerad styrelse med fullt ansvar för företaget. På så sätt skapas, som det framhålls i utskottsbetänkandet, förutsättningar för beslutsfattande i former som kan skapa engagemang och tillfredsställelse också hos de anställda. Det sistnämnda är ytterligt betydelsefullt för framgång hos de olika enheterna. Det är också betydelsefullt att de olika företagen i varvsgruppen kan bevara den speciella profil som de har skaffat sig och som kan vara avgörande för deras marknadsposition.

Hur de nya dotterbolagens styrelser liksom koncernstyrelsen skall sammansättas är naturligtvis också det en betydelsefull fråga. Utskottet framhåller mot bakgrund av att frågan tas upp i en motion att man fäster den allra största vikt vid att de anställda får långtgående medinflytande. Man säger också i utskottsbetänkandet att statsmakterna givetvis, mot bakgrund av hela varvsindustrins läge, läge skall fästa särskilt avseende vid att de anställdas synpunkter och erfarenheter tas till vara. Detta är en uppfattning som jag helt delar och vill understryka.

Det har också kommit till min kännedom att de direktberörda fackliga huvudorganisationerna i skrivelse till industriministern begärt att få framföra sina synpunkter på organisation och personbesättningar innan beslut i dessa frågor slutgiltigt fattas. Jag förstår deras intresse för dessa frågor och skulle vara tacksam om industriministern här i dag ville bekräfta att de begärda överläggningarna snarast kommer till stånd.

Utskottet gör inget särskilt uttalande om vilken ställning de icke varvsdrivande delarna av nuvarande AB Götaverken skall ha i den nya koncernen. För min del menar jag att detta får bli en fråga för den nya koncernledningen.

I anslutning till frågan om den statliga varvsgruppens ställning har i vår partimotion 1634 frågan om varvsrådets framtida verksamhet aktualiserats. Varvsrådet har ju tidigare spelat en icke obetydlig roll som samarbets- och samrådsorgan mellan de olika varven, och den till rådet knutna referensgruppen har också kommit att fullgöra en betydelsefull roll. Utskottet har förutsatt att varvsrådet kommer att rekonstrueras efter bildandet av den nya statliga varvsgruppens tillkomst och bilda en betydelsefull länk för samråd och samarbete mellan de statliga varven, Kockums varv och de mindre varven i privat ägo. Denna rekonstruktion av varvsrådet bör göras så snart som möjligt efter nykonstruktionen av den statliga enheten.

För att varven skulle kunna behålla så många som möjligt av sina nuvarande anställda rekommenderade analysgruppen i sin rapport att varven skulle försöka komplettera sin nybyggnadsverksamhet med annan tillverkning. Enligt dess förslag skulle 100 milj. kr. avsättas till en separat

fond för projektering av alternativ verksamhet. Industriministern föreslår emellertid endast ett belopp av 35 milj. kr. i ett första steg. Han utesluter emellertid inte att ytterligare medel för ändamålet kan komma att behövas i ett andra steg men anser att de närmaste årens verksamhet dessförinnan bör utvärderas. I vår partimotion 1634 har vi tagit upp frågan. Vi framhåller där nödvändigheten av att uppnå snara sysselsättningsmässiga effekter och accepterad lönsamhet i den alternativa verksamheten. För att uppnå detta är det av vikt att dra fördel av befintligt kunnande i varvsorganisationerna och av existerande produktionsanläggningar för den verksamhet som kompletterar fartygsbyggnationen. Vi tillmäter alltså utvecklandet av alternativa verksamheter vid varven mycket stor betydelse. Enligt vår uppfattning bör därför i enlighet med analysgruppens förslag 100 milj. kr. tillföras företaget för utvecklande av alternativa verksamheter. Regeringens och utskottsmajoritetens förslag förefaller oss halvhjärtat. I reservationen 2 föreslår vi en satsning av 100 milj. kr. för tillskapande av alternativa sysselsättningar vid varven, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

En annan fråga av största betydelse för svensk varvsnäring är den skeppstekniska forskningen och utvecklingsverksamheten på området. För att förbättra och bevara de svenska varvens konkurrenskraft är det nödvändigt att förstärka de tekniska utvecklingsinsatserna. Skall de svenska varven kunna konkurrera på världsmarknaden är en högt utvecklad produktionsteknik och tekniskt avancerade produkter ett villkor.

Analysgruppen har i sin rapport tagit upp också denna fråga och framhållit dessa synpunkter. Man har föreslagit en utökning till 25 milj. kr. per år för detta ändamål fr. o. m. budgetåret 1977/78.

Industriministern har dock inte velat tillmötesgå detta förslag utan hävdar, att det statliga stödet på detta område bör ses i relation till de totala statliga insatserna till stöd för näringslivets forsknings- och utvecklingsverksamhet och att prioriteringar får göras inom tillgängliga ramar. Utskottsmajoriteten har kommit fram till samma slutsats.

Från socialdemokratiskt håll har vi motionerat om att det statliga stöd som lämnas till skeppsteknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet fr. o. m. budgetåret 1977/78 skall utgå med 25 milj. kr. per år. På detta sätt kan vi medverka till att stärka de svenska varvens konkurrenskraft. Vi har nu ett modernt laboratorium som aktivt kan medverka på området, och det bör här kunna göra en betydelsefull insats.

Vi har följt upp detta resonemang i vår reservation nr 3, som jag ber att få yrka bifall till.

Låt mig, herr talman, slutligen säga några ord med anledning av vad som anförts i propositionen i anslutning till den där föreslagna nedskärningen av antalet sysselsättningstillfällen.

Analysgruppen föreslog som bekant att antalet anställda vid Öresundsvarvet fram t. o. m. 1979 skulle reduceras med 700 personer. Industriministern har emellertid i propositionen föreslagit att neddragningen skulle stanna vid 500 personer. Industriministern framhåller att det främst

är arbetsmarknadsmässiga skäl som fått honom att begränsa neddragningen till 500 personer.

Jag måste framhålla, liksom vi gjort i vår motion 1624, att om statsrådet helt dragit ut konsekvenserna av detta sitt resonemang, borde inte ett enda arbetstillfälle ha tagits bort vid Öresundsvarvet. Sysselsättnings-situationen i Landskrona och i Landskronaregionen, liksom f. ö. i hela Malmöhus län, är ytterligt bekymmersam. För dem som än i dag föreställer sig att Malmöhus län är en överhettad region beträffande sysselsättningen måste jag framhålla, att detta är ett för länge sedan passerat stadium. Statsrådet är också medveten om detta och säger, att minskningen av antalet sysselsättningstillfällen i Landskronaregionen kommer att ställa stora krav på aktiva insatser från samhället. Det framhålls, vilket jag vill understryka, att statsrådet överväger en förstärkning av arbetsförmedlingens resurser liksom en strävan att till regionen lokalisera annan verksamhet för att förhindra en utflyttning.

Vi har i motionen föreslagit att antalet sysselsatta vid Öresundsvarvet skulle reduceras med högst 350 och att denna minskning skulle ske genom s. k. naturlig avgång. Förslaget får ses mot det mycket bekymmersamma sysselsättningsläget i regionen. Ett ungefärligen motsvarade yrkande finns i två andra motioner. Det är för mig angeläget att understryka utskottets uttalande och att instämma i vad statsrådet här framhållit. Utskottet tillägger dessutom att sysselsättningsproblemen i Landskrona inte kommer att kunna lösas enbart på lokalnivå. Därför är det enligt utskottets mening inom den närmaste tiden nödvändigt med aktiva omfattande insatser från samhällets sida. Detta noterar vi med tacksamhet.

Utskottet har inte velat ange den något lägre siffra med vilken antalet anställda skulle reduceras vid Öresundsvarvet och framhåller att denna fråga bl. a. får bedömmas utifrån möjligheterna till ny sysselsättning inom kommunen och regionen. Vi motionärer får förlita oss på dessa uttalanden, som jag bedömer såsom positiva.

I vår motion nr 1624 har vi också pekat på de problem på arbetsmarknaden som en eventuell nedläggning av varvens industriskolor skulle komma att innebära. Dessa skolor har som utskottet framhåller stor betydelse för främst de ungdomar som efter genomgången grundskola önskar skaffa sig en yrkesinriktad utbildning. För Landskronaregionen, som jag känner väl till, skulle sysselsättningsproblemen komma att ytterligare förvärras, främst för ungdomen givetvis, om skolan kom att läggas ned, och jag vet att förhållandet skulle bli likartat i Göteborg. Utskottet framhåller att man räknar med att denna fråga noga kommer att följas av berörda myndigheter och den nya koncernens ledning. Jag vill dessutom rikta en vädjan till industriministern att inte vara restriktiv då det gäller att hålla i gång dessa skolor. Ge dem de anslag från statsmakterna som kan behövas för att hålla dem i gång! Samhället kommer alltid att ha behov av yrkesutbildad arbetskraft – arbetskraft som kan göra en insats litet varstans i arbetslivet och alltså inte endast på varven,

där den utbildas. Arbetslöshet i unga år är någonting av det värsta som kan drabba en människa, och sådan bör med alla till buds stående medel förhindras. Det hoppas jag att vi kan vara överens om.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer som är fogade till detta näringsutskottets betänkande.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag måste väl som alla föregående talare inleda mitt anförande med att understryka att den kris som f. n. råder både inom den svenska varvsindustrin och sjöfartsnäringen knappast är någonting specifikt för Sverige, utan en del av en världskris. Krisen har självfallet flera orsaker. De viktigaste, både psykologiskt och reellt, är 1973/74 års oljekris och dess följdverkningar, inte minst i planeringen för framtiden. En annan faktor är den delvis ogrundade optimism som tidigare rådde i världen och som föranledde en överproduktion av tonnage och uppbyggnad av varv i länder som tidigare inte haft fartygsproduktion i större skala. En faktor som har komplicerat en normal anpassning till verkligheten är de förtäckta stöd och subventioner som på olika håll lämnas. Ingångna överenskommelser, bl. a. genom OECD, på detta område har heller inte alltid respekterats.

Det är uppenbart att en nedtrappning av byggnadskapaciteten måste äga rum, och det är också naturligt att den drabbar ett land som Sverige särskilt hårt med hänsyn till den förhållandevis stora fartygsproduktion svensk industri under gångna år lyckats skapa. Man kan också konstatera att den hårdast träffat Göteborg. Detta har flera orsaker. En av dem är den inriktning som Göteborgsvarvens produktion och ekonomi haft. En annan är den otillfredsställande arbetskraftssituation som under åtskilliga år rått.

Vi får dock hoppas och utgå ifrån att det i framtiden kommer att finnas utrymme för fortsatt svensk fartygsproduktion och svensk rederiäring. Vad den sistnämnda beträffar är det nog nödvändigt att ett visst omtänkande på alla håll äger rum om formerna för dess bedrivande, och ett sådant synes också under den senaste tiden ha påbörjats. Samma sak gäller varvsnäringen, i all synnerhet för Göteborgs del. Men det kommer att kräva en omfattande teknisk forskning och en anpassning av produktionen till de fartygstyper för vilka Sverige har speciella förutsättningar, dvs. hög teknik och skicklig arbetskraft utgör speciellt viktiga faktorer. Jag vill på den punkten alltså helt instämma i vad herr Bengtsson i Landskröna nyss sagt om betydelsen av fortsatt teknisk forskning för att möjliggöra framtagandet av sådana fartygstyper.

Vad propositionen beträffar kan man konstatera att regeringen begär anslag dels för att skapa ett stort statligt varvsföretag, där flertalet av landets varv ingår, dels för att helt överta äganderätten till Götaverken. Vad Götaverken beträffar skulle jag här vilja göra en radanmärkning. Det är anmärkningsvärt hur olika den socialdemokratiska regeringen handlat när det gällt förhandlingarna om övertagande av Götaverken

för något år sedan resp. Eriksbergsvarvet. Inom båda företagen har gjorts stora insatser för att bygga upp svensk varvsindustri även utanför den egna regionen. De svårigheter som drabbat dessa varv har varit av likartat slag, men trots detta har den finansiella uppgörelsen som socialdemokraterna gjort och som nu bara fullföljts av regeringen kännetecknats av en mannamån som kan omräknas i hundratals miljoner kronor. Möjligen kan detta delvis förklaras av att Eriksbergsvarvskrisen först aktualiserades, men det är heller inte uteslutet att någon del av förklaringen är hur förstående olika näringsrepresentanter ställt sig till socialdemokratiska strävanden. Här ligger en av de stora farorna för s. k. mygel och liknande ting vid alltför omfattande statligt engagemang i näringslivet.

För moderata samlingspartiet – jag utgår från att detsamma gäller de övriga regeringspartierna – är förstatligandet av enskilda företag och än mer av en hel eller en del av en företagsbransch åtgärder som vi principiellt och ideologiskt betraktar med utomordentlig skepsis. Jag kan sålunda på denna punkt helt instämma i och bekräfta den förmodan av denna art som herr Rune Johansson nyss uttryckte. Vi anser inte att staten är bättre skickad än det enskilda näringslivet att driva företag, och vi tar bestämt avstånd från önskemål av kommunister och vissa socialdemokrater på vänsterkanten att utnyttja den här situationen och liknande situationer inom andra branscher till att genomföra eller försöka genomföra fullständiga socialiseringsaktioner.

Varvsindustrin utgör emellertid ett specialfall. Den är utomordentligt kapitalkrävande och varje enhet är utomordentligt dyrbar. Sverige är säkerligen ett för litet land för att kunna finansiera en varvsindustri av den storlek som vi hittills har haft. Dessutom är varven i eminent grad – som det också har framhållits här – beroende av utländska konjunkturer och beställningar, och detta på ett område där konjunkturerna svänger speciellt mycket. Vårt godkännande av statligt samgående mellan vissa varv får sålunda inte betraktas som något principmedgivande utan som en nödvändig lösning av ett speciellt problem.

Det är därför naturligt att utskottsmajoriteten tar avstånd från kravet i den socialdemokratiska motionen 1634 och reservationen 4 till utskottets betänkande om att man skall begära en utredning av statlig fraktfart. Motionen är endast till formen en försiktig upprepning av tidigare motioner från socialdemokratiskt håll om att skapa ett stort statligt rederi. Det får ankomma på den aviserade sjöfartspolitiska utredningen att i ett större sammanhang granska frågor av hithörande art.

Nu antydde någon av de föregående talarna att detta var ett skenargument som man ställde sig bakom, men herr Rune Johansson sade nyss i sitt anförande att det ändå var naturligt att man undersökte hur man skulle kunna driva den sjöfart som ändå måste förekomma genom den nya ägarstrukturen. Han erkände att en sådan utredning kunde ske inom regeringen eller kanske allra helst genom den nya statliga varvs-koncernen, och det är precis vad jag tycker är riktigt och naturligt. Då

får frågan sina rätta proportioner. Det är självklart att en koncern som får medel utan egen önskan till vissa fartyg som man måste driva får göra den undersökning som det praktiska problemet innebär.

De tre övriga reservationer som fogats till näringsutskottets betänkande nr 53 är av förhållandevis mindre vikt och förefaller mera falla inom den nu gängse socialdemokratiska politiken att på alla punkter söka misstänkliggöra regeringens förslag och ge sken av att man vill ha en annan uppläggning av frågorna. Den analysgrupp, vars arbete legat till grund för propositionen, har exempelvis föreslagit – som nyss här har nämnts – att 100 milj. kr. skulle anvisas till den nya varvskoncernen för att undersöka möjligheterna att ta upp annan verksamhet. I propositionen föreslås nu att t. v. 35 miljoner anslås för denna verksamhet men att man noga skall följa utvecklingen för att se i vilken utsträckning ytterligare pengar bör anslås. En sådan medelsanvisning i etapper förefaller mig vara ett rimligt uttryck för önskan att kontrollera utvecklingen. Socialdemokraterna har av någon anledning ansett denna inställning "förefalla halvhjärtad" och vill omedelbart ösa ut 100 milj. kr. Utskottet har anslutit sig till propositionens försiktigare bedömning av hur man skall handlägga frågan.

Vidare önskar man höja anslaget till Styrelsen för teknisk utveckling med 11 milj. kr. utöver propositionens förslag att användas till skeppsteknisk forskning. Synpunkterna i motionen sammanfaller i väsentliga drag med vad som sägs i propositionen, och redan tidigare har en ökning för skeppsteknisk forskning beslutats. Utskottsmajoriteten anser emellertid att det är principiellt olämpligt att anslaget till STU i ökad omfattning öronmärkes och förutbestäms för vissa användningar. Det bör i år ankomma på STU att handha prioriteringen av anslagen inom sitt område. Principiellt vill jag helt hålla med herr Bengtsson i Landskrona, som underströk vikten av att vi forskar vidare och i stegrad takt när det gäller fartygskonstruktioner. Vår eventuella framtid inom varvsindustrin måste, som jag nyss sade, ligga i att vi genom vår höga tekniska standard kan åstadkomma nya lösningar på fartygens transportproblem. Det är nödvändigt för att kunna upprätthålla vår konkurrensförmåga.

Bland de åtgärder som propositionen föreslagit för att underlätta beställningar vid svenska varv ingår ett belopp på 1 300 milj. kr. för avskrivningslån till svenska fartygsbeställare. Detta belopp har man från socialdemokratisk sida velat skära ned med 100 milj. kr. för att i stället användas i enlighet med det förslag som jag här tidigare berört. Det måste dock vara en viss skillnad mellan pengar som anslås som ram för en verksamhet, vilken ram sålunda eventuellt kan underskridas med större eller mindre belopp, och anslag som med säkerhet kommer att utnyttjas. Utskottsmajoriteten har inte ansett den föreslagna nedskärningen och överföringen av pengar till ett annat område lämplig.

Jag konstaterar vidare socialdemokraten herr Bengtssons i Landskrona ivriga förespråkande för decentralisering av verksamheten inom varvsindustrin. Man är mer van vid att från socialdemokratiskt håll höra talas

om betydelsen av centralisering, planhushållning och liknande. Men på den här punkten kan jag och utskottets övriga borgerliga ledamöter helt instämma. Det är självklart att man skall ta till vara de affärskontakter och det speciella kunnande som finns i de olika varven, vilka nu har slagits samman i en koncern. Det vore en dålig koncernledning om den inte gjorde det. Därför tror jag man kan överlämna till den nya koncernledningen och den nya företagsledningarna vid de gamla varven att lösa det problemet på ett vettigt sätt och endast medsända riksdagens välsignelse i den verksamheten.

Herr Börjesson i Glömminge tog upp frågan om sjöfarten på Östeuropa, men jag vill något nyansera hans uttalande. Det är väl inte bara så att bemanningskostnaderna är lägre i t. ex. Sovjetunionen, det land det framför allt gäller. Det kan man alltid klara med olika medel om man vill erbjuda billigare frakter. Det allvarliga är en avsiktlig politik från Sovjetunionen att till varje pris underskrida svenska och andra europeiska sjöfartskostnader. Det är så mycket märkligare som man kan konstatera att Sovjetunionen under de senaste 50 åren inte använt några metoder för att försöka dumpa priset på varor eller tjänster i sina kontakter med Västeuropa. Här finner vi ett ganska allvarligt exempel på motsatsen. Det är inte underligt att det har skapats en stark oro inom svensk och andra europeiska staters sjöfartsnäring. Det är alltså inte kostnaderna i och för sig som jag tror har varit avgörande i det här sammanhanget.

Jag vill emellertid också omnämna två kompletteringar som utskottet under behandlingen av propositionen föreslagit och beträffande vilka vi med glädje kan konstatera att enighet uppnåtts i utskottet. Båda gäller ett vidgat bemyndigande för regeringen att i speciella fall träffa överenskommelse vid annan tidpunkt än efter de i propositionen föreslagna fem åren om hur man skall förfara med de av staten lämnade avskrivningslånen. Utskottet anser att ett sådant bemyndigande i vissa situationer kan resultera i fartygsbeställningar som under andra förhållanden inte kommer till stånd och att detta sålunda ligger helt i linje med propositionens syfte.

Med anledning av att både herr Börjesson i Glömminge och herr Johansson i Ljungby endast nämnde möjligheten till förlängning av tiden utöver fem år skulle jag vilja tillägga att det också finns en möjlighet till förkortning, som kan gå ända fram till det tillfälle då kontraktet underskrivs. Det tror jag är en ganska väsentlig komplettering av skildringen av utskottsbetänkandets innehåll.

Slutligen vill jag med några ord beröra den för Göteborg och hela Göteborgsregionen oerhört viktiga frågan om den framtida dispositionen av området vid Lindholmens varv. Såväl propositionen som motioner från socialdemokraterna och de tre regeringspartierna uttrycker önskemål om att föreslagen teknisk undervisning där snarast skall komma till stånd. Redan av propositionen framgår att denna fråga nu är föremål för snabbbehandling, och utskottet har utgått från att ett definitivt förslag om genomförande av Lindholmenprojektet kan föreläggas riksdagen redan

i början av nästa riksmöte i höst. Det är inte rimligt att man redan nu föregriper regeringens behandling av detta ärende. Detta utesluter dock inte att långtgående förberedelser för att genomföra ett sådant beslut dessförinnan kan vidtas och att verksamheten kan komma i gång på ett mycket tidigt stadium.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan och avslag på samtliga fyra till betänkandet fogade reservationer.

Herr JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande utredningsuppdraget har jag förut förklarat att det borde vara möjligt för närmast industriministern att uppdra åt den nya varvskoncernen att låta utreda eller granska denna fråga i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som vi har angivit i vår motion.

Till herr Siegbahn vill jag säga att han lät tungan slinta litet väl lätt. Jag har under åren uppmärksammat att det händer då och då. Att utkasta en beskyllning om mygel och mannamån i ett så här stort ärende är i högsta grad oförsiktigt.

Den överenskommelse som i dag presenteras av industriministern bygger självklart på de förhandlingar som genomfördes av dem som hade detta uppdrag. Det skedde naturligtvis en granskning av förlustriskerna för fartygsbyggandet som fanns i order och en värdering av de substanser som är användbara i den verksamhet som man skall fortsätta med i Göteborg. I näringsutskottet går vi inte i detalj in på frågan om årets avtal är sämre eller bättre än det som träffades i fjol. Vi noterar att det är en förhandlingsuppörelse som vi är beredda att godta och att man inte kunde komma längre.

Det var ju samma sak med den förhandlingsgrupp som arbetade med Eriksberg och Broströmkoncernen. Av Eriksbergssvarvets anläggning kunde vi emellertid inte förvänta oss att använda mer än en mycket liten del. Förlustriskerna där var utomordentligt stora. Därför var det nödvändigt att söka förhandla sig till ett så stort ekonomiskt bidrag som möjligt från Broströmkoncernen.

Detta är den faktiska bakgrunden. Att det skulle ha något samband med de kontakter vi hade med den ena eller andra parten är ju rent nonsens, herr Siegbahn. Jag skulle än en gång vilja varna för sådana påståenden. Det enda parti som på det sättet skulle kunna ha någon kontakt är ju moderaterna, som – om jag är riktigt undermåttad – i Göteborg har fått bidrag både från Broströmkoncernen och från Salénkoncernen. Vi har dock inte sagt att detta påverkar ert ställningstagande. I varje fall är vi tillräckligt försiktiga för att inte göra ett sådant uttalande.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Siegbahn sade att han finner det inte så litet förvånande att jag och andra socialdemokrater förordar en decentralisering

när det gäller organisationen. Jag ser emellertid rent praktiskt på denna fråga. Det gäller här att tillvarata allt det kunnande som finns i företagsledningarna i dag och hos de anställda vid företagen. Där ser jag alltså inte dogmatiskt på frågorna. Ett enhälligt utskott har ju också vidareutvecklat det resonemang som industriministern har tagit upp i propositionen. Vi är helt överens i utskottet på denna punkt.

Vad sedan forskningen angår vill jag också där säga några ord i anledning av herr Siegbahns kommentar. Herr Siegbahn sade att det är principiellt riktigt att forska, och om forskningen kan leda fram till att svensk varvs- och sjöfartsnäring får vissa fördelar, så har han ingenting emot det. Men, herr Siegbahn, för att det skall kunna leda någonstans är det ju nödvändigt att vi tillför det forskningscentrum vi har i Göteborg, alltså forskningslaboratoriet, ytterligare pengar. Det kan medverka till att svensk varvsnäring verkligen får den hjälp som den behöver i en besvärlig situation.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte säker på att jag uttryckte det så att det var förvånande att en socialdemokrat talade om decentralisering. Däremot kommer jag ihåg att jag framhöll hur glädjande det var att man nu kunde inse värdet av att i möjligaste mån decentralisera. Där är vi alltså överens, och det är inte mycket att diskutera om i fortsättningen.

Vi är också överens när det gäller forskningen. Vad jag sade var att det måste ankomma på STU att själv öronmärka, göra prioriteringen av medlen. Men naturligtvis kan man tänka sig att vid nästa års budgetbehandling ta större hänsyn till det mycket stora behov som finns av en fortsatt och fördjupad forskning på det skeppstekniska området.

Till herr Rune Johansson vill jag sedan säga att det kan hända att min tunga slinter då och då i olika sammanhang. Men vad jag sade i mitt förra inlägg var nog inte alldeles oöverlagt. Om man granskar de överenskommelser som träffats – och nu avser jag inte den nya regeringen utan den regering som satt fram till valet; det var ju då som principbesluten i båda fallen träffades – så finner man en oerhörd skillnad. I någon mån kan denna skillnad naturligtvis ha berott på en annan värdeuppskattning, men det kan också ha spelat in hur man ville utnyttja förhandlingsläget. Och skillnaden kan också ha berott på att Eriksberg råkade komma först med upptäckten av varvsnäringens problem. Det kan ha gjort att den överenskommelsen fick en alldeles speciell karaktär. Och min uppfattning är att det var en förhållandevis mycket oförmånlig uppgörelse som där träffades. Men om den saken kan man ha olika uppfattningar.

I det sammanhanget varnade jag också för den risk som finns vid stora förhandlingar, nämligen den att många industrimän är mycket rädda

för att ge uttryck åt för regeringen besvärande synpunkter, därför att det kan komma surt efter, t. ex. när det gäller att frigöra investeringsfonder. Det finns många bevis på sådana risker, men de hör inte till denna debatt. Och det var just sådana tendenser som jag ville peka på i mitt anförande nyss.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord till herr Siegbahn med anledning av frågan om de forskningspengar som vi diskuterar. Herr Siegbahn säger att han inte har någonting emot att forskningen får pengar, men han vill inte ha dem öronmärkta. Pengarna skall gå över STU. Men vi diskuterar ju här ett stort problemområde inom det svenska näringslivet, och skall svensk varvsnäring få de pengar som är ett villkor för att den snabbt skall kunna resa sig och stärka sin konkurrensställning på den internationella marknaden, då menar vi att det är nödvändigt att öronmärka en del av pengarna.

Vi vet att kampen inom STU när det gäller tillgängliga pengar för forskningsändamål är oerhört stor, och att som vi föreslår tillföra statens skeppsprovninganstalt ytterligare 11 miljoner tror jag därför innebär en riktig satsning.

Herr JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Siegbahn att den förklaring han nu avgav inte gör hans uttalande i det förra anförandet om mannamån bättre. Det hade varit bäst för honom själv om det aldrig hade blivit uttalat.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanrådets fortsättande kl. 19.30.

Herr HOLGER BERGQVIST i Göteborg (fp):

Herr talman! Det vore i och för sig lockande, men onödigt tidskrävande, att påminna om varvskrisens historia enligt riksdagsprotokollen – det har varit många turer under årens lopp – men jag skall avstå från det. Det är viktigare att lösa dagens problem och att försöka visa färdriktningen för framtiden.

Hur ser då de principiella utgångspunkterna ut för dagens problembeskrivning? Jag skulle vilja beskriva dem så här:

Vi har först att konstatera att världens totala varvsindustri kännetecknas av en avsevärd överkapacitet. För Sveriges del blir dock problemet särskilt bekymmersamt därför att varvsindustrin i vårt land utgör en väsentligt större del av näringslivet än den gör i övriga stora varvsländer. Till detta skall läggas den osäkerhet som råder om den framtida efterfrågan på varvsindustrins produkter.

Men vi skall också ha klart för oss att det finns vissa tecken som kan tyda på en förbättrad internationell marknadssituation. Om den pro-

Fredagen den
3 juni 1977

Vissa varvsfrågor

gnosen skulle slå in, är det för vår planberedskaps skull angeläget att framhålla den allmänt omvittnade uppfattningen att svensk varvsindustri har goda förutsättningar att hävda sig.

Inte ens en optimistisk marknadsprognos kan emellertid dölja det faktum att en viss kapacitetsminskning syntes oundviklig för svensk varvsindustri. Denna kapacitetsminskning måste dock ske med beaktande av den svenska varvsindustrins kvaliteter internationellt sett. Vi får inte raseras sådana högkvalitativa enheter i vår varvsindustri – ett bra exempel är Arendalsvarvet – som vi kan ha stor glädje av i en internationellt förbättrad marknadssituation.

Men, som sagt, även en optimistisk marknadsprognos tvingar oss till konstaterandet att en kapacitetsminskning är oundviklig. Det är mot den här blandade bakgrunden av förhoppningsfull varvskvalitet och bekymmersam varvskapacitet som vi i kortare och längre tidsperspektiv skall se föreliggande konkreta förslag och framtida viljeinriktning.

När det gäller de mera konkreta och konventionella stödformerna handlar det om att lindra smärtan av en akut åkomma. Därför är de i tiden avgränsade. På sikt måste de stödformerna göras överflödiga. Annars blir de något av Döbelns medicin. Därför måste den akuta smärtlindringen på ett kraftfullare sätt än tidigare kompletteras med mera friskvårdande åtgärder. En grundtanke i propositionen är därför att statsmakterna på olika sätt skall underlätta för den svenska varvsindustrin att anpassa sig till den ändrade marknadssituationen genom en neddragning av den samlade kapaciteten. Denna kapacitetsminskning måste göras på ett sådant sätt att en mjuk övergång kan ske till nya sysselsättnings- och produktionsförhållanden.

För att på sikt lösa varvsindustrins problem är det av en avgörande betydelse att all kraft sätts in på att finna alternativa verksamheter för varven. Det finns stora möjligheter att använda deras produktionsanläggningar och kunnande också i annan produktion än fartygsbyggande. Vid sidan av ett stort tekniskt kunnande för främst stålkonstruktioner har varven särskilt goda arbetsförutsättningar i vad avser att planera och samordna stora och komplexa tillverkningsprojekt. För detta finns en omfattande administrativ erfarenhet, som med fördel bör kunna tillvaratas för andra stora och komplexa tillverkningsprojekt än fartyg. Det kan röra sig om allt från broar till vindkraftverk.

Det krävs kraftfulla och okonventionella åtgärder för att påskynda tillkomsten av sådan kompletterande, alternativ verksamhet. Beloppsmässigt föreligger här i utskottet delade meningar. I sak torde vi dock stå på samma linje. Det avgörande är inte storleken på den första medeltilldelningen. Det avgörande är i stället hur arbetet organiseras och inriktas.

I det sammanhanget vill jag särskilt påminna om det färska beslutet om ett produktionsutvecklingscentrum i Göteborg. Detta utvecklingscentrum i nära samarbete med koncernledningen och den nytillsatta s. k. Göteborgsdelegationen borgar för uppmärksamhet och aktivitet när det

gäller att ställa om produktionen för att trygga sysselsättningen.

I detta sammanhang är det relevant att också nämna det s. k. Lindholmenprojektet. Det är ett nytänkande i linje med den radikala omstrukturering som måste höra varvsindustrin till för att vi skall kunna ta vara på den industrins personella och materiella resurser. Hela idén med Lindholmenprojektet bygger på att man skall producera utbildning och utveckling för den tunga industrins behov. Meningen är att förena utbildning och utveckling med produktionsuppgifter, alltså i anslutning till en realistisk produktion i full skala. Som framgår av utskottets skrivning är det nu fritt fram för detta projekt. Utskottet föreslår riksdagen ett uttalande till regeringen att definitivt förslag skall föreläggas riksdagen nu till hösten. Det är glädjande att ett så pass radikalt nytänkande som Lindholmenprojektet har kunnat förankras i verkligheten.

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse som man noterar den breda enigheten i fråga om åtgärder för den svenska varvsindustrin. Herr Johansson i Ljungby gjorde samma konstaterande. De få skiljaktiga meningar som redovisas kan jag inte betrakta som annat än marginella och utan egentlig betydelse i sak. Jag har inte velat ta tid här för att upprepa och kommentera de konkreta förslagen om de mer konventionella stödformerna – det har andra redan gjort. Däremot har jag velat markera två saker: För det första – rasera inte den varvskvalitet som vi kan behöva i en internationellt förbättrad marknadssituation. För det andra – spara ingen möda att finna alternativ produktion för att trygga en meningsfull sysselsättning.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag skall också med hänsyn till riksdagens ansträngda tidsprogram begränsa mitt anförande till att omfatta endast ett par punkter i regeringens varvsproposition – även om det för en riksdagsman som representerar landets största varvsregion, Göteborg, skulle vara frestande att något belysa den bristande planeringen och de missgrepp som de privata Göteborgsvarven begick under 1960-talet och i början av 1970-talet och som fått till följd att samhället med jämna tidsintervall tvingats gå in i den svenska varvsindustrin med olika former av stödåtgärder för att rädda sysselsättningen i de svenska varven.

Det var, herr talman, med utomordentligt stor förvåning jag lyssnade till herr Siegbahns inlägg. Herr Siegbahn representerar Göteborg i riksdagen. Han sade att den socialdemokratiska politiken hade kännetecknats av mannamån och mygel. När samhället med jämna intervall tvingats gå in för att rädda sysselsättningen först vid Götaverken och sedan vid Eriksbergsvarvet och nu slutligen tvingas ta hand om hela varvsproduktionen i Göteborg skulle det alltså vara ett uttryck för mygel och mannamån, som herr Siegbahn säger.

Vi som representerar Göteborg i riksdagen har alltid tidigare varit överens – oavsett vilket parti vi tillhört – när sysselsättningen vid de gö-

teborgska varven sviktat och sagt att det är samhällets uppgift att slå vakt om sysselsättningen och varvsindustrin. Och jag vill till 100 % instämma i vad Holger Bergqvist nyss sade från talarstolen om att det gäller att framdeles slå vakt om den varvsindustri som vi har. Det är därför med förvåning vi konstaterar att vi på Göteborgsbanken fått en riksdagsman som har föga anknytning till Göteborg och som för sådana resonemang som herr Siegbahn här.

Hade vi tillämpat herr Siegbahns ideologi och utgått från hans syn på svensk varvsindustri hade vi inte behövt föra den här debatten i dag – då hade vi inte haft en enda svensk varvsarbetare kvar. Det är sanningen. Och det var därför med utomordentligt stor förvåning man lyssnade till hans inlägg.

När vi förra året den 28 maj diskuterade varvsproblematiken förutsåg jag och mina socialdemokratiska kolleger från Göteborg i en motion att fortsatta stödåtgärder måste tillkomma för att klara svensk varvsindustri över den kris som gäller för branschen i hela världen. Det är därför med tillfredsställelse vi noterar att den borgerliga regeringen i stort sett fullföljer den socialdemokratiska regeringens politik, även om man mellan raderna i propositionen kan utläsa att det sker utan någon större grad av entusiasm.

Med tanke på folkpartiets valslogan "Sociala reformer utan socialism", affischtexten "I folkpartiets Sverige växer inte staten ihop med storföretagen" och moderaternas allmänna negativism mot samhällsengagemang i näringslivet, som herr Siegbahn nyligen gett uttryck för, förstår man att det var en stor dos av självövertvinnelse som den borgerliga regeringen tvingades till för att fullfölja den socialdemokratiska linjen genom att satsa på ett massivt samhällsstöd till varvsnäringen och fullborda en total socialisering av Göteborgsvarven.

Alltnog, herr talman, stora problem möter de svenska varven under de närmaste åren, och den nedbantning av näringens omfattning som nu sker skapar utomordentligt stora sysselsättningsproblem i varvsorterna. Inte minst gäller detta Göteborg, där bortemot 6 000 varvsanställda förlorar sina jobb under loppet av ett par års tid. Till detta antal kommer de människor som är anställda i olika företag, oftast mindre och medelstora företag, som utgör underleverantörer till de svenska varven.

För att i någon mån dämpa problemen har vi från socialdemokratiskt håll krävt att det s. k. Lindholmenprojektet snarast genomförs och att riksdagen redan nu intar en positiv ställning till detta. Lindholmenprojektets bakgrund är kortfattat att Eriksberg år 1975 beslöt att avveckla varvsrörelsen vid Lindholmens varv och att personalen därefter successivt skulle överföras till Eriksberg. Efter sammanslagningen av Eriksberg och Götaverken vid halvårsskiftet 1976 övervägdes inom Götaverken olika användningar av Lindholmen. Dessa överväganden resulterade i april 1976 i bildandet av en referensgrupp med representanter för bl. a. fackliga organisationer och arbetsmarknads- och skolmyndigheter i Göteborg. Referensgruppen fick i uppdrag att undersöka möjligheterna till skapande

av en gemensam anläggning för produktion, tillverkning och arbetsmiljöforskning. I ett första skede beräknas 900 personer sysselsättas inom Lindholmenprojektet. Kostnaderna för investeringen har beräknats till ca 50 milj. kr. Beredningen av projektet har skett inom departementen och av av en lokal referensgrupp. Vad som nu återstår för ett genomförande av projektet är ett formellt beslut av regering och riksdag. Det är därför beklagligt att industriministern inte i anslutning till varvspropositionen har tagit upp medel för projektets genomförande. Med anledning av de motioner som väckts, bl. a. av oss socialdemokrater, har dock utskottet i sin skrivning i betänkandet sagt följande:

”Utskottet vill understryka att det är viktigt att alla möjligheter att lösa den besvärliga sysselsättningsituationen i Göteborgsområdet noga undersöks. Ett genomförande av Lindholmenprojektet skulle bl. a. bidra till att lösa de problem som kommer att uppstå inom Götaverken. Göteborgsdelegationen har fått i uppdrag att ta initiativ till ett genomförande av projektet. Utskottet utgår därför från att förberedelser för att genomföra projektet skyndsamt vidtas och att ett definitivt förslag om Lindholmenprojektet kan föreläggas riksdagen under hösten 1977. Riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd.”

Herr talman! Detta uttalande av utskottet, som också kommer att bli riksdagens genom det beslut vi nu kommer att fatta om en stund, innebär således ett principiellt positivt ställningstagande till Lindholmenprojektet. Det är nu viktigt att frågan på intet sätt förhålls av regeringen. Göteborgsdelegationens medverkan, som förutsätts i de av industriministern utarbetade direktiven, måste bli av praktisk natur. Några nya utredningar eller andra överväganden behöver inte göras. Eftersom industriministern är i kammaren vill jag till honom ställa frågan: Innebär riksdagens uttalande om Lindholmenprojektet att regeringen kommer med förslag till genomförande av projektet i höst? Att jag ställer frågan beror på att den moderata utbildningsministern fru Mogård för några veckor sedan var i Göteborg och gav uttryck för stor negativism mot projektet. Hon menade att mycket arbete ännu återstår, innan man kan ta ställning till projektet. Eventuella inbördes strider inom regeringen när det gäller denna fråga får inte leda till att riksdagens klara beställning av ett definitivt förslag till höstriksdagen försenas.

Jag blev också något orolig när jag lyssnade till herr Börjessons i Glömminge synpunkter på projektet. Herr Börjesson finns inte antecknad som närvarande vid justeringen av utskottets betänkande men är ändå centerns främste talesman för näringsutskottet. Han sade ungefär att man noga måste undersöka projektet och att man inte nu skall göra något ställningstagande. Det förvånade mig, för utskottet gör ju ett ställningstagande. Det är ett enhälligt utskott, herr Börjesson, som begär att riksdagen skall få ett definitivt förslag hösten 1977. Därför undrar jag om någonting är på gång.

Det är alltså inte bara fru Mogårds piruetter utan även herr Börjessons formuleringar i debatten i dag som gör det nödvändigt att industrimi-

nistern klart säger att förslaget kommer i höst. De intressenter som ingår i projektet måste redan i dag ha klart besked på den punkten; annars är det risk att det hela rinner ut i sanden. Från sysselsättningssynpunkt är det också av utomordentlig betydelse med beslut så snart som möjligt. Projektet ger, som jag sade tidigare, sysselsättning åt ca 900 personer redan i en första etapp.

Herr talman! Den kapacitetsminskning inom svensk varvsindustri som blir följderna av förra årets varvspolitiska beslut och de förslag som nu återfinns i regeringens varvsproposition måste ske på ett sådant sätt att det blir en mjuk övergång till nya sysselsättnings- och produktionsförhållanden. Neddragningen av sysselsättningen vid de enskilda varven kommer att få allvarliga konsekvenser för utvecklingen på arbetsmarknaden. Speciellt kommer detta att bli märkbart – det är märkbart redan i dag – i Göteborgsområdet. Vid varven i Göteborg kommer, som jag sade inledningsvis, ca 6 000 arbetstillfällen att försvinna på några år. Till detta kommer konsekvenserna för underleverantörerna till varven, som också leder till personalinskränkningar.

Vi hälsar med tillfredsställelse att det äntligen gått upp för den nya regeringen att det är stora problem på den göteborgska arbetsmarknaden som en följd av inskränkningarna inom varvsindustrin. Tyvärr har området ett mycket ensidigt näringsliv, där även övriga större företag inom den tunga verkstadsindustrin drabbas av de strukturproblem som vi vid flera tillfällen under den här vårriksdagen haft anledning att diskutera här i kammaren.

Under många år har vi som representerar storstadsregionerna fått höra att våra regioner är expansiva och att arbetsmarknaden där är överhettad. Vi har efter måttet av vår förmåga försökt informera kammarens ledamöter, inte minst dess centerpartister, om att detta under hela 1970-talet varit en falsk verklighetsbeskrivning.

I oktober 1976 uttalade industriminister Åsling – som vid den tidpunkten övervägde ytterligare nedskärningar av sysselsättningsnivån vid Göteborgsvarven – i en intervju i Dagens Nyheter att Göteborg var en expansiv region där man borde kunna hitta alternativ sysselsättning för dem som berördes.

I en interpellationsdebatt som jag och industriministern hade den 16 november förra året – alltså för ca sju månader sedan – sade industriministern enligt riksdagsprotokollet: "I jämförelse med många andra delar av vårt land är Göteborg expansivt, i synnerhet i den bemärkelsen att Göteborg har ett rikt fasetterat näringsliv, som har större möjligheter att klara omställningsproblem än näringslivet på praktiskt taget vilka orter som helst i Sverige i övrigt." Jag protesterade mot industriministerns tal om expansion och mångfasetterat näringsliv. Jag skall inte upprepa mina argument utan hänvisar till åtskilliga riksdagsprotokoll som belyser den pedagogiska verksamhet jag försökt bedriva för att ta industriministern och andra kammarledamöter ur villfarelsen om expansion och överhettning i Göteborg.

Jag är glad att denna upplysningsverksamhet lett till resultat. I direktiven till den Göteborgsdelegation som industriministern tillsatt för att ta itu med sysselsättningsproblemen i Göteborgsregionen är allt tal om expansion och mångfasetterat näringsliv borta. De statistiska uppgifter som redovisas i direktiven beträffande det minskade antalet industrijobb överensstämmer i stort sett med dem jag presenterade för Åsling förra hösten. Enligt direktiven bör delegationen verka för en samordning av sysselsättningsplaneringen i regionen, belysa de arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna av inskränkningarna inom varvsindustrin samt överväga de åtgärder som behövs för att förbättra sysselsättningsläget i regionen. De omedelbara sysselsättningsproblemen bör enligt direktiven angripas med förtur. Allt detta är bra, herr industriminister.

En förutsättning för att delegationens verksamhet skall få positiva resultat är dock att regeringen ställer ekonomiska resurser till dess förfogande. Skall nya arbetstillfällen skapas i regionen kommer – det är jag fullt övertygad om – samhället att på ett helt annat sätt än tidigare behöva engagera sig. Det är därför min förhoppning att industriministern och arbetsmarknadsministern, som också har fått vara med på ett hörn, är medvetna om detta. Tillsättandet av Göteborgsdelegationen får inte på något sätt bli ett avlatsbrev för regeringen. De förslag till nya sysselsättningstillfällen som jag hoppas att delegationen kan presentera måste på ett kraftfullt sätt genomföras av regering och riksdag.

Den fulla sysselsättningens politik med målet arbete åt alla bör vara vårt budskap i dag till alla de varvsarbetare och varvstjänstemän som känner oro inför framtiden. Från socialdemokratins sida svävar vi inte på målet när vi ger det här budskapet. Det är min förhoppning att den borgerliga regeringen kommer att stödja oss i detta arbete framgent.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationer som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 53.

I detta anförande instämde herrar Jan Bergqvist i Göteborg, Sörenson och Bergman samt fröken Mattson (samtliga s).

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar det uttalande som herr Hugosson vill göra gällande att jag skulle ha fällt om Lindholmenprojektet så kan jag inte minns att jag sade på det sättet. Jag talade om att propositionen inte innehöll någonting om detta i direkt positiv riktning utan att man hade sagt att det var ett nytänkande som man skulle fundera över. Man jag vet mycket väl att näringsutskottet på s. 20 i betänkandet har skrivit in den positiva text som jag inte behöver läsa upp och som vi under mom. 23 i hemställan föreslår att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Att jag inte står under utskottsbetänkandet vet jag mycket väl, men det har i och för sig ingen betydelse i debatten här i kammaren. Det har det inte i andra fall, och herr Johansson i Ljungby står inte heller under betänkandet, om jag minns rätt.

När herr Hugosson säger att det är med tillfredsställelse som han tar emot det föreliggande förslaget, så vill jag erinra honom om en interpellationsdebatt som fördes i våras. Jag vill minnas att herr Hugosson då ställde kraven betydligt högre.

Med anledning av vad herr Siegbahn sade återkommer jag till detta med vår sjöfart och vår varvsindustri i förhållande till öststaternas. Vad befraktarna och skepparna mest diskuterar när det gäller sjöfart i Östersjön är just de låga driftkostnader som man har på fartygen från öststaterna.

Herr Siegbahn sade också att utskottet inte lämnat någon uttömmande redogörelse för vad det anser om återvinningsrätten. Jag tycker att det är litet egendomligt. I fråga om forskningen talade herr Siegbahn för reservanterna men sade att han ämnar rösta med utskottsmajoriteten, och i fråga om motionen om den lokala registrationen på fartygen talade han för motionen och ämnar rösta för utskottet. Det kan tydligen vara litet oklart även på det hållet.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju för denna kammare sedan många år välbekant hur min bankkamrat Kurt Hugosson då och då eller rättare sagt ganska ofta går upp i falsett, inte bara i tonen utan även i tänkandet. Här har han gjort sig skyldig till den vanliga förlöpnigen.

Först och främst är det något underligt att föra en debatt om vilka som är från Göteborg. Själv är herr Hugosson efter vad jag förstår från en helt annan landsända, och för en del år sedan var en f. d. statsminister vald för Göteborg trots att han inte heller var från den trakten. Detta tycker jag är ganska ovidkommande. Det viktiga är väl våra synpunkter, och jag tror att alla Göteborgsriksdagsmän står på samma linje i sak, nämligen att vi önskar rädda så mycket som möjligt av varvsindustrin där. Försök alltså inte att lägga in någon skillnad i det avseendet.

Herr Hugosson anförde att jag hade talat om mannamån och partisk bedömning vid ersättningen för Götaverken och Eriksbergsvarvet. Detta protesterade ju också Runc Johansson mot. Jag vill bara påminna om att när varvsanalysgruppen under ordförandeskap av direktören för Kockumsvarvet, Nils-Hugo Hallenborg, för två år sedan skrev en rapport riktades mycket allvarliga anklagelser mot Eriksbergsvarvet, att det inte var modernt, att det inte hade investerat osv. Mot den rapporten protesterade kraftigt de fackliga representanterna. Min bedömning och de fackliga representanternas bedömning är att man nedvärderade de insatser som hade gjorts av Eriksbergsvarvet och dess tillstånd. Detta var ett av skälen till att utbetalningarna från statens sida till de två varven blev så olika. Det kan finnas även andra skäl, men dem skall jag inte närmare gå in på.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev något konfunderad när herr Börjesson i Glöminge höll sitt första anförande här i dag. Jag skrev ned exakt vad herr

Börjesson sade: Vi i majoriteten har inte något emot projektet som sådant nu, men vi vill inte heller nu göra någon framställning. – Detta uttalande förbryllade mig, därför att det var ett enhälligt utskott som stod bakom förslaget. Det var utomordentligt bra att herr Börjesson nu sade att vad utskottet skrivit på den här punkten gäller. Det skall komma ett förslag i höst från regeringen – jag tolkar herr Börjessons senaste inlägg på det sättet.

Det är möjligt att jag i interpellationsdebatten förra året krävde ytterligare ting än vad som nu har framkommit. Jag kräver nu och jag krävde förra året att vi skall skapa ersättning för de 12 000 sysselsättningstillfällen som försvinner från den göteborgska industrin fram till 1980. Därpå är det min förhoppning att den nu tillsatta Göteborgsdelegationen kan presentera förslag för vår borgerliga regering, som sedan kommer att fullfölja dem med riksdagens stöd. Det var det jag gav uttryck för i min interpellationsdebatt i höstas, och det är det jag ger uttryck för i dag. Jag hälsar med tillfredsställelse att regeringen äntligen har upptäckt att det finns sysselsättningsproblem i storstadsregionerna i allmänhet och i Göteborg i synnerhet.

Sedan till herr Siegbahn: Herr Siegbahn säger att jag går upp i falsett och jag vet inte vad det var för andra uttryck han använde. Det är klart att jag blev indignerad när herr Siegbahn beskrev den socialdemokratiska varvspolitiken med ord som "mygel" och "mannamån". Regering och riksdag har ju med jämna intervaller under 1970-talet fått gå in och stötta den privata varvsnäringen. Men herr Siegbahn har icke ett enda ord att säga om det privata ägarkapitalet: Broströmkoncernen och Götaverksledningen, som tidigare körde varven i botten, som plockade kapitalet från varven och investerade det i utländska företag. Mot detta har icke herr Siegbahn några som helst invändningar att göra. Det är det som är så förvånande. Men när en regering tvingas att gå in med samhällsstöd för att klara de problem som har åstadkommit av privat varvskapital, då talar herr Siegbahn om mygel och mannamån. Det var det jag vände mig mot.

Herr SIEGBAHN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hugosson har inte förstått innehållet i mitt inlägg. Jag har inte kritiserat den tidigare regeringen för att den stött varven i olika sammanhang – lika litet som jag kritiserar den nuvarande regeringen för det. Vad jag kritiserade och diskuterade var frågan om ersättningen till Eriksbergsvärvet resp. Götaverken. Det var uteslutande den frågan som jag i det här sammanhanget berörde.

Sedan kom herr Hugosson in på en annan fråga som ligger ganska mycket utanför vad vi i dag diskuterar. Det låter så övertygande att tala om utförelse av kapital osv. Att vidareutveckla det skulle föra till en lång diskussion, som jag kanske inte för ögonblicket har tillräcklig dokumentation för att gå in på. Men är det så säkert att det var dåligt från Göteborgsvärvens synpunkt att de deltog i upprättandet av Lisna-

vevarvet i Portugal, som gjorde det möjligt att bygga vissa delar av fartyg till lägre priser än det var möjligt att göra i Sverige? Det gav ju en ökad konkurrenskraft. Mer vågar jag inte säga på den här punkten i dag, men jag tror att det är en fullständig feluppfattning att betrakta investeringarna i Lisnavevarvet som en kapitalstitning eller liknande. Jag tror att det medförde mycket goda rent produktionsmässiga och ekonomiska fördelar.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I sitt första inlägg utmålade herr Siegbahn den ideologiska motvilja som han känner mot att samhället engagerar sig inom näringslivet. I förra årets debatt sade herr Siegbahn på följande sätt, vilket jag citerar direkt från protokollet: "Vi tror tvärtom att det är lättare att driva en näring, såväl inom varvsindustrin som på annat håll, när man inte har de hämningar som statliga företag ofta måste vara underkastade."

Vi har också sett hur den privata varvsnäringen har agerat i Göteborg. Vi har fått ta konsekvenserna av det, och det har varit självklart för de göteborgska riksdagsmännen att ställa upp på en sådan politik, eftersom vi alla har varit intresserade av att slå vakt om sysselsättningen och skapa ny sysselsättning för dem som tvingas lämna varvsnäringen.

Och, herr Siegbahn, det var inte bara Lisnavevarvet som man etablerade. Ta Broströmskoncernen, som plockade alla medel från Eriksbergsvarvet, körde det i botten och investerade pengarna i en rederiverksamhet i Holland. Det var sannolikt inte någon på sikt god investering, men det är ett faktum att den gjordes. Jag skall inte ytterligare beröra det. Jag konstaterar bara avslutningsvis: Herr Siegbahn har inte någon kritisk synpunkt att komma med på det privata kapital som har drivit varvsnäringen till botten – där nu samhället tvingas ta över. Herr Siegbahn för fram kritik mot socialdemokratin för mannamån och mygel för att den tidigare regeringen tog konsekvenserna och såg till att slå vakt om sysselsättningen i den mån det var möjligt – liksom den nuvarande regeringen gör, vilket jag hälsar med tillfredsställelse.

Herr industriministern ÅSLING, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 28 februari anmälda interpellation, 1976/77:105, om varvsindustrin, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Bakgrunden till den krisartade situationen för Sveriges varvsindustri är numera välkänd för kammarens ledamöter och en väsentlig del av den debatt vi har lyssnat till här har dröjt vid dessa problem.

Så sent som i fjol beslutade riksdagen om ett omfattande stöd till svenska varv, kombinerat med en plan för neddragning av varvens kapacitet med ca 30 % och en sysselsättningsminskning med ca 5 600 personer. Det är ett omfattande branschprogram som nu utvecklas. Jag vill nu närmare redovisa regeringens syn på den aktuella situationen för svensk varvsnäring.

Den kraftiga obalansen mellan tillgång och efterfrågan på fartygstonnage väntas medföra ett begränsat behov av nybyggnad av fartyg också under de närmaste åren. Frågan är när en rimlig balans på fraktmarknaderna kan uppnås och nybeställningsintresset därmed återkomma. Den frågan är fortfarande helt öppen. Bedömningarna om när balanstidpunkten inträffar skiljer sig nämligen liksom tidigare starkt från början av år 1978 till flera år in på 1980-talet. Enligt nuvarande bedömning väntas dock nybyggnadsbehovet klart understiga den nuvarande varvskapaciteten åtminstone under första hälften av 1980-talet.

Svårigheterna för varven att finna avsättning för sin produktion har lett till en fartygsmarknad med starka inslag av prisdumpning. I många fall offereras fartyg till 50 % av de svenska varvens självkostnad. I detta läge har det varit helt nödvändigt, inte minst med tanke på sysselsättningsituationen i varvsregionerna, att genom temporärt statligt stöd bidra till att den nödvändiga reduktionen av kapaciteten i svensk varvsindustri sker i balanserad takt och i socialt acceptabla former.

Regeringen har därför föreslagit att ytterligare garantier om närmare 10 miljarder kronor ges till svenska varv och till de svenska rederier som beställer fartyg vid svenska varv. Rederierna föreslås få avskrivningslån på 30 % av kontraktspriset, om beställning sker före halvårsskiftet 1978. En ram om 1 300 milj. kr. föreslås för detta ändamål vid beställningar hos svenska varv. Därtill kommer stöd till den föreslagna statliga varvskoncernen i form av förlustgarantier om 800 milj. kr., aktieteckning och annat medelstillskott om närmare 900 milj. kr. och förlusttäckning i Eriksbergs varv om drygt 850 milj. kr. För att möjliggöra bildandet av en fristående statlig varvskoncern föreslås dessutom att aktier förvärvas för drygt 200 milj. kr.

Genom dessa mycket kostnadskrävande insatser från staten beräknas sysselsättningsminskningen vid varven fram till år 1980 kunna begränsas till knappt 1 500 personer utöver de 5 600 enligt de gällande planerna. Jag vill dock betona att det statliga stödet är temporärt och att svensk varvsindustri på sikt måste anpassas till de marknadsförhållanden som råder. Detta kan i framtiden komma att medföra nya smärtsamma omställningsprocesser. Det är därför med tillfredsställelse jag noterar att näringsutskottet i sitt betänkande i allt väsentligt är enhälligt i sin tillstyrkan av propositionens förslag.

Det är en väsentlig styrka för svensk parlamentarism att i denna enighet kunna besluta om ett så stort och ekonomiskt betungande varvsprogram, som inte minst från regionalpolitisk synpunkt har stor strategisk betydelse. Jag vill också ge ett erkännande till oppositionen med min företrädare herr Johansson i Ljungby i taten för ställningstagandet i utskottet. Det präglas av realism och vilja till saklig debatt. De frågor som reservanterna tar upp är nämligen genomgående sådana som den nya varvskoncernens ledning eller Göteborgsdelegationen har att ta itu med i enlighet med direktiv och med den målsättning som anges i propositionen. Och det är angeläget – jag vill betona det – att de uppgifterna

får lösas av detta organ förutsättningslöst.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja knyta den kommentaren till vad herr Johansson i Ljungby sade tidigare här i debatten, att den rederiverksamhet i varvens regi som successivt har växt sig till att bli ganska omfattande också är en integrerad del i varvens verksamhet. Det är självklart att den nya koncernledningen därmed också kommer att få ta ställning till den verksamhetens roll i den framtida varvsverksamheten.

Jag vill alltså inte utesluta att ytterligare kapacitetsminskningar inom den svenska varvsindustrin kan bli nödvändiga inom de närmaste åren. En sådan minskning torde inte kunna ske utan strukturella förändringar i form av nedläggningar av en enskild varvsanläggning. Ledningen för den statliga varvskoncernen kommer att få i uppdrag att också under 1978 pröva denna fråga liksom frågan om fördelningen av kapacitetsneddragningen mellan olika varvsenheter. Ett ställningstagande i den frågan måste göras senast under år 1979, varvid naturligtvis de sysselsättningsmässiga konsekvenserna måste noga övervägas.

I det läge av akut och sannolikt flerårig kris som den internationella varvsindustrin står inför har självfallet flera regeringar än den svenska tvingats att aktivt ingripa i händelseutvecklingen. I flertalet betydande varvsnationer stöds den inhemska varvsindustrin genom olika former av förmånliga krediter och genom direkta subventionssystem. I Nederländerna t. ex. kommer en omfattande omstrukturering att genomföras, varvid mindre effektiva anläggningar läggs ned. Sysselsättningen beräknas därigenom minska med ca 30 % fram till år 1978, och ytterligare bantning därefter är trolig. Motsvarande drygt 1 400 milj. kr. anslås för att täcka 75 % av varvens förluster på beställningar under åren 1977–1979. Investeringar ges till holländska redare som under 1977 och 1978 gör beställningar hos holländska varv. Ramen för detta stöd motsvarar ca 700 miljoner svenska kronor.

I Västtyskland – för att nämna en annan stor varvsnation – höjs stödet till inhemska redare vid beställningar från 12,5 % till 17,5 % av kontraktssumman. Omstruktureringslån kan beviljas varven till förmånlig ränta. Vidare ges förmånliga kreditvillkor till u-länder som beställer vid tyska varv. Förmånliga lån lämnas också till varven för att underlätta en omstrukturering av verksamheten.

De japanska varven har genom en aggressiv prispolitik tagit över tre fjärdedelar av tillgängliga order under år 1976. Två åtgärder som är avsedda att förbättra den internationella varvssituationen och som är värda att notera har de japanska myndigheterna beslutat vidta. De större varven rekommenderas att begränsa antalet arbetstimmar under 1977 och 1978 med ca 25–35 % jämfört med 1974 års produktionsnivå. Vissa åtgärder har också vidtagits för att förhindra prisdumpning av de japanska varven.

Jag vill emellertid nämna att den svenska regeringen i flera sammanhang har framhållit att dessa åtgärder är klart otillräckliga och att en definitiv nedläggning av varvsanläggningar också i Japan är erforderlig

om överkapaciteten i världens varvsindustri skall kunna övervinnas inom rimlig tid.

En utveckling där fler och fler länder tillgriper statliga subventioner för att klara den inhemska varvsindustrins problem är naturligtvis olycklig. Sverige kan inte ensamt avstå från att vidta åtgärder. Följderna för berörda regioner i Sverige skulle då bli mycket svårartade. I internationella sammanhang verkar emellertid den svenska regeringen för att de olika formerna av statligt stöd på sikt skall avvecklas.

Låt mig så till sist, herr talman, beröra två punkter i regeringens proposition som vållat debatt och som också har varit berörda i kammaren i dag. Jag tänker på Lindholmenprojektet och uppgifterna för moderbolaget i den statliga varvskoncernen.

I propositionen konstateras att alla möjligheter bör prövas för att underlätta den besvärliga arbetsmarknadssituationen i Göteborgsregionen till följd av brist resp. överskott på olika yrkeskategorier vid i första hand varvet. Lindholmenprojektet, med samordning av utbildning, forskning och i begränsad utsträckning produktion inom Lindholmenområdet, kan därvid bli en positiv och utvecklingsfrämjande faktor. Frågan har nu överlämnats till Göteborgsdelegationen för skyndsam behandling. Delegationen skall lämna konkreta förslag beträffande Lindholmenprojektet och andra åtgärder som syftar till att förbättra sysselsättningsläget i Göteborgsregionen snarast möjligt.

Herr Hugsson är besviken över att Lindholmenprojektet inte mera konkret fördes fram i varvspropositionen. Men eftersom vi valde modellen att delegera en väsentlig del av ansvaret för åtgärderna i Göteborgsregionen till Göteborgsdelegationen var det en logisk följd att också uppdra åt Göteborgsdelegationen – på det sätt som nu har skett – att närmare utreda och föreslå hur Lindholmenprojektet skall föras vidare. Det är ett sätt att markera att vi fäster stort avseende vid det arbete som bedrivs i Göteborgsdelegationen.

Organisationen av de statliga varven direkt under industridepartementet har i viss mån vållat en livlig debatt här i kammaren men framför allt ute i massmedia. Inte minst mot bakgrund av de långsiktiga problem för svensk varvsindustri som jag omnämnde inledningsvis anser jag för min del att det behövs enhetlig och övergripande ledning för att varvens strukturproblem skall kunna lösas på ett rationellt och effektivt sätt. Den uppgift man här står inför är att företa en avsevärd reduktion av varvskapaciteten men samtidigt stärka konkurrenskraften tekniskt och ekonomiskt. Det är alltså en mycket stor och viktig uppgift som åvilar den nya koncernledningen.

En diversifiering av varvens verksamhet underlättas också enligt min mening av att det finns en gemensam koncernledning för de olika varvsföretagen. Oro har bl. a. uttalats för att de enskilda varvens kontakter med kunderna – rederierna – skall försvåras genom en alltför stark knytning till moderbolaget. Jag tror att denna oro kommer att visa sig helt obefogad. I propositionen dras de allmänna riktlinjerna för varvs-

Fredagen den
3 juni 1977

Vissa varvsfrågor

Om varvsindustrin

koncernens organisation upp. Det åvilar sedan koncernledningen, styrelsen i det nya moderbolaget, att i samråd med berörda fackliga organisationer och företag utforma en praktisk och effektiv organisation där ansvaret inom givna ramar decentraliseras och de enskilda varvens kompetens och kännedom om marknader och kunder tas till vara på bästa möjliga sätt. Men i detta arbete – det vill jag gärna betona vid detta tillfälle – måste koncernledningen ha ett stort mått av handlingsfrihet för att lyckas.

Jag vill, herr talman, också i det här sammanhanget ta upp den fråga som herr Bengtsson i Landskrona ställde till mig, nämligen den om koncernledningens organisation och sammansättning och de önskemål som framställts från de fackliga organisationerna om att få vara med och bedöma och säga sitt när det gäller arbetet.

Jag kan berätta för herr Bengtsson i Landskrona att dessa kontakter med facket redan har etablerats. Vi har också redan inlett diskussionerna med facket beträffande både styrelsens sammansättning och koncernens organisation.

Jag vill också i det här sammanhanget säga att herr Hugosson tog tillfället i akt att återuppliva den debatt vi haft i kammaren åtskilliga gånger om huruvida man skall bedöma Göteborg som en expansiv region eller inte. Jag har tidigare sagt att jag i ordet expansiv i detta sammanhang inlägger att Göteborg har ett rikt differentierat näringsliv och alltså en flexibilitet som ändå i ett normalt konjunkturläge är en stor tillgång för Göteborgsregionen liksom – det vill jag gärna understryka – för hela den svenska nationen. Den flexibilitet och det mångfasetterade näringsliv som man där har gör att jag alltjämt, herr Hugosson, är förhoppningsfull beträffande möjligheterna att bemästra den situation som uppstår för den göteborgska arbetsmarknaden på grund av den neddragning i varvskapaciteten som är ofrånkomlig. Jag noterar med tillfredsställelse, att herr Hugosson accepterar tillsättandet av Göteborgsdelegationen, dvs. den form av decentralisering av ansvaret när det gäller att se över situationen och komma med förslag till positiva och konkreta åtgärder som ligger i den lösningen.

Herr talman! Jag vill så avslutningsvis besvara den interpellation som herr Svensson i Malmö har ställt om varvsindustrin.

Herr Svensson i Malmö har frågat mig dels om regeringen delar varvsutredningens syn på varvsnäringen, dels om regeringen ämnar söka alternativa vägar för varvsindustrin, dels vad regeringen avser att göra för sysselsättningen på de orter – främst Göteborg, Malmö och Landskrona – som drabbas av de förbådade nedskärningarna.

Regeringens syn på den svenska varvsindustrins nuläge och framtid redovisas utförligt i den proposition om vissa varvsfrågor som behandlas av riksdagen i dag.

Såsom framgår av propositionen delar regeringen i huvudsak den bedömning av svensk varvsindustri som analysgruppen för varvsfrågor har gjort. Gruppens förslag till åtgärder är väl motiverade, och regeringen

har föreslagit att de i allt väsentligt genomförs.

Regeringen anser det nödvändigt att staten medverkar till att varven kan ta upp nya produkter i sin verksamhet. Regeringen har i detta syfte som ett första steg föreslagit att 35 milj. kr. tillskjuts det föreslagna moderbolaget för de statliga varven för projektering av alternativ verksamhet.

För att minska de negativa effekterna av neddragningen av sysselsättningen vid varven kommer regeringen förutom traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärder att söka lokalisera annan verksamhet till Landskrona- och Karlskronaregionerna. För Göteborgsregionen har en särskild delegation tillsatts med uppgift att bl. a. överväga vilka åtgärder inom regionen i dess helhet som behövs för att underlätta en snabb lösning av sysselsättningsproblemen.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I den regionalpolitiska debatt som vi förde här i kammaren för några veckor sedan gav jag uttryck för förhoppningen att lokala, kommunala och fackliga representanter skulle utgöra ett starkt inslag i Göteborgsdelegationen. Jag tycker det är alldeles riktigt att man delegerar initiativtagande till representanter i de regioner som drabbas av sysselsättningsproblem, något som jag också gav uttryck för i mitt anförande. Men jag sade också att regering och riksdag måste vara beredda att ta de ekonomiska konsekvenserna när det gäller att genomföra de förslag som delegationen framlägger.

Jag begärde emellertid också i mitt inlägg, med hänsyn till vad utskottet har uttalat i anledning av Lindholmenprojektet, klart besked av industriministern. Jag citerar på nytt vad utskottet skriver: "Utskottet utgår därför från att förberedelser för att genomföra projektet skyndsamt vidtas och att ett definitivt förslag om Lindholmenprojektet kan föreläggas riksdagen under hösten 1977. Riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd." Svara nu, herr industriminister: Får vi ett definitivt förslag till höstrikdagen, ja eller nej? Vidare vill jag starkt understryka att delegationen bör medverka i det praktiska genomförandet av Lindholmenprojektet. Men börja inte med några nya utredningar! I den motion som jag har presenterat är hela projektbeskrivningen för Lindholmenprojektet klar. Också industriministern vet att projektet är färdigplanerat. Det är i princip bara att trycka på knappen och se till att man får de 50–52 milj. kr. som erfordras.

Herr industriministern talade om det mångfasetterade näringslivet. Jag förstår att det är svårt för industriministern att liksom acceptera verkligheten. Men i direktiven till Göteborgsdelegationen beskriver ändå industriministern näringslivssituationen i ganska dystra färger för Göteborg och säger att åtgärder måste vidtas. Vi förlorar bortåt 10 000 arbetstillfällen inom industrin de närmaste tre åren i Göteborg, och det skapar utomordentligt stora problem. Att då tala om en expansion i området stämmer inte med verkligheten.

Låt mig dessutom säga att näringslivet i Göteborg knappast är mångfasetterat. Två tredjedelar av industrisysselsättningen domineras av tre branscher, däribland varvsindustrin. Förvärvsintensiteten bland de gifta kvinnorna är i Göteborg lägre än för landet i dess helhet. Det är brist på branscher och industriföretag som kan ge kvinnor sysselsättning. Därför är det, herr industriminister, fel att tala om ett mångfasetterat näringsliv.

Jag ser ändå positivt på framtiden för Göteborgsregionen. Men det krävs samhällsåtgärder för att komma över de strukturproblem som vi har drabbats av på grund av den internationella varvskrisen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att industriministern nu meddelar att han redan har tagit initiativ till överläggningar med de fackliga huvudorganisationerna med anledning av den tilltänkta organisationen och styrelserepresentationen i densamma. Det är tillfredsställande att så har skett.

Jag ställde en annan fråga som gällde de båda lärlingsskolorna vid Götaverken och Öresundsvarvet. Dessa skolor har ju väldigt stor betydelse för yrkesutbildningen av ungdomar. Utskottet har uttalat sig positivt och menar att berörda myndigheter och den nya koncernledningen får lov att följa denna fråga.

Jag vill gärna ha en kommentar från industriministern också på denna punkt, därför att det onekligen kostar rätt stora pengar att hålla dessa skolor i gång. De kommer dock att ha en väldigt stor betydelse för ungdomarna och ger näringslivet i stort möjligheter att få utbildad arbetskraft. Därför riktar jag en vädjan till industriministern att inte vara småsnål då det gäller att ge anslag till industrierna så att man också fortsättningsvis kan hålla dessa skolor i gång även om en viss nedskärning av själva varvsverksamheten kommer att ske.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det ligger i sakens natur att om regeringen tar steget och tillsätter en Göteborgsdelegation och dessutom ger så pass detaljerade direktiv som vi har gjort, är regeringen också beredd att ta konsekvenserna av detta steg. Självklart är vi beredda att föra fram Lindholmenprojektet till ett realiserande i den form som kan visa sig lämplig, sedan Göteborgsdelegationen har gjort sina överväganden och vi i regeringen fått ta ställning till dem. Det vore orätt av mig att i dag säga när detta kan ske. Men min förhoppning är självfallet att det kan ske utan onödig tidsutdräkt. Nu ligger bollen i detta avseende, herr Hugosson, hos Göteborgsdelegationen. Herr Hugosson kan väl se till att delegationen forcerar detta angelägna projekt.

Sedan säger herr Hugosson att Göteborgsregionen inte är någon expansiv region. Vi kan väl vara överens om att det i dagens konjunkturläge inte finns någon expansiv region i detta land. Diskussionen om expansion

eller inte i Göteborg är alltså helt akademisk och saknar intresse i detta sammanhang. Göteborgsregionen svarar dock för en väsentlig del av vår industri, en industri som i ett längre perspektiv ändå har en väsentlig utvecklingspotential. Jag tycker att herr Hugosson är för pessimistisk beträffande våra utomordentligt fina Göteborgsföretag. En del av dem skall ju ändå svara för den offensiv på exportmarknaderna som vi har att motse. Sedan glömmes herr Hugosson i all anspråkslöshet att tala om att det också sker en viss expansion inom den offentliga sektorn i Göteborg.

Jag har noterat att alla de tusentals norrlänningar som flyttade till Göteborg under 1960-talet fortfarande är kvar där. Det tyder på att man i Göteborg ändå har förmåga att ta hand om den arbetskraft som flyttade in under 1960-talet. Nog skall vi klara den arbetskraft som blir ledig genom den nödvändiga strukturrationaliseringen vid varven. Den arbetskraften finns dessutom på plats. Den behöver man inte flytta från en annan landsända för att befolka industrierna.

Till herr Bengtsson i Landskrona vill jag säga att jag kan instämma i utskottets skrivning rörande yrkesskolorna. Det är rimligt att den nya koncernledningen tillsammans med ledningarna för de lokala varvsenheterna och kommunerna tar ställning i den frågan och på sätt som kan vara rimligt och möjligt inom den angivna ramen säkras en tillräcklig volym av yrkesutbildning även i framtiden. Vi skall nämligen ha klart för oss att om vi skall lyckas med denna metaforfos för svensk varvsindustri, så kommer det även i framtiden att ställas stora krav på yrkesskicklighet hos de människor som är verksamma i industrin.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern säger att det vore orätt av honom att göra några utfästelser om exakt vid vilken tidpunkt regeringen kan fullfölja Lindholmenprojektet. Låt mig då bara slå fast att riksdagen om någon eller några timmar i anledning av näringsutskottets betänkande om varvspropositionen kommer att göra ett uttalande om att förslag om Lindholmenprojektets genomförande skall föreläggas riksdagen till hösten.

Efter kontakter med de fackliga och kommunala representanter i Göteborg som ingår i den utsedda Göteborgsdelegationen kan jag också meddela industriministern att samtliga är överens om att inga utredningar behövs. Det material som erfordras för projektets genomförande finns framtaget. Och jag skall efter måttet av min förmåga se till att Göteborgsdelegationen mycket snabbt kommer in med en begäran om att industriministern skall trycka på knappen och ta fram de pengar som det rör sig om.

Sedan ville industriministern göra gällande att jag har en pessimistisk syn på Göteborg och Göteborgsområdet. Det har jag ingalunda. Göteborgsområdet har förutsättningar för framtida utveckling och tillväxt, men det är fel att tro att det bara rör sig om ett konjunkturproblem.

Det är det jag har försökt förklara i debatterna med industriministern. Det är icke ett konjunkturproblem, det är ett strukturproblem! Och det är därför jag hävdar att industriministern har fel, när han säger att Göteborg har ett mångfasetterat näringsliv. Om industriministern ser på sysselsättningsstatistiken och näringslivsstrukturen i Göteborg och Göteborgsregionen skall han finna att näringslivet inte är mångfasetterat. Och därför bör man se till att näringslivet blir det, så att man bl. a. kan erbjuda de kvinnor som så önskar möjligheter till sysselsättning.

Förvisso måste också nya arbetstillfällen tillskapas inom den offentliga sektorn. Även där har regeringen ett visst ansvar när det gäller att tillgodose de krav som kommunerna med rätta ställer vid de förhandlingar som nu förs mellan ekonomiministern och budgetministern å ena sidan och Kommunförbundet å andra sidan. Det är en fråga om ekonomiska resurser för den kommunala sektorn, om man skall kunna klara de utbyggnadsproblem som förvisso föreligger efter tio års borgerligt styre i Göteborg.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! För undvikande av missförstånd vill jag betona att jag självfallet – liksom regeringen i övrigt – är beredd att acceptera riksdagens uttalande i Lindholmenfrågan. Och mot den bakgrunden samt med hänsyn till att frågan nu ligger hos Göteborgsdelegationen är det en överloppsgärning att jag ger uttryck för något annat än en förhoppning att det skall bli möjligt – som jag sade tidigare – att framlägga ett förslag om Lindholmenprojektet så snart som möjligt.

Det behövs inga utredningar, sade herr Hugosson. Nej, det är väl alldeles klart att Lindholmenprojektet är väl utrett. Men jag har mig beaktat att det också finns delproblem som behöver genomlysas ytterligare. Och sedan, herr Hugosson, finns den lilla men icke oväsentliga detaljen i sammanhanget att man också måste bestämma sig för vilken kostnadsram man är beredd att fastställa för projektet. Det är också en form av utredning eller analys som måste göras innan man är klar att realisera projektet.

Jag noterar med tacksamhet att herr Hugosson tar avstånd från den pessimistiska syn på Göteborgs näringsliv som hans tidigare inlägg gav vid handen. Han korrigerade alltså sitt uttalande, och det är jag tacksam för. Vad man behöver i Göteborg liksom i andra regioner med problem det är ju en offensiv syn och en vilja att ta itu med problemen på ett konstruktivt sätt inte bara från näringslivets sida utan också från ansvariga politikers – både oppositionspolitikers och regeringspolitikers. Det behövs litet mer av viljan att söka gemensamma och konstruktiva lösningar för att vi skall kunna klara av de problem man har i Göteborg.

Frågan om det i Göteborg mera handlar om konjunkturproblem än om strukturproblem kan man diskutera från olika synpunkter. Det är alldeles uppenbart att man när det gäller varvsindustrin kan karakterisera problemen som strukturproblem på sitt sätt, även om problemen har

utlösts av den internationella konjunkturutvecklingen för shipping. Men när det gäller andra delar av Göteborgs näringsliv är det helt klart att det rör sig om konjunkturproblem och inte strukturproblem.

Det väsentliga i sammanhanget är ändå att man i Göteborgsregionen har en mycket väsentlig industripotential att bygga på omkring Nord-europas största och ledande hamn, och detta bör trots de aktuella problemen kunna vara underlag för en relativt optimistisk bedömning av framtiden på den göteborgska arbetsmarknaden.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! När jag i går fick det här interpellationssvaret var min första reflexion att det var en helt onödig möda att över huvud ställa interpellationen. Min avsikt när jag för mycket länge sedan gjorde det var nämligen att få en öppen och fri diskussion omedelbart efter varvsutredningens rapport. Då hade ju regeringen ännu inte bundit sig. Ett politiskt resonemang hade då kunnat föras i ett läge när det så att säga var fritt bord. Möjligen hade det kunnat tillföra varvsdebatten ett bredare urval av politiska synpunkter från skilda riksdagspartier som kunnat få viss betydelse för den framtida varvspolitiken.

Nu var en sådan öppen syn helt främmande för herr Åsling, och tydligen hade regeringen redan bestämt sig för varvsutredningens förslag. Regeringen hade ingen självständig eller öppen syn. Därför sköt herr Åsling upp svaret ett par månader – en nästan exempellös långt tid – tills den nya varvspolitiken var fastlåst och en fri diskussion omöjlig.

Också i dag undviker herr Åsling obehagligheter genom att interpellationsdebatten ganska meningslöst stoppas in i en allmän varvsdebatt och dessutom styckas sönder genom att man får en debattomgång mellan interpellationssvar och interpellant.

Men en liten effekt kanske interpellationen i alla fall har åstadkommit. Det gäller de borgerliga ministrarnas allmänna sätt att bete sig mot vpk i debatterna. I går satt herr Bohman inne i kammaren under första rundan i den ekonomiska debatten. I det ögonblick C.-H. Hermansson anträdde talarstolen gick han ut. Herr Åsling har vid upprepade tillfällen tillhört samma debattrunda som jag, och när de övriga partierna talat har han gått ut. I går höll de fyra partiledarna sina huvudanföranden. Sedan tog regeringsledarna omedelbart repliker utan att avvakta Lars Werners huvudanförande.

Möjligen har min interpellation verkat hindrande på ett upprepat sådant beteende. Om också herr Åsling lämnat ett fullkomligt meningslöst svar, så har framställandet av interpellationen dock gjort att han inte anständigtvis kan fysiskt avlägsna sig när jag går upp i talarstolen.

Nu till sakfrågorna, herr talman! Regeringen delar varvsutredningens synpunkter, heter det i svaret. Ja, det är det karakteristiska. Regeringen har ingen självständig varvspolitik. Därför kommer regeringen bara till den oundvikliga slutsatsen: Redarkapitalet måste räddas. Drastiska nedskärningar måste företas. Staten skall lösa ut redarna utan att för den

skull skaffa sig den kontroll över varvsnäringen som skulle möjliggöra en långsiktig och planmässig politik.

Vi är inte ute efter att kasta all skuld i frågan på regeringen. Vi protesterade mot varvspolitiken också under den förra regeringen – mot den passiva nedskärningsfilosofin, mot flatheten inför redarkapitalets kortsiktighet och ansvarslöshet, mot att man aldrig formulerade alternativ till den ensidiga tankeinriktningen, mot att man under längre tid lät lagerproduktion skyla över behovet av förnyelse.

Men vi måste samtidigt konstatera att den borgerliga regeringen fortsätter den gamla ofruktbara varvspolitiken efter i huvudsak samma system.

Regeringen har ingen självständig varvspolitik. Denna underkastelse under privatkapitalet återspeglas också i andra sammanhang, som har indirekt betydelse för varvens framtid.

Regeringen har ingen självständig trafikpolitik. Följden är att man aldrig väcker frågan om den inrikes sjöfartens framtida roll. Här har mycket intressanta perspektiv annars kunnat öppnas. Den samhällsligt oerhört orationella landsvägstransporten kan för många tunga varor med stor fördel ersättas med vidgad vattentransport. Det medför transportmässiga, energimässiga, miljömässiga och även lagringsmässiga fördelar. En sådan förskjutning skulle skapa ett utrymme för varvsproduktion. Hur stort är givetvis svårt att säga, men stort nog för att ha bort utredas. Men sådana perspektiv och tankar saknas hos regeringen.

Regeringen saknar en självständig regionalpolitik. Därför finns i dag inte på något område ramar eller planer för hur av varvskrisen, stålkrisen och skogsindustrikrisen drabbade regioner skall strukturellt kompenseras genom utvidgning av annan produktion. Om också den förra regeringen saknade strukturpolitik, blir de borgerligas ansvar för denna försummelse inte mindre – de var under tidigare år lika initiativlösa.

Särskilt i Skåne kan man i skarp relief se följderna av bristen på region- och trafikpolitiska perspektiv. Sedan många år har vpk krävt ett statligt planeringsprogram för Skåne-regionen. Det har avvisats av både de borgerliga och socialdemokraterna. Ingen har velat ta något grepp om de strukturproblem och det planeringspolitiska kaos som utvecklats i Skåne. Skåne drabbas nu av varvskrisen. Samtidigt saknar regionen ett fungerande kollektivt transportnät. Vad hade inte en aktiv politik för att skapa ett enhetligt sådant kunnat betyda för varvens sysselsättning? Men en sådan tanke uppkommer givetvis inte hos dem som saknar en självständig syn på både regionalpolitiken och trafikpolitiken.

Centern har varit kritisk mot tidigare planer på bilbroar över Öresund. Vad skulle en järnvägsbro vid Helsingborg betyda för färjetrafikens behov och struktur i andra Öresundsrelationer? Och vad skulle detta kunna betyda för de skånska varven? Den frågan borde ha ställts. Det är en bland flera intressanta och konstruktiva frågeställningar. Men den frågan ställs alltså inte.

Det talas om projektering av alternativ verksamhet vid varven. Det

är sent påkommet, även om det ändå är något. Vad man har anledning att vara orolig för är inte bara att det kommer sent utan även att det över huvud taget inte talas något om på vilka områden denna alternativa produktion skall röra sig. Det gäller nämligen att hitta mycket specifika typer av produktion, som kan tänkas expandera på en smula sikt även när den strukturella krisen inom världskapitalismen fortsätter på de flesta industriella områdena.

Den avgörande bristen är just att den beramade alternativa produktionen inte sätts i någon som helst relation till samhällsekonomin i övrigt. Låt oss t. ex. säga att varven skulle kunna tillverka vissa typer av maskiner och apparatur eller rullande materiel och annan utrustning för landtrafiken. Dessa produkter måste ju då beredas en marknad. Det i sin tur förutsätter dels att man är inriktad på att allmänt vidga den nationella marknaden för industriella produkter, dels att man för en medveten upprustningspolitik när det gäller det stora kollektiva trafiknätet. Regeringen gör vederligen varken det ena eller det andra. Det är tankar som tydligen är den fullständigt främmande.

Regeringen saknar en självständig handelspolitik. Det hade ju annars i dag varit bra att veta vilka nationer med underskott i sin egen sjötransportkapacitet som varit intresserade att beställa i Sverige. Må vara att kanske vissa av tredje världens länder inte kunnat ta de svenska priserna. Må vara att Comecon-länderna har egna expanderande varv. Men under ett antal år borde det ändå finnas ett visst utrymme för svenska insatser. Denna del av problematiken har lämnats helt åsido under många år.

Slutligen lyser den borgerliga regeringens borgerlighet grovt igenom på ett speciellt avsnitt. Det finns inte ett ord om varvsarbetarnas och tjänstemannakårens roll i den framtida varvsindustrin, bortsett från intetsägande tal om medinflytande och sådana ting. Vi vet ju vad medinflytande betyder vid statsindustrierna. LKAB och NJA är ju de vackra exemplen på arbetarnas medinflytande. Just kunskapen, diskussionerna samt den tekniska och organisatoriska kapaciteten hos de arbetande – allt detta som hållits nere av redarkapitalets ledningar – måste uppmärksammas. Det finns inga möjligheter att skapa en framåtsyftande varvsindustri om man inte från början bygger på de arbetandes kapacitet. Och att bygga på deras kapacitet förutsätter att de får det ledande inflytandet i de styrande organen.

Entusiasm kan aldrig väckas av maktlöshet som innebär att man underkastar sig en kapitulations- och nedskärningspolitik. Tänkande kan aldrig stimuleras av den resignation som i dag präglar både varvsindustrin och regeringens varvsproposition. Kapacitet kommer heller inte till sin rätt om den inte klart får tjäna självständigheten i arbetet och kamrattkollektivets kamp för sysselsättning och framtid.

Typiskt är hur regeringen – och f. ö. i stor utsträckning socialdemokraterna i riksdagen – bortser från detta. Man hade kunnat skapa ett dugligt kampinstrument för de arbetandes framtid. Man kommer i stället

med vad som i stort sett är ett olycksfallsförsäkringsbolag för inkompetenta redarfamiljer.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag är den förste att beklaga att detta interpellationssvar har dröjt så länge. Men man skall kanske komma ihåg, herr Svensson i Malmö, att interpellationen framställdes just då analysgruppen avlämnade sitt betänkande. Arbetet med propositionen hade redan startat. Vi var angelägna om att i så god tid som det över huvud taget var möjligt när det gäller detta stora paket framlägga ett förslag för kammaren, eftersom frågan om varvens framtid måste tas upp under denna vår. Det fanns alltså inga möjligheter att på ett meningsfullt sätt ta upp denna fråga till närmare besvarande medan propositionsarbetet pågick. Därför föreföll det vara en logisk lösning av problemet att ta upp debatten här i dag, när vi ändå diskuterar regeringens förslag beträffande varvspolitiken.

Det är alltså ingen avsikt att undvika debatt bakom dröjsmålet med interpellationssvaret – tvärtom vill vi försöka få in debatten i dess logiska och meningsfulla sammanhang, när vi diskuterar varvspolitiken.

Till vad herr Svensson nyss anfört sagt som kommentar till mitt svar har jag kanske inte så mycket att säga. Herr Svensson har följt sitt vanliga mönster att ta upp frågan mer från allmän och principiell synpunkt. Det har blivit ett tal om kapitalismens fördärv och socialismens välsignelser, och där har herr Svensson och jag väsentligt avvikande meningar. Men det intressanta är att herr Svensson inte i egentlig mening tar upp någon konkret diskussion om varvspolitiken utifrån den proposition och det förslag vi förelagt kammaren.

Jag vill bestämt protestera mot herr Svenssons omdöme om att det i propositionen inte sägs någonting om arbetare och tjänstemän i varvsföretagen. Ambitionen i detta mycket stora och kostsamma branschprogram är ju helt enkelt att rädda kvar så mycket som möjligt av den kompetens och det kunnande som finns bland varvsarbetare och tjänstemän och låta detta bli det man kan bygga den framtida varvsindustrin i landet på. Det är mycket viktigt att inte bedriva anpassningen av den svenska varvsindustrin till världsmarknaden så snabbt att det väsentliga kunnande som finns i våra svenska varv går till spillo och inte kan nyttiggöras i den framtida varvsindustrin.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har precis motsatt uppfattning om det meningsfulla i att vi skulle ha fört denna interpellationsdebatt tidigare, därför att just när de här ensidiga och betänkliga slutsatserna från dem som gjorde förarbetena kom fram hade det varit viktigt att föra en obunden diskussion innan industriministern band upp sig i en proposition. Ingen hade begärt att han skulle komma med förpliktande uttalanden. Vi kunde ha haft ett öppnare resonemang som kanske hade gett värdefulla kom-

plement till det kommande propositionsarbetet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Åsling apropå hans protest mot min kritik av att man alltför mycket lämnar de arbetande åsido: I vilket organ i den nya statliga varvsindustrin – och över huvud taget i detta komplex – skall de arbetande ha det ledande och styrande inflytandet? Vi vet att det icke existerar något sådant organ.

Herr Åsling försöker komma ifrån dessa resonemang genom att anklaga mig för att diskutera i termerna kapitalism–socialism. Jag har veterligen inte använt vare sig den ena eller den andra termen. Jag har kritiserat redarkapitalet, men jag har inte nämnt de båda samhällssystemen och vad som skulle kunna åstadkommas med en industripolitik inom det ena eller andra samhällssystemets ram. Jag har inte alls diskuterat på de villkoren.

Det är litet märkligt att jag blev beskylld för brist på konkretion, när jag just har tagit upp hur bristen på självständig handelspolitik, självständig regionpolitik, självständig och skapande trafikpolitik gör problemen för varvsindustrin ännu större. Jag har just genom det efterlyst en diskussion om att ge konkreta möjligheter till alternativ produktion. Det är herr Åsling och regeringen som genom att tala om alternativ produktion i största allmänhet, vagt och svävande, inte ger någon konkretion, inte ger någon anvisning om vad denna alternativa produktion skall syfta till eller vad villkoren är för att det över huvud taget skall kunna bli en marknad för sådan produktion.

Hela regeringens ekonomiska politik präglas av två drag som gör det mycket svårt att sätta tilltro till att det skall kunna bli någon marknad för alternativ produktion någonstans i ekonomin. För det första har ni i alla strukturdrabbade branscher lagt upp en krympningspolitik. Det är krympning i den ena branschen efter den andra – hela politiken går ut på att krympa. Man sätter sedan inte upp några statliga planer för expansiva industrier. För det andra är den typ av s. k. antiinflationspolitik som regeringen för sådan att den icke går in på någon verklig priskontroll eller spekulationskontroll, utan den försöker – som ett av de medel den använder för att komma åt inflationen – skapa arbetslöshet och krympa sysselsättningen.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö frågar var det står att arbetarna skall ha ett avgörande inflytande på varvens utveckling och drift. Vår svenska riksdag har antagit en medbestämmandelag som tillförsäkrar de anställda i privatägda och statliga företag ett avgörande inflytande över produktionsförhållandena på arbetsplatsen. Dessutom har jag redan tidigare i debatten här i kammaren berättat att jag har inlett överläggningar med de fackliga organisationerna beträffande den nya koncernledningens sammansättning. Det borde tyda på en beredvillighet att verkligen se till att de anställda i varven har ett inflytande på utvecklingen.

Beträffande den alternativa produktionen har analysgruppen visat på

vissa möjligheter som är under övervägande – det gäller både alternativ produktion på transportsidan och utveckling av alternativ produktion av annan karaktär. Vi har också varit beredda att anvisa medel för att gå vidare på den vägen. Vi är beredda att ge koncernledningen speciella uppdrag för att undersöka möjligheterna att nyttiggöra varvens produktionskapacitet för alternativa produktionsinriktningar. Inom den möjliga ramen har alltså redan vidtagits väsentliga dispositioner för att försöka styra över ledig kapacitet i varven på alternativ produktion.

När herr Svensson i Malmö säger att regeringen inte är intresserad för expansiva sektorer av näringslivet, vill jag påminna honom om att vi i den nu aktuella Göteborg-Uddevalla-regionen nyligen har gjort en mycket stor satsning på det s. k. Oxo-projektet vid Berol Kemi AB. Det innebär en satsning på den expansiva sektorn petrokemi med en väsentlig ökning av sysselsättningen som följd. Häromdagen underrättade vi allmänheten om en klart framåtsyftande satsning på dataindustri och återkommer till riksdagen med mer konkreta förslag. Men att satsa på en expansion inom varvsnäringen, när världsmarknaden ser ut som den gör i dag, vore ju att föröda resurser som ändå är begränsade och som kan disponeras på ett bättre sätt, om man är angelägen om bästa möjliga sysselsättning.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vår industriminister lider i eminent grad av yrkespolitikers sjukdom, nämligen att använda ord som han inte vill definiera. "Avgörande inflytande", vad är det egentligen, herr Åsling? För en normalsvensk betyder det att en viss grupp har mera inflytande än någon annan grupp, ett dominerande inflytande. Mig veterligt har inte de arbetande något dominerande inflytande i någon del av den här statliga varvskoncernen eller i statlig varvspolitik över huvud taget. Det vet herr Åsling, och då skall han inte använda sådana där vaga och sladdriga uttryck som "avgörande inflytande".

Så till frågan om den alternativa produktionen. Även här var herr Åslings svar mycket vagt. Här har vi sett frågan i det större perspektivet, och här har vi en strukturdrabbad bransch som skall dras ner. Stålinindustrin är en annan strukturdrabbad bransch som också skall dras ner, skogsindustrin en annan som av allt att döma så småningom kommer att tvingas till neddragning. Och vi har flera sådana branscher. Talar man i ett sådant sammanhang om alternativ produktion, som delvis skall kunna användas för att bereda de strukturdrabbade branscherna, däribland varvsindustrin, en lättnad när det gäller att upprätthålla sysselsättningen, förutsätter detta naturligtvis att man vid denna alternativa produktion kan räkna med en expansion, att man gör insatser för att öka den typ av produktion som i det här fallet delvis kan läggas på varven. Dit hör t. ex. transportsektorn.

Från vpk:s sida har vi länge försökt föra fram tanken på att en upprustning av den stora kollektiva trafikapparaten skulle under en tid fram-

över trafikpolitiskt, miljömässigt och naturligtvis framför allt sysselsättningsmässigt kunna utgöra en sådan expanderande bas. Man kan givetvis också tänka sig många andra sådana sektorer, t. ex. den sociala sektorn.

Vad jag saknar hos industriministern är någon form av konkretion: Var finns det expansiva momentet, som alltid måste finnas i en planmässig och vettig strukturpolitik, och hur skall verkningarna härav kunna kanaliseras till varven? I stället för den krympande marknad som hotar att drabba varven, måste det finnas en expanderande marknad. Kan den inte vinnas på det utrikespolitiska planet, vilket förefaller en smula realistiskt just nu, måste den kunna vinnas på det inrikespolitiska. Men det förutsätter ju en helt annan typ av statlig investeringspolitik och över huvud taget en helt annan typ av ekonomisk-expansiv politik än den regeringen för, som är en krympningspolitik och en antiinflationspolitik, som förvisso icke åstadkommer någon dämpning av prisstegringarna, tvärtom. Men man tror sig kunna åstadkomma detta genom att hålla tillbaka sysselsättningen.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Redan när vi 1974 för första gången här i riksdagen behandlade problemen vid Götaverken ansåg vi från vårt håll att det med all sannolikhet fanns en överkapacitet inom varvsindustrin såväl i Sverige som internationellt. Staten gick då in med insatser för att bevara sysselsättningen och produktionskapaciteten vid Götaverken. 1975 blev situationen vid Eriksbergs varv akut, och samhället gick då in även där med åtgärder.

Vad är då anledningen till att vi har kommit i denna situation? I första hand är det naturligtvis en följd av den kris som kom vid 1974 års ingång i samband med den chockartade höjning av oljepriserna som då ügde rum. Det gjorde att den totala förbrukningen av olja i världen minskade markant. Detta i sin tur fick till följd att oljetransporterna reducerades. På senare tid har därtill kommit att Suezkanalen nu äntligen öppnats. Den påverkar också transportbehovet genom att erbjuda kortare transportsträckor från de arabiska oljefälten till de stora avsättningsområdena i Europa och Nordamerika.

För Sverige har detta naturligtvis medfört speciella besvärligheter på grund av att våra storvarv i stor utsträckning satsade på och är specialiserade på mycket stora tankfartyg. Genom seriebyggnation kunde man uppnå hygglig konkurrenskraft gentemot övriga varv i världen, men i dag är efterfrågan på dylika fartyg minimal.

I dag är det förhållandena vid Götaverken som fokuseras, men propositionen berör i realiteten direkt eller indirekt praktiskt taget samtliga svenska varv. I debatten har ibland hävdats att vissa varv skulle gå mycket bättre än Göteborgsvarven. Jag tror att dessa påståenden baseras på en missuppfattning.

Huruvida ett varv har gått bra eller inte under de senaste åren är i regel avhängigt av vilket värde man har satt på den lagerproduktion

Fredagen den
3 juni 1977

Vissa varvsfrågor

som man har tvingats till. Det är dock ett faktum att så gott som samtliga storvarv har tvingats att bygga på lager det senaste året. Det blir då det åsatta värdet på dessa lagerbyggda fartyg som avgör rörelseresultatet för det aktuella verksamhetsåret. Såvitt jag kan finna torde samtliga storvarv dras med samma problem som de aktuella varven i Göteborg.

Varvspropositionen 1976/77:139 har mötts med tillfredsställelse från så gott som alla insiktsfulla berörda bedömare. Jag ansluter mig till denna uppfattning och tror att de i propositionen framlagda förslagen kommer att leda till en lugnare utveckling under de närmaste åren.

Men detta får i sin tur inte leda till att varvsledningarna slår sig till ro. Tvärtom måste det vara uppenbart för samtliga varvsledningar att någon gång i mitten av 1979 måste man ha gjort klart för sig huruvida man även fortsättningsvis kan upprätthålla den nedskurna varvskapacitet som man nu siktar på att ha åstadkommit vid utgången av 1979. Förutsättningen för detta är ju att man kan trygga en avsättning för sina produkter. Det är uppenbart att vi inte i längden kan bygga på lager, utan de fartyg vi producerar måste kunna säljas till ett pris som ger täckning för kostnaderna. De lösningar vi nu tvingas acceptera är nödlösningar, som inte kan få bestå alltför länge, om inte hela svenska samhället skall råka i allvarliga svårigheter.

Det är därför synnerligen angeläget att varvsledningarna på allt sätt utnyttjar den respittid man nu har fått till att undersöka möjligheter till alternativ produktion. Jag vet att varvsledningen vid Götaverken har mycket avancerade planer på att bl. a. försöka få avsättning för sina produkter inom ångteknikområdet, där ju varvet har tillgång till erkänt duktig personal på alla nivåer. Sannolikt kommer den petrokemiska industrin att expandera under den närmaste tioårsperioden. Det är därför troligt att ett varv som Götaverken med de speciella kunskaper som finns representerade vid företaget skall kunna konkurrera när det gäller att ta fram lämplig utrustning för petrokemisk industri.

Det finns vid varven en skicklig yrkeskår. Det finns stora värden i varvens anläggningar. Det är därför angeläget att man kan utnyttja detta till andra och lönsamma produktioner. Lyckas man med detta, lättas de nuvarande sysselsättningsproblemen i Göteborgsregionen, samtidigt som man behåller en kapacitet för framtiden, om det skulle förhålla sig så att den bedömning vi i dag gör av varvssituationen skulle vara för dyster.

Men vi har också ett annat allvarligt problem som vi i detta sammanhang måste beakta, och det är den svenska rederinäringens svårigheter. Även här är det uppenbart att konkurrensen från vissa länder med liberalare regler för bemanning och utrustning ombord på fartygen har lett till att de svenska fartygen fått allt svårare att hävda sig. Vissa åtgärder föreslås nu i regeringens proposition, och jag vill uttrycka förhoppningen att dessa åtgärder skall leda till att den svenska rederinäringen åter skall kunna bli konkurrenskraftig på världsmarknaden. Sverige har ju sedan länge haft förmånen att få ett kraftigt tillskott till sin valutabalans genom

sjöfartsnettot. Detta sjöfartsnetto har dock tenderat att minska. Det finns en allvarlig risk för att det kan försvinna helt, om vi inte på olika sätt kan ge de svenska rederierna en möjlighet att konkurrera och hävda sig på den internationella fraktmarknaden till havs.

Ett speciellt allvarligt konkurrenshinder är i detta sammanhang den s. k. UNCTAD-koden. Denna innebär att avgångs- och adressländerna för en viss vara vardera förbehåller sig 40 % av de aktuella frakterna i samband med leveransen. Bara 20 % av dessa frakter skulle därefter kunna stå till övriga sjöfartsnationers förfogande. Sverige, och i kanske ännu högre grad Norge, har sedan länge tagit in största delen av sitt sjöfartsnetto just genom att ombesörja dylika transporter mellan länder som inte själva har haft kapacitet att klara transportererna. UNCTAD-koden har dess bättre ännu inte trätt i kraft, utan de försämrade sjöfartsintäkterna beror på rederinäringens ökade svårigheter att av andra skäl konkurrera med övriga sjöfartsnationer. Men det är angeläget att den svenska regeringen på alla plan söker att hävda en fri konkurrens på fraktmarknaden.

Till sist, herr talman, några ord om det s. k. Lindholmenprojektet. Detta är ju noggrant beskrivet såväl i propositionen som i några av de motioner som avlämnats – däribland vår motion 1976/77:1611 – varför jag inte tänker närmare gå in på vad Lindholmenprojektet innebär. Låt mig bara i all korthet understryka att projektet skall skapa en utbildningsenhet för varvsyrkena på det nedlagda Lindholmenvarvets område men att man avser att utnyttja lokalerna även för annan utbildning. Redan i höst kommer förarutbildning att starta i lokaler som man hyr på Lindholmen. För detta krävs i dag inga särskilda åtgärder på vare sig det ekonomiska eller administrativa planet från regeringens sida. Men däremot krävs senast i höst beslut och anslag för att man skall komma i gång med den gymnasieutbildning på yrkesskolområdet m. m. som beräknas börja läsåret 1978/79. Förläggningen av denna gymnasiala utbildning till Lindholmen eliminerar behovet av att bygga ett nytt gymnasium på Hisingen. Det är också av stort värde för både koncernledningen och Göteborgs kommun – ja, för hela Göteborgsregionen – att vi snarast möjligt genomför Lindholmenprojektet, så att viss personal som riskerar att bli friställd vid varven kan sysselsättas med lämpliga arbetsuppgifter inom Lindholmenprojektet.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag anfört och då våra motionskrav synes bli tillgodosedda av regeringen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i här aktuella frågor på alla punkter.

Herr NILSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Låt mig först notera att industriministern gått ut ur kammaren – tyvärr, får jag väl säga, eftersom jag har en del frågor att ställa till honom. Han kanske sitter vid någon högtalare och lyssnar och kan komma in och besvara frågorna när jag är färdig med mitt anförande.

Jag får också notera att efter vad jag kan se finns ingen av utskottets

borgerliga talesmän inne i kammaren. Det är beklämmande, tycker jag, att man är så nonchalant mot riksdagen att man inte ens kan vara i kammaren och lyssna på och eventuellt bemöta de synpunkter som kan komma fram under debatten.

För några år sedan pågick en debatt om den s. k. överhettade västkusten. Det drevs en propaganda om att bromsa utvecklingen så att inte fabriker fick breda ut sig utefter hela Bohuskusten. Denna diskussion var helt främmande för människorna i Bohuslän, som under årtionden fått uppleva helt andra problem. Stenindustrin, teko, fisket och konserverindustrin är några exempel på strukturproblemen. Under det senaste tiotalet år har sysselsättningstillfällena minskat med 40 % i norra Bohuslän. Andelen pensionärer bland befolkningen är ca en tredjedel i vissa kommuner. Medelinkomsterna är låga jämfört med övriga landet. Förväntningar på tilltänkta industrier med anknytning till oljan har spruckit. Detta är verkligheten i dagens Bohuslän. Därför är det med förvåning man kan konstatera, när man läser regeringens proposition, att där inte med ett ord nämns den problematik och de svårigheter som finns i Uddevallaregionen och norra Bohuslän.

Vi vet att landet i dag upplever problem med varvsnäringen. I Uddevalla arbetar ungefär hälften av de industrissysselsatta vid Uddevallavarvet. Dessutom tillkommer många människor som är direkt eller indirekt beroende av varvsverksamheten. Det är mot denna bakgrund som jag och några kamrater i motionen 1633 tar upp sysselsättningskonsekvenserna vid en eventuell nedskärning av antalet anställda vid Uddevallavarvet som ställer krav på regional- och arbetsmarknadsinsatser i denna region.

När det gäller nedskärningen av antalet anställda vid varven kommer inte riksdagen att ta ställning. Men i propositionen och i utskottets betänkande redovisas ändå riktlinjer för neddragningarna. För Uddevallavarvets del handlar det om ca 250 personer. Vad som är underligt i detta sammanhang är att analysgruppen inte redovisat och utförligt motiverat var och hur dessa nedskärningar skall göras. Det verkar ibland som om man enbart spelat på lotteri när man fastnat för ett visst antal nedskärningar vid resp. varv. Enligt min mening bör nedskärningarna grundas på sakskäl och ingenting annat. I de fall där nedskärningar behövs är det naturligtvis helt enkelt samhällets skyldighet att skaffa fram alternativ sysselsättning.

En annan fråga som oroar oss i Uddevalla och som också hänger ihop med tryggheten är formerna för det statliga stödet till beställare av fartyg. Uddevallavarvets produktion går nästan uteslutande till utländska beställare, framför allt i Norge. Enligt riktlinjerna skall stödet utgå till svenska beställare. Därför är det med tillfredsställelse jag konstaterar att stöd även skall kunna utgå i särskilda fall när det gäller utländska beställningar vid svenska varv. Utskottet säger att det kan gälla redare – i första hand i nordiskt land – som länge anlitat varvet i fråga. Vidare skall beställningen ha avgörande betydelse för sysselsättningen vid varvet. Om jag har tolkat näringsutskottets skrivning rätt innebär detta bättre möjligheter för Ud-

devallavarvet i framtiden, eftersom produktionen vid detta varv utslutande går till norska redare.

I vår motion 1633 kräver vi att de regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatserna förstärks i Uddevallaregionen och i norra Bohuslän. Utskottet pekar i det sammanhanget på att Göteborgsdelegationen med förtur skall angripa de frågor som berör sysselsättningsproblemen och att Uddevallaregionen omfattas av dess uppdrag. I nästa mening skriver utskottet att delegationen skall lämna förslag till konkreta åtgärder som kan förbättra sysselsättningsläget i Göteborgsregionen. Med utgångspunkt i det avstyrker utskottet motionen.

Denna skrivning, herr talman, tyder på en ganska stor okunnighet om hur kartan ser ut i Göteborgs och Bohus län. Uddevallaregionen ingår inte i Göteborgsregionen. Vidare kan inte jag, när jag läser kommittédirektiven från industriministern till Göteborgsdelegationen, tyda dem på annat sätt än att kommittén enbart skall arbeta med de problem som hänger ihop med Göteborg och näraliggande kommuner. Det var för att jag ville ha klarhet på den punkten som jag skulle ställa några frågor. Ändå ser jag varken industriministern eller någon av utskottets talesmän, men det är möjligt att jag under kvällens lopp kan få svar ändå. Därför vill jag ställa följande frågor antingen till någon av utskottets talesmän eller till industriministern, som kanske lyssnar någonstans bakom kulisserna:

Vad skall egentligen den 16 man stora Göteborgsdelegationen syssla med? Är det problemen i Göteborgsregionen? Skall problemen i Uddevalla och Bohus län i övrigt behandlas i delegationens arbete?

Om svaret på frågorna blir att hela länet och dess problem ingår i Göteborgsdelegationens arbete, varför har regeringen då inte utsett några representanter med, som man skriver i propositionen, kunskap och kännedom om förhållandena i de olika kommunerna?

Jag tror alltså inte att det är på det sätt som utskottet skriver att Uddevallaregionen skall omfattas av Göteborgsdelegationens arbete. Jag tar därför inga risker utan yrkar bifall till motionen 1633.

I detta anförande instämde herr Svartberg (s).

Herr HAGEL (-):

Herr talman! Det förslag som ligger på riksdagens bord och som vi nu skall fatta beslut om kommer att få mycket allvarliga konsekvenser för min hemstad, Göteborg.

För några månader sedan framställde jag en interpellation till herr Åsling, som då framförde ungefär samma synpunkter som i dag, nämligen att Göteborg har "ett rikt fasetterat näringsliv" som väl kan svälja dem som ställs utan arbete. I dag sade herr Åsling att neddragningen av sysselsättningen vid varven inte får så allvarliga konsekvenser för Göteborg. Som belägg för detta konstaterar herr Åsling att de norrlänningar som flyttade till Göteborg under den period då varvs- och bilindustrin var

mycket expansiva och krävde stora nytillskott på arbetsidan finns kvar i Göteborg. Det skulle alltså vara ett bevis för att där finns ett mångfasetterat näringsliv som kan suga upp de människor som friställs vid varven. Vill herr Åsling berätta för mig vart de människorna skulle flytta för att beredas arbetstillfällen? De har väl inget val.

Det mångfasetterade näringslivet i Göteborg har diskuterats i många sammanhang, och vi har alltid hävdats att Göteborgs näringsliv är mycket ensidigt sammansatt. Det domineras helt av tung industri. Arbetsintensiteten bland kvinnorna är lägre i Göteborg än på andra platser i landet, vilket också har betonats. Detta har naturligtvis flera orsaker. En orsak är det ensidigt sammansatta näringslivet. En annan orsak är att vi under en lång period har haft en borgerlig regering som så till den milda grad har eftersatt den kommunala servicen att kvinnorna av tradition har fått stanna hemma och ersätta den samhällseliga service som kommunerna har förmenat dem.

Den svenska varvsindustrin har genom åren haft en internationellt sett mycket framskjuten position. Ägandeförhållandet inom den har nästan alltid varit intimt kopplat till landets redarkapital. Fraktpriserna har växlat, bl. a. på grund av internationella konflikter, och såväl varvs- som rederinäringen har därför ofta använts som spelplan för spekulanter. De senaste decennierna har staten i allt större utsträckning fått utgöra garant när spekulanternas vinster har beskrivit en fallande kurva. Kopplingen redarkapital-varvsnäring har inneburit stora möjligheter att använda varven som avskrivningsobjekt. Rederi och varv eller delar av varv har inköpts för pengar som borde ha använts i svenska varv för att klara vågdalarna. Hälftenbruket staten-Eriksberg t. ex. utgjorde ett utmärkt tillfälle för aktieägarna på Eriksberg att föra ut ytterligare pengar ur vårt land.

Under en för varven mycket besvärlig period – de senaste åren – har just rederierna, som så effektivt bidragit till att ställa varven i denna mycket prekära situation, visat ett totalt oansvar och inget som helst intresse för att underlätta varvens sysselsättningssituation.

Herr Siegbahn sade i ett inlägg här att såväl Götaverken som Eriksberg har gjort goda insatser för att bygga ut varvsnäringen även utom regionen. Ja, herr Siegbahn, och det är inte bara utanför regionen – om därmed menas Göteborgsregionen – som dessa företag har gjort utomordentliga ansträngningar för att bygga ut varvsnäringen, utan sanningen är att de också har byggt ut den näringen långt utanför landets gränser! Under samma period då staten stoppade in pengar i varven passade Eriksberg på att bygga ett varv i det då fascistiska Portugal för pengar som svenska varvsarbetare hade arbetat ihop!

Sedan fortsatte herr Siegbahn anförandet och kom in på ett konkurrensförhållande på fraktmarknaderna. Han påstod att det finns ett allvarligt konkurrensförhållande till de österuropeiska staterna och framför allt då till Sovjetunionen, och han konstaterade att det är anmärkningsvärt att det förhåller sig på det sättet att man kan frakta varor billigare på sovjetiska kölar än på svenska.

Om vi i förhållande till andra länder har påstådda konkurrenssvårigheter brukar herr Siegbahn och andra vanligen säga att det beror på att de svenska löntagarna har alltför höga löner och att lönerna därför måste pressas ner så att vi kan bli konkurrenskraftiga. Men om det skulle visa sig att vi har svårigheter med konkurrensen på fraktmarknaden med Sovjetunionen, betyder det att Sovjetunionen dumpar priserna! – Det kan kanske tänkas att man i Sovjetunionen inte har redarkapital som tjänar otroligt stora pengar – vilket ingen kan bestrida att de svenska redarna har gjort under de gångna åren.

Vi har i vår motion visat att det finns möjligheter att finna nya marknader eller utveckla redan befintliga marknader. Vi avser då närmast de socialistiska staterna, men vi avser också de nya stater som i dag är i färd med att bygga upp sina länder. För dessa torde det finnas ett behov av tonnage, som de inte av egen kraft kan tillfredsställa. Alternativet för dessa nya stater blir då att de tvingas ut på en mycket, mycket dyr chartermarknad.

Vad gäller de socialistiska länderna finns i dag redan etablerade kontakter, men dessa kan betydligt fördjupas. Även här handlar det om krediter. Kring båda de här problemen finns det utrymme för insatser från statens sida för att dels utreda det reella behov av tonnage som föreligger i världen och dels finna former för krediter som möjliggör produktion av större betydelse än lagerproduktionen.

Hela varvsindustrin bör förstärkas, liksom rederinäringen!

Vid den fortsatta verksamheten bör större vikt läggas vid kompletteringsverksamhet samt teknisk forskning. Genom förstärkandet av rederinäringen skulle man komma ifrån den utläggning av order till andra länder som f. n. utgör ett mycket stort problem. Inte ens 4 % av de svenska redarnas beställningar av tonnage läggs inom det här landets gränser – inte ens 4 % av deras tonnagebehov, alltså! Detta skulle man bl. a. kunna komma ifrån genom att man betraktade varvs- och rederinäringarna som *ett* begrepp och förstärkade båda delarna. Den erfarenhet och den yrkesskicklighet som Sveriges varvsarbetare och tekniker har skaffat sig måste utnyttjas, och dessa arbetare måste beredas arbete.

Vidare anser jag att det här omtalade Lindholmenprojektet måste förverkligas. Jag menar också att det behövs en enhetlig ledning över varven och att det då måste gälla hela den svenska varvsindustrin.

Sedan vill jag också understryka att jag delar deras uppfattning vilka framfört den meningen att de anställda vid ett sådant statligt varvsföretag bör ges ett helt annat inflytande och andra beslutsmöjligheter än vad som hittills har gällt i det här landet vid alla olika typer av förstärkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 1627.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över att den borgerliga regeringen i stort sett i varvspropositionen fullföljer den tidigare socialdemokratiska regeringens politik i varvsfrågan. Det är också

glädjande att utskottet vid sin behandling av propositionen nästan helt har kunnat ställa upp bakom huvudlinjerna i densamma. Till utskottets betänkande har fogats fyra reservationer av näringsutskottets socialdemokrater. Jag ber att redan nu få yrka bifall till samtliga dessa reservationer.

I fortsättningen av mitt anförande skall jag dock helt ägna mig åt förslagen i motionen 1626. Jag och mina medmotionärer har för det första där fört fram förslag om att den nu tillsatta Göteborgsdelegationen med uppgift att komma till rätta med de sysselsättningspolitiska problemen i Göteborgsregionen även borde få arbeta med problemen i berörda delar i Skaraborgs län. Som framgår av utskottsbetänkandet har ett liknande förslag rörande Värmland förts fram i en motion av herr Johansson i Arvika m. fl.

Jag vill vid detta tillfälle erinra om att jag tillsammans med representanter från västregionen i olika motioner tagit upp de regionalpolitiska frågorna för hela denna region. Där har vi sökt belysa de aktuella strukturproblemen både inom näringslivet och på arbetsmarknaden. Vi har vidare belyst läget för de anställda inom tekoindustrin, varvsindustrin, glasindustrin, bilindustrin, fisket och konservindustrin. I anslutning till detta har vi samtidigt pekat på att det under de senaste åren har växt fram ett nära och värdefullt samarbete mellan berörda länsstyrelser, landsting, näringsliv och arbetsmarknadsparterna. Det beror naturligtvis först och främst på ett gemensamt intresse när det gäller att komma till rätta med strukturproblemen inom västregionens näringsliv. Fortlöpande söker man nu inom olika samarbetsorgan stödja och utveckla de mindre och medelstora företagen inom regionen. Här vill jag bara erinra om att landstingen och de olika länsorganen i västregionen f. n. håller på att bygga upp ett produktutvecklingscentrum i Göteborg. Det är bl. a. mot denna bakgrund som vi motionärer anser det angeläget att den tillsatta delegationen även får i uppdrag att ägna sig åt de uppkomna sysselsättningsproblemen i samband med varvskrisen i exempelvis Skaraborgs och även i Värmlands län.

Tyvärr har utskottet avvisat vårt förslag. I stället understryker utskottet att det är viktigt att delegationen verksamt bidrar till att åstadkomma en regional kraftsamling för att lösa sysselsättningsproblemen. Det är också mot denna bakgrund som utskottet uttalar att det inte är ändamålsenligt att nu utöka delegationens arbetsuppgifter.

Utskottet förutsätter att sysselsättningsproblemen i de nu aktuella länen noga följs upp i de allmänna regionalpolitiska sammanhangen, bl. a. i den nu pågående länsplaneringen.

Jag vill här uttrycka den förhoppningen att frågan om ett utvidgat verksamhetsområde för delegationen kommer att aktualiseras så snart som möjligt i enlighet med de synpunkter som vi framfört i motionen och som jag här har anfört.

Enligt min mening vore det olyckligt för hela denna region om man inte får möjlighet att utveckla samarbetet mellan länsorganen på detta viktiga regionalpolitiska område.

I vår motion har vi vidare framfört krav på en kartläggning av följderna av varvskrisen för varvens underleverantörer. Vi har också föreslagit att varvens inköp av varor och tjänster i första hand skall ske från svenska underleverantörer.

Vi har i motionen konstaterat att den planerade neddragningen av varvens produktionsnivå kommer att få mycket besvärande konsekvenser för dessa. Representanter för underleverantörerna har vid uppvaktning inför utskottet verkligen kunnat verifiera de kommande svårigheterna för såväl de stora som de små företagen. Det är därför glädjande att utskottet understryker att detta är ett stort och viktigt problem. I samband med de upplysningar som utskottet har inhämtat anser utskottet att den kommande utvecklingen för underleverantörerna bör följas. I det här sammanhanget vill jag gärna citera följande ur utskottets betänkande:

”Enligt utskottets mening bör det dokumenteras vilken andel av selsättningen i underleverantörsföretagen som varvens beställningar utgör. Vidare bör undersökas vilken andel i företagets omsättning som varvens order svarar för. En sådan undersökning är nödvändigt underlag för överväganden om eventuella insatser för att underlätta en omstrukturering av underleverantörsföretagens produktion.”

Det finns anledning att här uttala vår tillfredsställelse över utskottets uttalande i detta sammanhang.

Vi krävde vidare i vår motion att varven borde åläggas att i första hand köpa varor och tjänster från svenska underleverantörer. Det framgår av utskottets betänkande att varvens inköp från underleverantörer år 1975 uppgick till ca 3,1 miljarder kronor. Av detta belopp levererades ca 70 % från svenska företag. Vi är tacksamma över det uttalande som utskottet har gjort i detta sammanhang: ”Utskottet räknar med att varven i fortsättningen söker att i så stor utsträckning som möjligt placera sina order inom landet.”

Herr talman! Jag utgår ifrån att varven kommer att följa utskottets rekommendation.

I detta anförande instämde herr Fransson i Mariestad (s).

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Herr talman! I anslutning till det nu behandlade utskottsbetänkandet 1976/77:53 om vissa varvsfrågor vill jag något beröra vad som framförs i motionen 1629.

Den proposition som ligger till grund för denna debatt innehåller förslag till olika åtgärder på grund av varvsindustrins förändrade produktionsförutsättningar. I utskottsbetänkandet framhålls att det nu är tredje året i följd som riksdagen har att ta ställning till nya åtgärder som föranleds av varvsindustrins alltmer kännbara problem.

För Sveriges del är problemet särskilt bekymmersamt, därför att varvsindustrin i vårt land utgör en avsevärt större del av näringslivet än i övriga stora varvsländer. Då varven tillika som regel är stora företagsenheter, be-

rörs de orter vill vilka varven är lokaliserade särskilt hårt vid förändringar.

Näringsutskottet är i stort enigt om de övergripande åtgärder av skilda slag som föreslås i propositionen. Att den reduktion av den svenska varvsindustrins kapacitet som är nödvändig sker i balanserad takt och i socialt acceptabla former är överensstämmande med vad statsrådet har framhållit i propositionen.

I motionen 1629 upptas frågor som berör Öresundsvarvet, vilket med sina 46 % av de inom Landskrona kommuns industri sysselsatta har en avgörande roll främst för Landskrona kommun men också för hela regionens arbetsmarknad. Utvecklingen för varvet följs därför med största intresse av samtliga invånare inom detta område.

Länstyrelsen i Malmöhus län har, inte minst utifrån länets svåra sysselsättningsläge, understrukt problemen och anser det viktigt att sysselsättningsmässiga aspekter beaktas vid val av neddragningsalternativ.

Landskrona kommun har, tillsammans med varvets företagsledning och personalorganisationer, i skrivelser till och uppvaktningar hos statliga och andra myndigheter framfört synpunkter på det allvarliga läget vid en personalreducering på varvet. Vidare har Landskrona kommun genom sin varvskommitté, tillsatt i december 1976 och inrymmande olika företrädare för kommunen och varvet, med största intresse och viss oro följt de utredningar som ligger till grund för propositionen.

Det har varit kommitténs uppfattning att analysgruppen, genom att Öresundsvarvet är ett dotterföretag till Götaverkskoncernen, inte tillräckligt beaktat Öresundsvarvets speciella situation, dess ekonomiska resultat, förutsättningar för framtiden och ortens och regionens utomordentligt stora beroende av varvet. Öresundsvarvet är i fråga om antalet anställda lika stort som exempelvis Uddevallavarvet. Men Öresundsvarvets ekonomiska situation framgår inte på något sätt av det offentliga material som redovisas i analysgruppens rapport, då den presenterat Götaverkskoncernens negativa resultat i dess helhet.

Öresundsvarvets ekonomikommitté har redovisat resultat, som markant avviker från koncernens helhetsbild. Dessa framtagna resultat visar att varvet under den granskade perioden lämnat ett överskott, som klart skiljer sig från resultatet för varvsanläggningarna i Göteborg. Öresundsvarvet har f. n. ca 3 300 anställda, varav 2 625 kollektivanställda. 2 800 personer är sysselsatta i nybyggnadsproduktion, medan de övriga är engagerade i fartygsreparationer eller annan tillverkning eller är elever i verkstadsskolan.

Den till varvet hörande treåriga verkstadsskolan är en del av Landskrona gymnasieskola och erhåller särskilt statligt stöd. Den är mycket populär, bidrar till god personalutbildning och medverkar starkt till företagets goda produktionsresultat.

Öresundsvarvets anläggningar kan i dag betraktas som moderna och väl lämpade för att möta den fartygsefterfrågan som kan förväntas från svenska och utländska redare in på 1980-talet. Investeringar har gjorts i nya bäddkranar med ökade lyftkapaciteter, varvets fartygsbädd har också

byggt om i en modern betongkonstruktion och utförts som halvdocka. Vidare har under 1970-talet betydande moderniseringar ägt rum i produktionsapparaten. Sammanlagt har under denna tid investerats 180 milj. kr. i bl. a. skrovhall, huvudförråd, flakverkstad, kranutrustning, målning- och serviceverkstäder samt personalmatsalar och hälsovårdscentral.

Varvsanläggningen är således väl utrustad och dimensionerad för nuvarande personalstyrka. Det bör understrykas att ytterligare personalreducering utöver de 350 som tidigare beslutats för att möta kraven i propositionen 1975/76:121 försämrar produktionsekonomin och minskar konkurrenskraften.

Näringsutskottet föreslår inget direkt antal när det gäller personalminskningar. Om detta skall betraktas som ett instämmande i vad som föreslagits för Öresundsvarvet av analysgruppen, så rör det sig om 700 personer och enligt propositionen om 500 personer. Båda dessa tal slår hårt för såväl Landskrona kommun som regionen i övrigt. De berör t. ex. skolan, bostads- och byggnadsmarknaden samt dagligvaruhandeln och annan serviceverksamhet, som kommer att få räkna med minskad köpkraft. De kommer också att beröra andra företag som redan har svårigheter.

Förslagen till personalreducering för Öresundsvarvet är en hård nedskärning i förhållande till övriga varv. Vi har därför i vår motion föreslagit att riksdagen noga bör överväga och pröva skäligheten i den föreslagna nedskärningen.

I motionen framhålls vidare att den minskning av antalet arbetstillfällen inom Landskronaregionen som kan bli aktuell kommer att ställa mycket stora krav på aktiva insatser från samhällets sida, vilket också har understrukits av industriministern. Detta gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av utbildning, beredskapsarbete m. m. En förstärkning av arbetsförmedlingens resurser i regionen bör övervägas. Eftersom i synnerhet yngre arbetskraft berörs av nedskärningen kommer de nytillträdandes problem att förstärkas. För att förhindra en utflyttning från regionen måste strävan vara att lokalisera annan verksamhet till området.

I motionen har vi också framhållit att det som synes vara på gång av minskade arbetstillfällen för Landskronaregionen – procentuellt sett jämförbart med Göteborgsområdet – gör att det är i hög grad befogat att för Landskronaregionen utse en liknande delegation som i propositionen har föreslagits för Göteborgsregionen. Vi menar att konsekvenserna för dessa regioner är likvärdiga, inte minst med tanke på hela Malmöhus läns sysselsättningsproblem.

Med varvspropositionen som snart kommer att antas har riksdagen gjort ett av sina största ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska åtaganden för statens räkning i modern tid. I fråga om den nya organisationen för de statliga varven har vi föreslagit att moderbolaget begränsar sin verksamhet till finansiering och fastställande av planer för de i koncernen ingående

Fredagen den
3 juni 1977

Vissa varvsfrågor

dotterbolagen, men att dessa i sin verksamhet i övrigt bereds en mycket hög grad av självständighet. Detta innebär att Öresundsvarvet, som nu tillhör Götaverksgruppen, i framtiden blir en självständig juridisk enhet placerad direkt under moderbolaget.

En större självständighet för de olika varvsenheterna är ett önskemål från både företagsledningarna och anställda. Den ger ur olika synpunkter fördelar, inte minst vid resultatjämförelser mellan de olika företagsenheterna.

Herr talman! Det anförda är några synpunkter hämtade ur motionen 1629. Jag har inget yrkande.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöts att kammarens fortsatta överläggningar skulle uppskjutas till kl. 19.30.

§ 14 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1976/77:54 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1977/78

Finansutskottets betänkanden

1976/77:34 med anledning av i propositionerna 1976/77:100 och 1976/77:150 framlagt förslag om anslag till oförutsedda utgifter för budgetåret 1977/78 jämte motion

1976/77:35 angående investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1977/78 jämte motion

1976/77:36 angående inkomster på statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m.

1976/77:37 angående tilläggsbudget II och tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77

1976/77:38 angående statsbudget för budgetåret 1977/78

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert